

IFJÚSÁGI KÖNYVEK.

MÓRA FERENC

FILKÓ MEG ÉN

SIN. P. ES WOLFFNER
BUDAPEST

FILKÓ MEG ÉN

ELBESZÉLÉS A NAGY HÁBORÚBÓL
A MAGYAR IFJÚSÁG SZÁMÁRA

IRTA

MÓRA FERENC

53

MÜHLBECK KÁROLY RAJZAIVAL

BUDAPEST 1915
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

Minden jogot fenntartunk.

Bemutatjuk magunkat.

Az olvasónak alásan jelentem, beléptem a lövőárokba. A nevem idehamari, szaladjvári Csupacsöpp tizedes . . .

No mi az, öreg Filkó, mit döfölsz úgy a nagy buksi fejeddel a könyökemet? Látod, akkorát taszítottál rajtam, hogy kiejtettem a kezemből a puskát.

Ki ám a tollat. Hiszen azt szorongatón én most az öklömben, nem is puskát. Nem is vagyok a táborban, hanem a bécsi katonakórházban, ott is a főtörzsorvos úr íróasztalánál. Nem is a lövőárokba léptem be, hanem az első fejezetébe annak a tarka-barka történetnek, aminek én vagyok a hőse a Tiszától a Visztuláig, vizen, szárazon, de egy kicsikét még a levegőben is.

Az öreg Filkó már megint nagyot lökött rajtam a bozontos fejével. Hűséges két szeme szinte panaszosan néz rám s a lompos farkát egészen úgy csóválja, mintha azt akarná mondani:

— Ej, ej, kis gazdám, tán én is volnék ám valaki? Ha én valamikor könyvet írnék te rólad, fogadom, hogy te abból ki nem maradnál!

Hát mit tehet erre a bolondos beszédre az ember? Azt teszem, hogy megveregetem az öreg pajtás kócos nyakát és

azért is őt mutatom be először. Igazság szerint úgyis ő ennek a történetnek az igazi hőse, nem én. Látja ezt mindjárt, aki ránéz az én öreg farkasfogó kutyámra. Született hadikutya. A szava ágyúdörgés, a szája szuronyokkal van tele s meleg fehér subáját akármelyik kozák megirigyelhetné. Ugyan meg is irigyelték, kérték is tőle többen, de nem adta oda a muszkának. Inkább ő gombolt ki egész falka kozákot a subájából, még csak erőlködni se kellett neki. Kitanulta ő ezt a mesterséget már a levelényi ürgéken.

Hanem ezt majd akkor mondom el töviről-hegyire, mikor rákerül a sor. Most csak azt akarom még mondani, hogy a Filkónak mi volt a mestersége addig, míg katonaéletre nem adta magát.

Hát bíz ő addig a vasuti bakterkodásban gyakorolta magát a levelényi vonalon, a 48. számú őrháznál, egy jó macskaugrásnyira a galíciai határtól.

Abban a szép pirostéglás, vadszőlőbefutotta házban laktunk mink. Mihály bátyám volt a vasuti őr, az ő segédje volt Filkó. A vasutas sapkát ugyan Tarsóka hordta, meg a lámpákat is ő szokta meggyújtani, meg a kis piros zászló is az ő csizmája szárába volt beledugva, de neki meg mindig a Filkó jelzette a vonatot. Filkó nagyszerűen tudta a menetrendet. Egész nap ott feküdt a sineken, végig is érte őket keresztben s bizonyosan a sinek rezgéséből érezte ki, mikor valamelyik vonat jön.

Azt azután ő nekünk mindjárt megjelentette telefon nélkül. Annyifélekép tudott ugatni, ahányféle vonatnak járása volt felénk.

— Eh-eh-eh-eh-eh, — a rendes tehervonatot csak így jelentette. Ha szokatlan időben jött, akkor azt mondta: „oh-hó, ho-hoh-hó!“

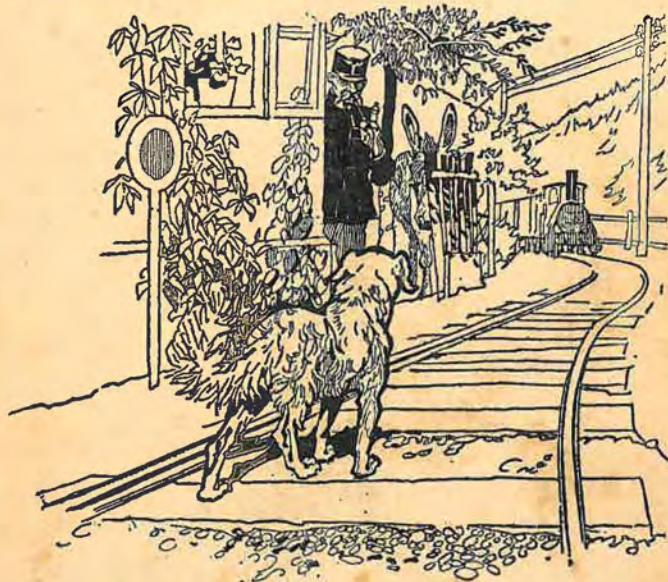
— Ham-mam, hamamamamm, — az egész világosan annyit tett, hogy: hamar, hamar, emberek, siessetek, mert

mindjárt itt köhög már a gyorsvonat s ha a helyeteken nem ér benneteket, akkor mindjárt hátra kötik a sarkatokat!

A személyvonat elé csendesen buffogatott:

— Bala-buff, bala-buff . . .

Az öreg tisztelendő ha vasárnap hajnali harmaton kibalagott hozzánk a faluból, azt mindig ezzel fogadta: „beh-meh-meh, beh-meh-meh, belem-belem-belem.“ Ha nyúlat orrontott

a rekettyésben, akkor haragosnak mutatta magát és azt mondta: „au-vau-vavau, hupp“ s már akkor fogta is a nyuszinak a nyakravalóját. S végre mikor a Habura jáger ott cserkészett a környékünkön, azt mindig így tessékelt be hozzánk:

— Be-ő, be-ő, bebebő!

Hát ebből most már mindenki láthatja, milyen nagyesszű teremtes a Filkó kutya. Később majd megbizonyosodik az még jobban is.

Hogy hát én ki vagyok, mi vagyok? No azt nem olyan könnyű elszámolni. Sok hivatalom, sok nevem volt már nekem tizenegyedfél esztendő életemben. Mihály bátyámnak én voltam a jobb keze. Tudtam váltót állítani, vékony fát aprítani, pisztrángot tisztítani, tehenet fejni. A nevem meg csak az volt Mihály bátyám előtt, hogy „te szemők!” Nagy barna szemem van, mint édes jó szülémnek volt, az ő vér szerint való testvérhugának.

Tarsóka úgy hívott engem, hogy „kis gazda” s annak is tartott. Mindig én tőlem kérdezte meg, hogy mit főzzön ebédre s mikor jókedve volt, a számárkájára is föl engedett ülni. Azon tanultam én meg lovagolni. Engem azért becsült olyan nagyra Tarsóka, mert ezerig is el tudtam olvasni. Ő nem tudott, csak tizenhétig s aztán mindjárt azt mondta, hogy husz. Erről a Tarsókáról azt tartották, hogy egy kicsit együgyű ember, de én tudtam, hogy nagyon is okos ember. Fűtyülni olyan szépen tudott, hogy a fenyőrigókat mindig oda bolondította a tetőnk szélére. Aztán meg olyan szépeket tudott kigondolni, hogy nem győztem rajta csodálkozni. Egyszer azt mondta, hogyha ő belőle egyszer igazi vasuti bakter lesz, akkor ő a gyorsvontot mindig sarkantyús csizmában fogadja.

A másik barátom Habura volt, az urasági vadász. Mindenki úgy hívta, hogy a „jáger”. Rettenetes erős ember volt, egyszer csak úgy ököllel vert agyon egy medvét a Javorinán. A haja már deresedett, torzonborz szemöldöke alól mindig mérgesen villogtak a szemei, de ha engem meglátott, mindig elmosolyodott. Nagyon szeretett a tenyerére ültetni és úgy föl-emelve elbeszélgetni velem. Sokat kóboroltam vele a hegyszakadékok közt és sok hasznos mesterséget tanultam tőle. Tudta minden fűről-fáról, melyikben micsoda orvosság lakik, tudta, hol fűjják a követ a kigyók, melyik barlangban laknak a hegyi törpék és mivel lehet kicsalogatni a vízi tündéreket a patakokból. Ruténul is ő tőle tanultam meg, meg a puskához is ő szok-

tatott hozzá. Úgy tudtam én azt billegetni már egy évvel ez előtt is, mint a furulyát. Ezt is mindig a jáger csinálta nekem. Hívni pedig mindig úgy hívott:

— Te csikó!

A falu messzire esett tőlünk, faházai közt nem nagyon voltam járatos. Mindössze vasárnaponkint kísértem haza az öreg tisztelendőt. Nagyon szerettem a kis fatemplomban elnézdegélni, ahogy az apró ablakokon betáncolt a napsugár, s megaranyozta a falon a gyertyafüstös vén szenteket. Még jobban szerettem az öreg tisztelendő könyvei között. Sok régi könyv volt ott és mindenféle szép történetet tanultam belőlük. Képes ujságokat is találtam ott, azokban láttam először repülőgépet, azt mindjárt ki is faragtam fából és szerkesztettem neki szárnyat ócska szitabélből.

Mikor a tisztelendő úr meglátta a mesterkedésemet, csodálkozva csóválta meg szép fehér fejét:

— Nézd csak, kis öreg, állj te be énhozzám deáknak! Kár lenne érted, ha elvadulnál itt a medvék közt. Jó fiúcska vagy, eszed is van hozzá, — lehet még tebelőled levelényi pap is, ha a jó Isten megáld.

A jó tisztelendő szót értett Mihály bátyámmal és így kezdtem el deákoskodni a vadonban. Nyáron mindig bevitt a tisztelendő úr Szigetre s két deákosztályból már le is tettem a vizsgát. Még egy aranyat is kaptam a tanár uraktól és azt is mondták:

— Derék fiú vagy, Bonta Simon!

Mert Simon az igazi nevem. Bonta Simon. A csatárdi tanítónak az árvája vagyok a Hajduságból. Apám, anyám rég kint alszanak az Isten kertjében, szép vadrózsás ágyban, csak álmomban szoktak meglátogatni.

Nyolc esztendő koromban maradtam árvaságra. Édesapám iskolája mellett kovácműhely volt, az egyszer kigyuladt, a kovácsnak a kis fia benne maradt. Apám kimentette,

de ő maga belehalt égési sebeibe. Pár hónap múlva utánament gyöngé, beteges édesanyám is. Egy órával a halála előtt levelet íratott velem Mihály bátyámnak, a vasuti őrnek. Egyetlen atyánkfia ő volt a kerek világban, ő rá hagyott örökségbe.

Így lettem én a kárpáti vadonok lakója a máramarosi országszélen. Úgy éltem ott, mint pintyőke az ágon, napsütésben és jó emberek szíve szeretetében. Sebesen szálltak az évek és én nőttem, növekedtem erőben, egészségben.

Azaz hogy — szégyen, nem szégyen, — nem olyan nagyon növekedtem biz én. Inkább igen is kicsire maradtam. Habura még a legutolsó születésem napján is megrikatott vele, hogy nekem még a földiepret is létráról kell szedegetnem.

Mindegy, az, azért mégis csak tizedes lett énbőlöm. Igaz, hogy Csupacsöpp tizedes...

Amúgy piros alma-képem van és sűrű fekete hajam olyan, mint a drót. Se fésűnek, se kefének nem akar szót fogadni. A homlokom közepén lefelé iramodik, mint csikónak a sörénye. Habura jáger azért is szeretett csikónak nevezgetni.

Most jól van ez így nagyon, hogy ilyen lekunkorodó szándékú a hajam. Legalább eltakarja a homlokomon a sebhelyet. Másképp még azt hinné ez a sok bécsi gyerek, aki csodámra jár, hogy dicsekszem vele. Pedig nincs azon semmi dicsekedni való. Hiszen az édes hazáért kaptam.

Nem igaz, Filkó?

Háború.

Személyvonat, gyorsvonat a 48. számú őrháznál soha meg nem állt. Azoknak én csak utána néztem a sinek mellől, mint mókus a fahegyből. Utasembernek nem is volt ott semmi keresnivalója, a borzok, meg a menyétkék közt.

Hanem a tehervonatok néha nálunk is megálltak itatni

— közel locsog hozzánk a Tisza, szép tisztavízű patakocska még ott, meglátni a fenekén a tarka kavicsok közt a cikázó halacszkákat — s azoknak az embereivel én igen jó barátságba keveredtem. Akárhányszor fölnyaláboltak maguk mellé a mozdonyra s átdöcögtek Gácsországba. Meg is ismerkedtem így minden csínja-bínjával a gőzgépnek s úgy tudtam a járást a sok kis kerék, nagy kerék közt, akár egy mozdonyvezető.

Hát ezektől a vasutasoktól hallottam én először, hogy háború van. De azért nem nagyon ijedtem meg. Sok minden háborúról olvastam már én a történeti könyvekben s tudtam, hogy mindig a magyarok szoktak győzni.

Mihály bátyám se sokba vette a háborút. Kelletlenül legyintett a kezével:

— Kimaradunk mink abból! Mire én a kardom felkötném, akkorra megeszik Rácországot a katonáink!

Huszár volt valamikor a bátyám, kardját az ágy fölött lepte a pókháló.

Annál jobban meg volt rőkönyödve Tarsóka. Haragosan zörgött-morgott mindenfelé, mint macska az üres katlanban.

— Hej, csak nagy veszedelem az a háború!

— Mért volna baj? — félemedtem meg magam is egy kicsit.

— Hát csak. Elveszik tőlem a számárkát a nagy urak.

— Elveszik?

— El ám. Ilyenkor a szamarat is besorozzák lónak.

— Hát engem? — kérdeztem megrettenve.

— Téged, kis gazda? Te azután is számár maradsz, — nevetett nagyot Tarsóka barátom.

Egy-két nap nagyon szűköltem magam is, mert rám ragadt a Tarsóka félelme. Éjszakánként is mindenféle rossz álmaim voltak. Egyszer azzal a gondolattal aludtam el, hogy másnap ki fogok bujdosni a Plájás-hegy vad szakadékaiba és ott elrejtőzködöm a Tátogóban. Haburával együtt találtuk egy-

szer ezt a barlangot, mink adtuk neki a nevet is. Oda ugyan senki emberfia oda nem talál. Áfonya, cser-makk van a környékén elég, azon el lehet ott lappangani, míg a háború tart. Mind igen szépen elgondoltam én ezt.

Hajnalban nagy danolászásra ébredtem föl. Sokan danoltak és magyarul danoltak. Nagy ritkaság az a mármarosai határban. Nem hallott az ilyent a Rákóczi kurucái óta. Fölguggoltam a hársfa nyoszolyán, úgy hallgattam a nótát:

Bércek ormán tölgy a magyar,
Körülzúgja a zivatar,
Villám veri, villám vágja,
Még se hull le koronája.

A magyar nép Isten kardja,
Szabadságért suhogtatja.
Győzelmesen harcolj vele,
Magyarhonnak nagy Istene!

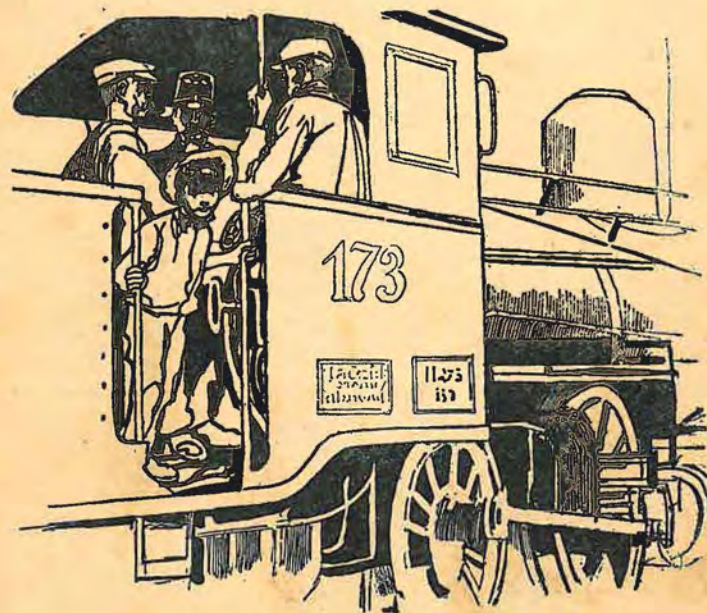
Százszor is elénekelték s mindig elülről kezdték. Egyszer csak elkezdett hullani a könnyem s énekeltem velük én is. A Tátogó eszembe se jutott többet. Úgy éreztem, mintha hirtelen megnöttem volna, mintha a szárnyam is kiütközött volna s most ott csaltogtatnám a Kárpátok ormai fölött.

Magamra kaptam a Tarsóka szűrét és kiszaladtam a ház elé. Olyan szépet én sohse látok többet az életben, mint azon a nyári hajnalon.

Egy hosszú vonat állt a sineken. Lehetett az vagy száz kocsi, mind tele katonával. Még a kocsik tetején is ültek. De milyen kocsik voltak azok, de milyen katonák! Föllobogózva minden ablak, piros rózsákkal telehintve a mozdony, virágok fonva még a kerekekre is. Virág a katonák gomblyukában, sapkáján, derékszíján, — ó de szép volt!

A Cserna Hora havasai mögül akkor villant ki a nap s az ének egyszerre elhallgatott. Minden szem a sugárzó aranygolyóra szegeződött, amely úgy ragyogta be a magyar határt, mint az Isten szeme.

— Fiúk! — kiáltott egy zászlós bajuszú öreg katonatiszt — ma látunk utoljára magyar napot! Imádkozzunk!

Halálos holtomig büszke leszek rá, hogy az én Mihály bátyám ajkán harsant föl először az imádság:

Isten, áldd meg a magyart...

Vele énekelt az egész vonat. A bércek úgy verték vissza az éneket, mint a mennydörgést. Az álmukból fölriadt erdők zúgó szele fölkapta, szárnyra vette, s havas ormokon, bodor

báránfelhőkön túl vitte föl a tiszta kék magasba, az Isten színe elé.

Hirtelen szárnycsatlogás hallatszott a fejünk fölött. Fehér galambok ezreinek szárnya csattogott. A siroki kastély galambjai voltak, Habura neveltjei. Repültek ki az első napsugárral a mezőkre szemet szedegetni.

— Ime, jelt ad az Isten! — csendült föl egy kedves, szelíd hang, mint az oltári csengőé, olyan.

Megismertem: az öreg tisztelendő szava volt. Csak most vettem észre, hogy az egész falu elkísérte idáig a katonavonatot, legelő az öreg pap. Csöndes tanítómesteremre alig ismertem rá: roskadt termele kiegyenesedett, a szeme fénylett, hosszú ősz haját libegtette a friss reggeli szellő.

— Ime, jelt ad az Isten! — mutatott föl a magasban suhogó galambsereg. — Áldása csattog az égi madarak szárnyalásában, az csillog fegyvereitek vasán. Meghallgatta imádságokat és kedvét találta benne. Vezesse diadalra zászlókat és lelke lebegjen fölöttetek a csaták viharában. Boldogok vagytok, hogy harcolhattok a hazáért, — ó, bár én is veletek mehetnék! Éljen a haza!

Két reszkető karját ahogy áldásra emelte, akkor láttam, hogy tisztas papi köntösén is ott van a háromszínű kokárda. A kokojsza-bokor gallyacskája volt odatűzve, zöld levele, fehér virága, piros bogyója egyszerre terem annak.

Mihály bátyám sapkáján is ott mosolygott a nemzeti szín ágacska, de még Tarsóka is szorongatott egyet a markában. De ő csak az ől mögött lelkesedett, onnan integetett nekem nagy titkolódzva.

— Pszt, pszt, kis gazda! Azt tudd meg, elviszik-e a katonák urak a számárkát?

Ahogy ott sündörögtem, egy jókedvű katona rámkiáltott:

— Hej, te nagy szűr, hová viszed azt a kis gyereket?

Nem tudtam hova lenni az örömtől, hogy én velem egy katonára szóba állt. De még meg is emelgetett és azt is megkérdezte tőlem, hogy elmennék-e ő velük huszárnak.

— Elmennék, — feleltem, de alig bírtam ezt is kimondani, úgy repdesett a szívem a boldogságtól.

— Keritenénk neked valami helyes kis szamarat, öcsike, azon kergetnéd a muszkát.

Szegény Tarsóka azt gondolta, az ő szamarát érti a katonára és úgy eljajdult, mintha paraszat nyelt volna.

— Nem adom, jaj, nem adom a számaramat!

Nagy nevetés támadt, mikor a jámbor Tarsóka nekifeküdt az ől ajtajának, hogy ő oda senki emberfiát be nem ereszti.

Persze eszeágába se volt senkinek a bemenetel. Valahol messze az elején már kezdett szuszogni a vonat s a katonák siettek fölgrálni.

— Éljen a haza! — dörgött még egyszer végig a völgyön s megindult a lobogós vonat.

Kendőt, kalapot lobogtattunk utána, míg csak láttuk. Én ráborultam a váltóra, úgy zokogtam. A jólelkű Tarsóka vigasztalni akart:

— Ne sírj, kis gazda, nem olyan csúnya ám ez a háború. Látnod, nem vették el a számárkát se.

— Nem azért sírok, Tarsóka, — törölgettem csurgó könnyeimet a szűr ujjába.

— Hát mért sírsz, kis gazda?

— Azért, hogy ilyen szép a háború és én nem mehetek el katonának.

Filkó hadba vonul.

Ettől fogva aztán hetekig nem is járt mifelénk más, csak katonavonat. Filkó egy darabig nem tudott velük megbarátkozni, mert sehogy se bírta őket beleilleszteni a menetrendbe. Szűkölt és vonyított, mikor lobogókat látott és fegyvercsörömpölést hallott. Lassankint azonban annyira megszokta a háborús vonatokat, hogy külön üdvözletet eszelt ki a számukra. Valóságos nevetéssel fogadta őket.

— Ahhá, hahhahhá, hau-au-au, — így tett valahogys ha valamelyik katona kiszállt, annak mindjárt a vállára rakta a két első lábát. Mindenki láthatta a szeméből, hogy ez a barátságának a jele ő nála.

Egyszer egy aranygalléros tiszt urat ölelgetett így meg. Szép nagy szál ember volt, de azért fölägaskodva csak fölérte a vállát a Filkó.

— Ejnye, de szép kis kutya vagy te, — veregette meg a tiszt úr a nyakát, — eljönnél-e velem hadikutyának?

Filkó elmordult. Ezzel bizonyosan azt akarta mondani, hogy ő bizony nem kis kutya. Aztán megnyalta a tisztnek a kezét. Ez meg annyit tett, hogy igenis elmegy ő hadikutyának?

— Mit szólsz hozzá, kis fiú? — mosolygott rá a tiszt úr. — Odaadod-e a hazának a játszópajtásodat?

Tarsóka is odasompolygott ekkorára. Akármennyire haragudott a háborúra, sohase állhatta meg, hogy a katonák közé ne keveredjen. Igaz, hogy az egyik lábát mindig szaladóformán tartotta.

Hát a feleletet is ő adta meg helyettem az aranygalléros katonának:

— A kutyát odaadjuk, de a szamarat nem! — hadonászott mind a két kezével.

— Hát hiszen nem is kend kell nekem, csak a kutya, — nevetett a tiszt úr. — Minek lepkedje itt a nyulakat, mikor muszkát is foghat?

Azt gondoltam, tréfálódzik a tiszt úr, de már akkor a markomba is nyomott egy aranyat.

— Vegyél rajta kardot, puskát, — simogatta meg az

arcomat. — A pajtásodat pedig ne sajnáld. Kap az is katonasapkát, még borjú is lesz a hátán. Majd meglátod, őrmesteri csillaggal kerül haza a háborúból.

Lompos farkát elgondolkozva csóváltgatta a Filkó, utóljára az ölembe fúrta a bozontos fejét.

— Nem hagyjuk el egymást, — intettem neki a szememmel és nyújtottam vissza az aranyat. De bíz azt Tarsóka

kapta ki a nyitott tenyeremből. Ürgelte-forgatta, aztán beleharapott, úgy csúszta a mellényzsebbe.

— Igazi arany, — súgta hunyorgatva. — Ezt ellesszük, kis gazda. Veszünk rajta még egy számárkát.

A tiszt úr már akkor a vonat lépcsőjén állt és csalogatta magához a Filkót. Még pedig sonkaszelettel.

Öreg pajtásom kétközben volt. Hol a sonkára nézett, hol én rám. Sehogy se tudott választani köztünk, inkább ott hagyott mind a kettőnket és fölfeküdt az ól tetejére.

A tiszt úr kijött a béketúrásból és kiparancsolt két bakát.

— Hozzátok ide azt az ebet!

Filkó tudta, hogy a mi katonáinkkal szépen kell bánni. Világért meg nem harapta volna őket, csak a fejével döfött rajtuk akkorát, hogy az egyik jobbra vágódott, a másik balra. Két baka helyett jött négy. A Filkó látta, hogy most már nem lehet ellenkezni. Engedelmesen megadta magát és hagyta, hogy a négy baka a négy lábánál fogva a vállára emelje. Mikor aztán odaértek vele a vonathoz, rúgott magán egyet, amitől a négy baka négyfelé gurult, ő maga pedig megiramodott vagy száz lépésnyire, ott lehasalt nagy lihegve s úgy öltögette lapátforma piros nyelvét jókedvű csúfolódással:

— No, vagytok-e még többen?

A tiszt úr nem tudott hova lenni a hámulattól.

— Nagyszerű állat! Ezt itt nem hagyjuk semennyiért se! Ez lesz a hadikutya közt a generális!

Ki nevetve, ki bosszankodva, egész szakasz baka gyűrűkötött most neki, hogy megostromolja a Filkót. Hanem ekkor hirtelen eléjük toppant a jáger, aki eddig a borókabokor mögött mulatott a viaskodáson.

— Őrnagy úrnak alásan jelentem, — ütötte össze katonásan a bokáját, — kár a fáradságért. Olyan kutya a Filkó, hogy azt megfogni nem lehet, csak kárt tennének benne. Jön az szép szóra is, ha én hívom.

— Hát halljuk azt a szép szót, — toppantott az őrnagy.

Habura azzal engedelmet kért, fölhágott a vonatra és kidugta a fejét az ablakon, aztán a szájára tett két ujja közül valami furcsa, üvöltő hangot hallatott. Aki nem ismeri azt a hangot, annak megborzong tőle a háta. Aki ismeri, annak meg égne mered a haja. Én sokszor hallottam már ezt a

hangot téli éjszakában a házunk körül. A bolyongó farkas szokott így tenni éhkínjában.

Tudta jól a Filkó is, micsoda hang ez. Árkon-bokron át tüstént ott termelt s egy hatalmas ugrással, a katonák válla fölött bevetette magát a vonatba. Ott aztán mindjárt rácsapták az ajtót, mint ujonckatonára szokták. Filkó be volt sorozva annak rendje-módja szerint, akárhogy kiabált is ki a vonatból:

— Hem-hem, heme-meme mem!

Erre meg aztán az én kis-mécesem tört el. Nem igen mertem szembeszállni a sok katonával, csak úgy csendesen hulkogált a könnyem, míg a jáger meg nem vigasztalt. Föl-okosított afelől, hogy a hadikutya nem valami figurázás. Valóságos emberszámot tesz az a háborúban. Fölhasználják postásnak, kiszimatoltatják vele az ellenséget, segít a sebesültek fölkeresésében.

— Úgy bizony, csikó, — nevetett a jáger — még az én életemet is megmentheti a Filkó.

Szájtátva néztem Haburára. Nem egészen értettem ezt az utolsó mondatot. Ő aztán megmagyarázta.

— Megyek a Filkóval én is, hékám. Én ugyan már nem vagyok katonasorban, de szégyenszemre csak nem maradhatok itthon makkot sütni, mikor veszedelemben van a házánk. A fejemet ugyan már behavazgatta az idő, de a borjút én is elbírom még. Szerencsét próbálok, hátha nekem is tudják még hasznomat venni.

Ezt már nem is annyira nekem mondta, mint inkább az őrnagynak, aki kedvtelve nézegette a jáger vaskos, vállas termetét. Meg is veregette a vállát.

— Úgy nézem, a medvét is elbírná ez, nemcsak a borjút.

Mire a vonat elindult, akkorra már katonasapka volt Haburának a fejében, azzal integetett kifelé az ablakból. A Filkót jobbnak látták oda nem eresztetni. Attól féltek, hogy megugrik a hadi dicsőség elől és visszafekszik vasuti bakternek.

Így aztán azt se mondhattam öreg cimborámnak: viszontlátásra.

Egészen magam maradok.

Egy-két napig ezután nagyon szomorúan ödöngtem a ház körül. Sehol se találtam a helyemet a Filkó nélkül, a jágernek is nagyon éreztem a hiját. Már kezdtek tarkába

öltözni az erdők. Tarsóka biztatott is egyre, hogy lehetne már szedni télire való kökényt, somot, áfonyát, de nem volt kedvem semmihez. Nem sokat nyitogattam a könyveimet se. Még legjobban szerettem az öreg tisztelendőhöz járni. Nem igen tanulgattunk ugyan, mert ősziidőben mindig nagyon

szaggatta a csúz a csontjait, de azért sokszor átszaladtam hozzá egy-egy kötés száraz páfránylevéllel. Azt nagyon szerettem a dohány közé kevergetni, hogy persegősebb legyen tőle.

Sugaras őszi délutánokon sokat elüldögéltünk a kis fatemplom őszirozás kertjében.

Cifra faragású, nagy karosszékekben ült az öreg úr, meleg kendőkbe bugyolálva, én meg kis széken gubbasztottam a lábánál, furcsa kis bekecsemben és olvasgattam neki régi könyvekből mindenféle háborús történeteket.

A kopaszodó fákról néha rám kiabáltak a rigók „Kell-e dió, fiú?” — Más nem igen háborgatott bennünket. A falu nagyon elnéptelenedett. Aki épkezláb ember volt benne, az már mind oda volt a háborúban, otthon csak a nagyon öreg emberek maradtak, meg az asszonyok és gyerekek. Azok pedig nem igen járogatnak már ki nyár vége után az utcára. Behúzódnak a zord idők elől a nádas viskókba s csak a kémények bodor füstje mutatja, hogy emberek élnek itt.

Annál jobban meglepődöttünk, mikor egyszer este felé emberléptek csikorogtak a kavicsos kert-úton. Én mindjárt tudtam, ki lehet. Megismertem a csizmája csikorgásáról Mihály bátyámat.

— Te érted jöttem, Simon, — fordult felém, ahogy kezet fogott a tisztelendővel.

Mosolyogva beszélt, de abból, hogy Simonnak szólnak, mindjárt kitaláltam, hogy valami baj van.

— Az én öreg csontjaimra is szüksége van a hazának, úgy nézz rám, — mondta egy kicsit kevélyen. — Kiparancsoltak a galíciai vonalra. Az odavaló vasutasok fiatalját elvitték katonának, olyan embereket keresnek helyettük, akik járatosak azon a vidéken. Hát én olyan vagyok. Fialat koromban sokáig szolgáltam ott, azért szólnak be. Reggel már megyek is. Hát most már rád marad a hivatal, meg Tarsókára arra az egy-két napra, míg odaleszek. De inkább terád, Si-

mon. Tudod, hogy Tarsóka milyen esze-felét az istenadta. Te neked kell helytállni mindenért. Vállalod-e?

— Vállalom, — mondtam én s már láttam is magam, ahogy tisztelgek a vonatoknak.

— No hát én meg rád merek bízni mindent, — mondta

Mihály bátyám megilletődve s megszorította a kezemet, mint egy igazi férfinak.

Többet aztán erről szó se esett. Amúgy is világéletében szóvalan ember volt Mihály bátyám, most pedig különösen nem volt beszélgetős kedvében, míg haza nem értünk. Otthon annál jobban megjött a szava. Sohse gondoltam volna róla,

hogy annyira tud figurázni. Annyit incselkedett Tarsókával, hogy nem győztem rajta nevetni. Egyre azt erősítgette neki, hogy lesz még ő belőle huszár, tudja ő azt biztosan, mert megálmodta.

— Igazán? Aztán milyen voltam? — fénylett föl Tarsókának a szeme. Olyan tűzbe jött, hogy még a puliszkástányért is eltaszigálta maga elől. — Szép huszár voltam?

— Gyönyörű! — tódította Mihály bácsi. — Olyan dőlő hős voltál, hogy csudádra járt az egész tábor. A generális megölelt és olyan arany medáliát tűzött a melledre, hogy nem bírjad nézni a fényességét a behúnnyott szemeddel. Azt mondta, te vagy az ő legkedvesebb hőse.

Tarsókának a sápadt arca úgy ragyogott, mintha máris ott tündökölné a vézna mellén az arany medália. Kirántotta a csizmaszárból a piros vasuti zászlót és elkezdte lobogtatni.

— Éljen a haza! Igaz is az, — jutott eszébe hirtelen, — hát a számárka mit mondott erre?

— Azt mondta, hogy iá, iá. De azt nagyon búsan mondta, mert azt hitte, hogy most már elkevélyedsz tőle.

— Soha, soha! — fogadkozott a szegény ember és kibicegett az ölbe, hogy a számárkát is megnyugtassa efelől. Én pedig szaladtam ki, megkezdeni az új hivatalom. Fölgyujtottam a lámpást és bejártam a pályát, hogy rendben van-e.

Mire dolgom végeztem, akkorra Mihály bátyám megvetette az ágyamat és szedelődözött ki a ládafiából. Tele volt az asztal mindenféle sohse látott holmival.

— Gyere ide, te szemők, — húzott az ölébe, — kiadom az örökségedet. Szabad velünk az Isten s csak ő tudja, hol, mikor találkozunk. Nézd, ez a szegény apád arcképe, ez meg az édes szülédé...

Egy kicsit elhallgatott, még megtörülgette könnyharmatos szemét.

— Ez az imádságos könyve, nézd, beleírta a születésed napját. Száraz violavirág is van benne, a te hajaddal van körülkötvé. Látod-e, milyen kisasszonyospuha volt még akkor; nem ilyen drótszög formájú, mint most. Ezzel a rézgyűszűcskével varrta az utolsó ingecskédet, — jól eltedd, cselédem! Itt vannak az írásaid, keresztlevél, bizonyítványok. Vigyázz rájuk! Ezekből látja mindenki, milyen derék gyerek vagy te, édes jó fiam. Most pedig sebesen aludj, mert mindjárt elosztják az éjszakát. Hajnalban, ha indulok, majd én fölébresztelek. Nem várok vonatot, gyalogszerrel megyek át a határon. Amúgy hamarabb, emígy közelebb.

De bizony szóltalanul ment el az én Mihály bátyám. Nem akarta a búcsúval fájdtani a szívemet. Magam voltam a szobában, mikor hajnal felé fölültem az ágyban, egy kissé zavarodottan. Fehérvilágos kertben jártam álmomban s édes anyám simogatta fehér kezével a hajamat, hogy megint olyan lágy legyen, mint a selyem.

Ahogy megdörzsöltem a szememet, persze nem voltak a violák sehol. Jégvirágok szikráztak az ablakon s a hegyekről jövő vad szél csikorgatta a fákat. Ahogy az ablaküveghez verődtek az ágak, nekem olyan volt, mintha az édes apám láthatatlan ujjai kopogtatnának:

— Talpra, Simon! Ember vagy már! Vége a gyerekségnek! Tedd kötelességedet!

Végeztem a dolgom, ahogy tudtam. Hiszen nem volt az olyan nagy dolog, elvégezte volna akárki. Rendben tartani a házat, vigyázni a pályára éjjel-nappal, beigazítani a váltót, mikor kellett, integetni a vonatnak nappal a zászlócskával, éjszaka a drótos-lámpácskával: ez volt az egész. Nekem még hasznomra is vált: nagyon megerősödtem s olyan étvágyam volt, mint egy farkasnak. Csakhogy néha nem volt mit enni, mert Tarsóka el-elfelejtett főzni.

Nagyon furcsán viselte magát a vén fiú. Az össze-vissza

beszédjén, a zavart ábrázatán láttam, hogy töri valamiben a fejét. Minduntalan beszaladozott a faluba, ahová azelőtt nem igen volt járatos s onnan mindenféle csodálatos holmikkal tért haza. Tepsiket, bográcsot, hosszú, rozsdás vasnyársat láttam, ahogy behurcolt a kamrába.

Egyszer aztán tökéletesen elveszett a számárával együtt. Egész éjszaka hiába vártam. Gondoltam, a faluban hál, bizonyosan ott szorította a rossz idő. De nem jött másnap se, csak harmadnap déltájban bukkant elő. Szamárháton jött s már messziről kalimpált mind a két kezével, mint aki nagy örömben van.

— Hol jártál te, Tarsóka? — kérdeztem tőle, mikor elém szamaragolt.

— Szigeten voltam, kis gazda, — szegte hátra kevélyen a fejét.

— Szigeten? Hát mi a mándruc vitt téged oda? Csak nem álltál be huszárnak?

Tarsóka erre csak annyit mondott, hogy „nono“ s elkezdett nyargalászni a számaron a váltóig, meg vissza.

— Hát miért nem szállsz le a számárról? — kérdeztem csodálkozva. — Hiszen itthon vagy már.

— Nem lehet.

— Csak nem nőttél össze a szamaraddal?

— Nem ám, hanem összeakadtak a sarkantyúim s most nem bírok leszállni.

Úgy volt az, ahogy mondta. Sarkantyús csizma volt a Tarsóka lábán s a két sarkantyú úgy egybe volt gabalyodva a számárka hasa alatt, hogy alig birtam őket kiszabadítani egymásból. Mikor aztán lesegítettem a furesa lovagot a furesa lóról, kivallotta, hogy mit keresett ő Szigeten. Hát megvette ezt a sarkantyús csizmát, amihez ő neki most már jussa van, mint igazi vasuti bakternek. Még pedig azon az aranyon vette, amit a Filkóért adott a tiszt úr.

— Úgy-e jól tettem, kis gazda? — kérdezte egy kicsit bizonytalan hangon.

— Nagyon jól tetted, Tarsóka.

— Úgy-e, csak nagyeszű ember vagyok én, kis gazda? — kérdezte tovább, de ezt már olyan hangon, mint aki egészen biztos a dolgában.

Ráhagytam, hogy nagyon nagyeszű ember. Arra ő azt mondta, hogy majd bebizonyítja ő azt jobban is, csak várjak sorára. S azon az éjszakán erőnek-erejével sarkantyús csizmában akart aludni. Alig birtam vele elhíttetni, hogy a huszárok nem szoktak ám csizmában aludni. Meg kellett neki mutatnom egy régi képes kalendáriumban, hogy mikor a huszár lefekszik, az ágy lábához szép haptákban állítja oda a csizmáját.

Három éjszaka Tarsóka is így csinálta, de a negyedik este a sarokba állította a csizmát. Még pedig befelé, orrával a falnak. Kérdeztem tőle, mire való az.

— Arra, kis gazda, hogy éjszaka meg ne szökjenek a csizmák. Ha az ajtó felé volna az orruk, reggelre maguktól elmasiroznának a háborúba. Mert olyan csizmák ezek a huszárcsizmák, hogy mikor a lábamon vannak is, alig tudom őket visszatartani, hogy meg ne induljanak. Arra ni!

Arra mutatott, amerre Mihály bátyám elment s amerről mostanában már vöröskeresztes kocsik jöttek a lobogós vonatok helyett. Lassan jártak ezek a vonatok és nem igen álltak meg nálunk, de azt tudtuk, hogy sebesülteket hoznak. Nekem mindig tele szaladt könnyel a szemem, mikor tiszteltem nekik, Tarsóka pedig mindig bosszúsán morgott rám:

— No ugyan, van is ám miért itatni az egereket, kis gazda! Az édes anyjáért akár az életét is odaadja az ember, úgy-e? Már pedig a haza mindnyájunknak édes anyja, igaz-e? Hát mit tesz az, hogy egy kicsit szenved érte az em-

ber? Boldogság az, nem szomorúság. Majd megmutatnám én, ha a hivatalom itt nem tartana!

Egyszer aztán föl hagyott Tarsóka a példálózással s nyíltan kimondta a szíve szándékát: hogy ő bizony elmegy a háborúba. Mikor minden magabíró ember a hazának ajánlja az életét, akkor ő szégyenszemre nem maradhat itt a suton. Különösen mikor ő neki mindene van, ami a háborúhoz kell. Ló, fegyver, páncél, még sisak is.

Legelőször a lovat vette elő. Megkefélte a számárkát, bár az váltig szabódott ellene, mert soha még őt ilyen tisztesség nem érte. Az még rosszabbul esett neki, hogy az utolsó őszirózsákat a füle mellé duggatta a gazdája. De legjobban az szelesítette meg, mikor a két tepsit ráakasztotta Tarsóka. Zsinegre voltak kötve s egyik a jobb, a másik a bal oldalán lógott a számárkának.

— Mire kellenek ezek, Tarsóka? — bámultam el.

— Mire ám? — ütögetett a homlokára Tarsóka. — Ész van itt, nem korpa! Akkor ijed csak meg a muszka, ha ezek a tepsik elkezdenek zörögni!

Be kellett látnom, hogy ez csakugyan nagyon jó gondolat. Mert most még éppen csak hogy megcsördültek a lyukas pléhek, máris úgy ficáinkolt a számárka, mintha tüzes tapló volna a fülében.

— Nono, lovacskám, türtőztessd egy kicsit magad, — csilitotta Tarsóka. — Majd a csatatéren mutogasd a borzasztó tüzes természetedet. Indulunk mindjárt, csak a municiót rendbe hozzuk.

Máig se tudom, hol hallotta Tarsóka ezt a deák-szót. Én a csatatéren tanultam meg később, hogy a fegyver, a golyó, a puskapor, mindenféle háborús felszerelés: az a munició. Tarsóka a városban hallhatta ezt. Az ő municiója a rozsdás vasrúd volt, meg a kis bogrács. Ezt a fejére szánta golyófogónak, amazit meg öldöklő szerszámnak vitte magával. Persze

a golyófogóra egyelőre nem volt szükség, azt a sügyére akasztotta a számárkának addig, míg rákerül a sor. Aztán nagy ügyel-bajjal fölvergődött a hátára, vállára vetette a vasnyársat — és rákoccantott vele a számárka fejére:

— Lám, lám, a legszükségesebbet majd elfelejtettük, lovacskám. Sarkantyús csizma teszi a huszárt. Hozzad hamar, kis gazda!

Csak most vettem észre, hogy Tarsókának boeskor van a lábán. Kihoztam neki a csizmát, ki volt pucolva szép ragyogóra, megnézte benne magát, mint a tükörben, ritkás bajszát kedvtelve hozta rendbe belőle, aztán az összekötött fülénél fogva föl akasztotta a vasrúd végére.

— Mi az, Tarsóka, — nevettem el magam, — hát nem húzod föl a szép csizmát?

— Nem, nem, kis gazda, — rázta meg a fejét ijedten, —

az nem vezetne jóra. Megint össze akadnának a sarkantyúk s halálra szégyelném magam, ha nem akkor szállnék le a lórul, mikor én akarom. Jobb helyen van a csizma itt a rúd végén. Itt láthatja a muszka, hogy van nekem ilyen is, már pedig ez a fő.

Azzal taszított egyet a számárkán a két térdével, a vasak csörömpöltek s az éktelen lármától megriadt lovacska vadul nekiiramodott. Csak úgy futtában kiabálta vissza Tarsóka, hogy ne irigy, hanem büszke legyek rá, ha majd a nevét hallom.

— Jó, jó, öreg vitéz, — kacagtam utána s nem vettem valami érzékenyen a búcsút. Azt hittem, egy-két számárugrás után hazatér a bohókás ember.

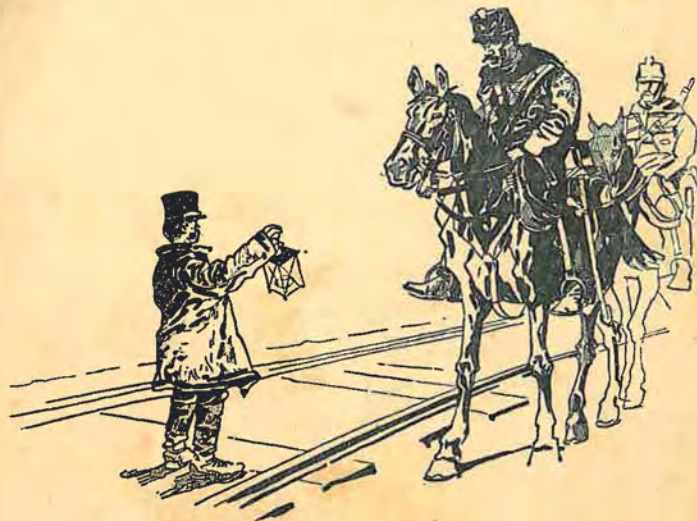
Akire én nemsokára irigy is, büszke is voltam egyszerre.

A páncélvonat.

Berkenye-piroslás felé járt már az idő, mikor egyszer nagy égzengésre ijedtem föl álmomból. Kiugrottam a ház elé — mindig felöltözve kellett aludnom az éjjeli szolgálat miatt — és fölnéztem az égre. Hát olyan tiszta volt az, mint az elmosott tányér. Molnárszemű csillagok milliói tündököltek rajta. Felhő egy tenyérynyi semerre. De a távoli égzengés egyre hallatszott észak felől. Csodálkoztam rajta nagyon. Nem szokott már ilyenkor menydörgéses zivatar lenni a hegyek közt. Azt is furcsállottam, hogy villámot nem láttam semerről.

Reggel felé elhalkult az égzengés. Akkor megfejem a Bimbót és a tejes rocskával kiálltam a galíciai vonatot várni. (Mindig föl szoktam adni a sebesült katonáknak a reggeli fejést.) Gondoltam, majd a kalauz meg tudja mondani, merre volt az a nagy égiháború.

De bíz a vonat nem jött meg még délután se. Hanem ahelyett megint elkezdődött az égzengés, de most mintha már közelebből szólt volna. Meg voltam ijedve egy kicsit. Szerettem volna, ha valaki megfogja a kezemet és elvezet onnan valahova az emberek közé. De hogy Tarsóka ott hagyott, attól fogva hétszámra alig láttam embert.

Este felé egy csomó lovaskatona jött észak felől a sinek mentén. A keskeny úton libasorban lépkedtek egymás mögött. Egy kicsit dobogott a szívem a félelemtől, de azért úgy tettem, mint Mihály bátyám szokott, ha idegenek kódorogtak a vonalon. Fölemeltem a lámpást és rájuk kiáltottam:

— Megállj, nem szabad a sinek közt járni!

A legelső katona lehajolt a lóról, kikapta a kezemből a lámpát és az arcomba világított vele, aztán elnevette magát:

— Eszem a szádat, de bátor kis legény vagy! Egymagad

akarsz megállítani tizenkét magyar huszárt? Azt mondd meg inkább, láttál-e erre muszkákat?

Mondtam, hogy nem láttam én senkit se. Erre megálltak és elkezdtek tanakodni. Megértettem a beszédjükből, hogy a muszkák a határon vannak és be akarnak jönni magyar földre. Csata van ott, nem égi háború s nem égdörgést hallottam én, hanem ágyúdörgést.

— Hát a vasuti őr hol van? — kérdezte a nevetős huszár.

— Én vagyok az, — mondtam büszkén s egy kicsit ágaskodtam is.

— Te vagy! Ejnye, de kicsit látszol ki a csizmából! Hát aztán te vigyázol a vasútra?

— Igenis én.

— A pálya rendben van-e?

— Igenis rendben. Éppen az elébb jártam be.

— Nem találtál semmi különöst?

— Egyebet nem találtam, csak a sinen egy órakörtét. Vasból van, jó nehéz volt, egész lehúzta a zsebemet.

Összenéztek a huszárok és mormogtak valamit.

— Megvan az az órakörte, fiam?

— Igenis megvan, már föl is akasztottam volna az órára, de attól féltem, hogy elszakítja a láncát. Letettem odabent az asztalra.

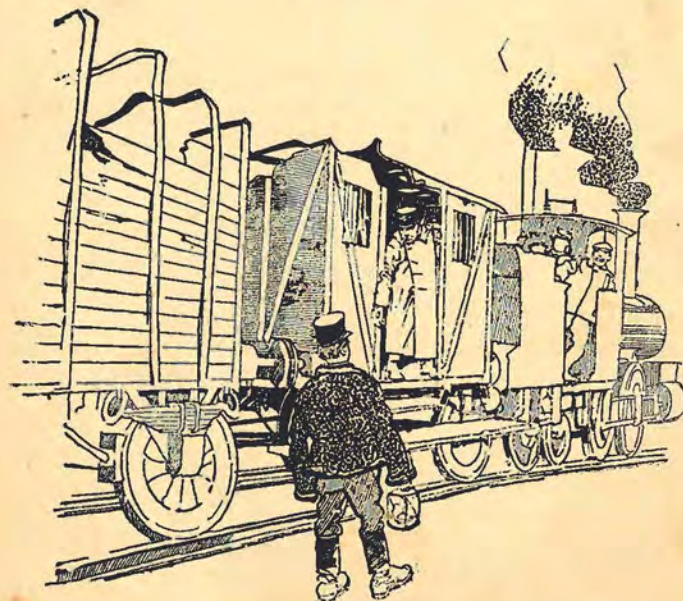
— Hozd ki mindjárt! — kiáltott rám indulatosan a huszár, de aztán leugrott a lóról s ő maga futott be a házba. Mire beértem, már ott volt a tenyerén az órakörte. De úgy bánt vele, mint a himes tojással.

— Hát tudod-e te, mi az a bomba?

Én bizony nem tudtam, a nevét se hallottam soha.

— Hát akkor jól megnézd ezt az órakörtét, mert ez az. Ebben ezer halál lakik. S ha ezt valami ütődés éri, az mind kiszabadul belőle. A vonat ha ezt fölrobbantotta volna, mindenestől a levegőbe repül. Ugyan jó, hogy ott nem hagytad

ezt a gonosz holmit. De az is jó ám, hogy bolondjában el nem ejtetted. Bizony, fiúcska, nagy gondja volt ma rád az őrző angyalodnak! Kár lett volna a buksi fejedért, ha leesik róla ez a szép sapka. Nevetsz úgy-e, gézengúz, pedig nem is tudod, milyen nagy dolgot csináltál ma. No megállj, ha találkozunk

a mókusok királyával, küldetünk vele neked egy tarisznya mézes mogyorót!

A huszár azt hitte, az ő mókáin nevetek. Pedig azért mosolyogtam, mert az édesanyám áldott kezét éreztem a fejem fölött. Tudtam, hogy ő vigyázza minden lépésemet a csillagok fölül.

Egy kis ideig még tanakodtak maguk közt a huszárok, aztán elvágattak a falu felé. A lelkemre kötötték, hogy jól

vigyázzak ezután is, mert egész bizonyos, hogy muszkák ólálkodnak a környéken. Látszik a bombáról is, csak ők csempészhették azt a sinekre.

Hirtelen jött a sok ujság, zúgott tőlük a fejem még akkor is, mikor nemsokára bedöcögött a galíciai vonat. Jóformán csak akkor vettem észre, mikor odaért. Nem égtek a lámpái, nem füttyült, halkan kattogtak a kerekei, még a fütő is csak suttogva szólt le róla:

— Ugorj föl hamar, kis pajtás! Jönnek a muszkák.

— Tudom, — súgtam vissza, — várom őket.

Hallottam, hogy a fütő nevet, de a gépész haragosan mordult rám:

— Nem lehet most figurázni, hé! Vonat erre nem jár többet, ez az utolsó. Ha itt maradsz, itt ragadsz. A többi vasuti őrt már mind fölszedtem. Viszem be őket Szigetre.

Néhány kocsiból állt az egész vonat, végig villantottam rajtuk a lámpám. Nagyon megviselte őket az az égi háború, amelyiknek a dörgését hallottam. A falakat össze-vissza lyuggatta a golyó. Egyik kocsinak egész tetejét fölszakította a kartács, az úgy lógott, mint madárnak a törött szárnya. Az ablakok mind ki voltak töredezve s ismerős arcok integettek ki rajtuk. Öreg vasutasok, akik tőlünk kifelé szolgáltak a vonalon.

— Gyerünk, kis koma, gyerünk!

Csendes elszántsággal ingattam a fejemet:

— Nekem nem lehet innen elmenni. Nekem itt arra kell vigyáznom, hogy a muszkák valami kárt ne csináljanak.

A gépész vállat vont és elindította a mozdonyt. Mondott is valamit, de azt nem igen értettem a kerekek csikorgásától. Alighanem azt mondta, hogy „akinek esze nincs, annak a kovács se csinál.”

Kicsit el is pityeredtem bíz én, ahogy utána néztem az éjszakába belevesző fekete vonatnak. Kedvem lett volna utána

szaladni. Mi lesz belőlem ezen az embertelen vad vidéken, ha egymagam maradok? Medvéknél, farkasoknál nem lesz egyéb társaságom. Fogytán az eleségem is. A tél is ott leskelődik már az ormokon. S kerek e világon senkim, akinek a meleg szívére bujhatnék e rémségek előtt. Teremtő Istenem, küldesz-e még egyszer valakit a megszabadításomra?

A legkedvesebb szolgáját küldte el, a falubeli tisztelendőt. Éjszakának idején zörgetett az ablakomon.

— Ne ijedj meg, Simon fiam, nincs semmi baj se. De azért ne gyújts világot, csak nyisd ki szép csendesen az ajtót.

Kiszaladtam és ahogy a karjába szorított, éreztem a könnyeket az arcán.

— No gyerünk, fiam, — fogta meg a kezemet és éreztem, hogy a keze reszket.

— Hová, atyám? — kérdeztem megrettenve.

— Amerre a jó Isten vezérel.

Azt mondtam, nem vagyok benne bizonyos, szabad-e nekem innen elmenni. Mihály bátyám mit szól, ha megtudja, hogy elhagytam a helyemet?

Kihúzott az ajtón, szeliden magához ölelve és szóltanul mutatott dél felé. Nagy égvereslés látszott a falu fölött.

— Annál a tűznél már a muszkák melegszenek, fiam. Úgy zúdultak le a hegyekről a falura, mint a sáskák. Szerencsére nem találtak benne senkit. A nyájam szétfutott, a pásztor maga maradt. Napáldozatját váró öreg ember minek mentené veszendő életét? De aztán eszembe jutott az én derék kis Simonom. Ej, mondom, azt a szegény gyereket csak nem hagyom magára. Itt már nincs mit strázsálnod, lelkem, gyérünk, amerre szabad az út.

Az ám, csak hogy már akkor elül, hátul ott volt a muszka. Szerencsére eszembe jutott a Tátogó. Ott ugyan ránk nem talál senki fia.

Én mentem elül, nyakamban az elemózsiás tarisznyával, mert én jobban tudtam az utat. Utánam a szegény öreg ember, hóna alatt a szentírással. Egyik kezével az én kezemet fogta, másikkal a Bimbó kötelét, mert a tehénkét se hagyhatuk ott prédának.

Mire kireggellett, akkorra már meg is szálltuk az új lakást. Persze előbb föl kellett mondani a kvartélyt annak a vadmacskának, aki oda vackolt télire. Nem nagyon kérte magát szegény riadt állat, meggyújtottam egy gyantás fenyőtuskót és a szeme közé vágтам. Arra nagyot nyervákolt és elszaladt.

Három napig lappangtunk a barlangban, nem háborgott bennünket senki, csak messziről hallottuk az ágyúszót. Negyednap aztán elszántam magam, hogy én körülnézek egy kicsit a világban. Ólommadárnak mentem el, sólyommadárnak tértem vissza.

— Mindenfelé csak magyar katonát látni! — integettem már messziről a tisztelendőnek, aki a barlang szájában imádkozgatva várta a jó hírt.

De bizony muszkát is láttunk nemsokára. Már közel jártunk a vasuthoz, mikor észrevettem, hogy öreg mesterem el-elmaradozgat mögöttem.

— Eredj csak, Simon, eredj! — kiáltotta, ha nyugtalanodva szóltam neki.

Egyszer aztán ahelyett, hogy hívtam volna, visszament megnézni, mit csinál. Hát térdelt a földön egy katona előtt, aki féloldalt feküdt a fűben, mind a két kezét a mellére szorítva, a lába föl volt húzva egy kicsit. A mundérja zöldesszürke volt a katonának és lapos a sapkája, mint a tányér.

— Muszka volt, — mondta a tisztelendő, — de most már csak szegény halott. Imádkozgattam érte egy kicsit.

Mentül közelebb értünk az erdő széléhez, annál több imádkozni valója volt a tisztelendőnek. Nagy csata lehetett a környéken, mert minden bokorban feküdt egy muszka halott. Odahúzódtak haldoklásukban.

A házunk tája tele volt honvédekkel. Danoltak, táncoltak széles jókedvükben. Volt is jussuk az öröme, mert visszazavarták a muszkát. A faluban nem maradt belőlük hírmondó se; aki a fűbe nem harapott, az vitte az irhát ész nélkül kifelé. Szaladtukban annyi fegyvert elhajigáltak, hogy meg lehetett volna rakni velük egy tehervonatot.

— Az ám, csak hogy vagy jár erre vonat többet, vagy se, — gondoltam magamban, — mikor egyszerre csak hallom ám, hogy vonat fütytyentget valahol, de úgy, mintha bajban volna.

— Nem lehet messzebb egy őrháznál, — mutattam dél felé, — csak hogy itt nagyon kanyargós az út, nem látni el odáig.

Vártuk, vártuk a vonatot, de nem jött, csak egyre sikon-

gatott. Utóljára közrevett egy szakasz katona és elmentünk megnézni, mi baj van. Előre szaladtam és én láttam meg legelőbb a vonatot. Vissza is fordultam mindjárt nagyszomorúan:

— Nem a mi vonatunk. A muszkáké lehet, mert nagyon furcsa. Nekünk nincsen olyan.

A katonák nevettek.

— De bizony a mienk az és a muszkának nincsen olyan. Magyar katona találta azt ki, úgy hívják, páncélvonat. Be van öltöztetve az egész vonat acélpáncélba, annak meg nem árt semmilyen golyó. Apró kis lyukak vannak a páncélon, éppen csak hogy a puskaeső kifér rajtuk: azokból nagyszerűen lehet kilövéldözni.

Hát ez mind igaz, hanem most a páncélvonat mégis nagy bajban volt. A szétvert oroszok közül egy-kettő bevette magát az erdőbe s valamelyik cudar rálőtt közülök a páncélvonat gépészére, mikor az egy percre kidugta a fejét az utat kémlelni. Idáig még csak elhozta a vonatot a boldogtalan, de tovább nem bírta. Most már ott feküdt a gyepen, betakarva a legszebb szemfödővel: nemzetiszín lobogóval. Megillette, mert hős volt; megdermedt ujjait úgy kellett lefejtetni a fékezőről.

A vonaton még ketten voltak. Egy baka, aki a fűtő dolgát végezte, meg egy hadnagy, aki most a fogát csikorgatta elkeseredésében.

— Gépész nélkül nem mehetünk se té, se tova. Pedig a vonatnak ma estére oda át kell lenni a galíciai táborunkban. Ez a parancs.

A bakák, akik velem jöttek, összenéztek. Székely gyerekek voltak, a szemük járásából is megértették egymást. Egy őszes őrmester volt a vezetőjük, az vágta magát haptákba:

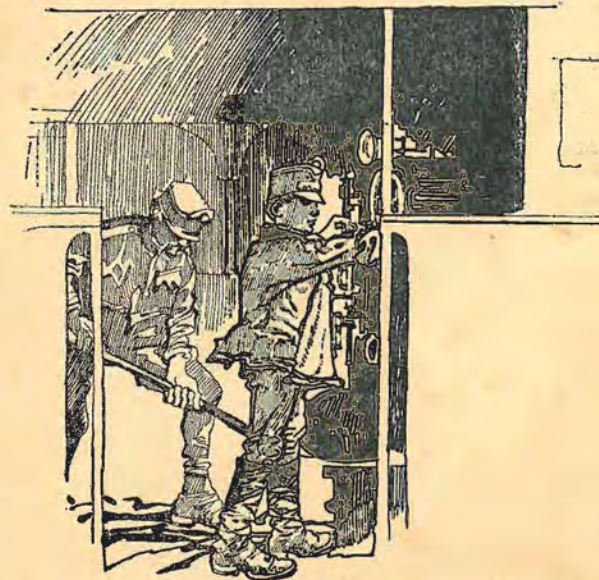
— Alásan jelentem, hadnagy úr, kis baj nem nagy baj. Vagyunk mi itten vagy háromszázan.

— Hát aztán? Tudtok banni a géppel?

— Azt nem állítom, kérem szépen, de eltoljuk mink a vonatot a tethelyig.

A hadnagy bosszúsán nevetett.

— Nem lúdtollal van ám ez tele, hanem puskaporral, meg ágyúgolyóval. Azért sietős az útja. Ha estig át nem ér, elveszejtjük a csatát, mert nem lesz mivel löni a muszkát.

A katonák lehorgasztották a fejöket, nézték a halott mozdonyvezetőt. Milyen jó volna, ha az most megelevenedne!

Akkor én odaálltam a hadnagy elé és azt mondtam neki, hogy átvezetem a vonatot.

— Te? Hiszen te gyerek vagy. Föl se éred a gépet.

— De tudok vele banni. Láttam én azt sokszor, hogy a gépészek hogy csinálják. Sokat ültem mellettük a mozdonyon.

— Hát meg mernéd próbálni? — csóválta a fejét a hadnagy. — Akkor én téged aranyba foglaltatlak.

Fölugrottam a mozdonyra és megindítottam a vonatot. Úgy ment előre, mint a parancsolat. Ellengőzt adtam: hátrafelé mászott, mint a rák. Fékeztem: engedelmesen megállt.

— Hiszen te igazán aranyat érsz, — kapott a karjába a hadnagy és össze-vissza csókolt. Sírt örömében, mint egy gyerek, én meg büszke voltam, mint egy hadnagy. Hát még mikor a székely bakák megéljeneztek! Kerítették valahol egy nagy dobot is, arra álltam, mert amúgy csakugyan nem értem föl ágaskodás nélkül a gépet. Katonasapkát is húztak a fejembe, azt mondták, megillet az most már engem. Igaz, hogy abba meg szemig szaladt a fejem, de a hadnagy azt mondta, úgy jó az éppen, száz halál leskelődik körülöttünk, legalább majd egyet se látok meg.

Csakugyan nem is láttam én semmi veszedelmet. Békeségesen hallgattak körülöttünk a nagy hegyek. Az alkonyati felhők úgy lebegtek a havasormok fölött, mint ezüst koronás királyokon a violaszín palást. A vonat vígan zakatolva kapaszkodott föl a keskeny hegyi úton. Nagy lapát szennel szakadatlanul etette a fűtő. Csak mikor a gerincre fölértünk, akkor lassúdott meg a menése s a szelepet ahogy megeresztem, fájdalmas süvöltéssel csapódott ki belőle a gőz.

— Búcsúzkodik a magyar határtul, — törülgette mellettem verejtékes homlokát a baka. — Hidd meg, öcsém, lelke van ám a vasparipának is.

A hadnagy a legutolsó kocsiban őrködött, azt nem láttam az egész úton. Csak amikor megindultunk lefelé a galíciai lejtőn, akkor adott jelt magáról. Megszóla a fejem fölött a villamos csengő.

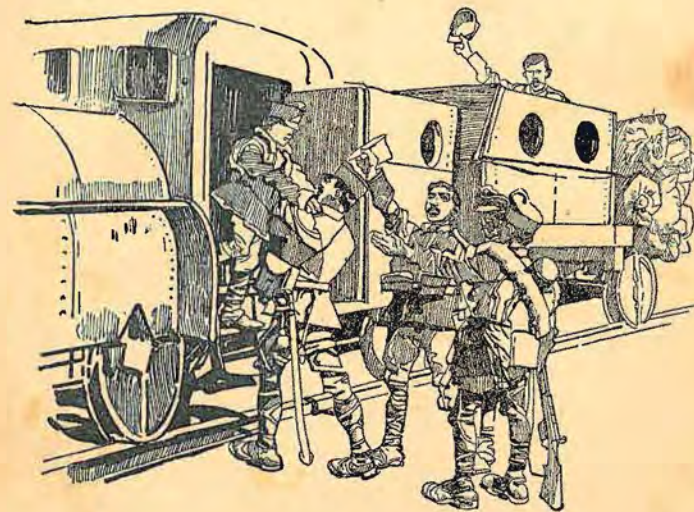
— Hát ez mit mond? — szóltam hátra a fűtőnek a szenes-kocsiba.

— Az azt mondja, hékám, hogy jó lesz vigyázni, mert muszkák közé értünk. Nem hallod a lövöldözést?

— Nem hallok semmit, csak a vonat dübörgését.

— Ezt se hallottad?

De azt már meg kellett hallanom. Kopogott a golyó a vaspáncélon, mint a jégeső. Nekem vacogott a fogam, de a katona csak nevetett.

— Oda se neki, fiam. Ez csak olyan apró meggymag. Az öregje még ezután jön, az szól csak szépen.

Egy kicsit elcsendesedett a kopogás, ahelyett mindenféle süvöltés, pattogás, sziszegés, csipogás hallatszott, mintha sok mindenféle madár repülne összekeveredve. Kérdeztem is a katonát, miféle madarakat riasztottunk föl.

— Hát csak halálmadarakat, fiam. Kartácsok muzsikálnak körülöttünk. Úgy látszik, megneszeltek bennünket a cu-

darok. Szerencsére csak vaktában lödöznek. Hanem azért jó lesz megsarkantyúzni a lovunkat.

Úgy mentünk, mint a vihar. Az óriási ércállat bőgve hasította az éjszakát. De azért az ágyúgolyók nem maradtak el tőlünk. Az egyik a szeneskocsi tetején pukkant szét. Azt a hangot el nem felejem halálos holtomig. A fülem attól zúg még most is, pedig már azóta is hallottam egyet-mást. Hanem akkor még szokatlan volt ez a rettenetes hang. Nemcsak engem nyomott le a térdemre, hanem még a katona is kiejtette a foga közül a pipát. Igaz, hogy meg is kereste mindjárt.

— Ne te ne! — nézett föl a tetőre, — ugyan jó, hogy bolondjában nem a puskaporos kocsin kopogtattál be. Azóta mind az Úristen köntöse szélét csókolgatnánk.

Érte is egy kis baj a szeneskocsit, meghasadt az egyik oldalán a páncél. A repedésen keresztül tisztán és élesen hallatszott minden hang. Jajongtak, sírtak az erdők. Golyók zápora visított, kartácsok csaptak át zúgva a terebély koronák közt, recsegetve szakadtak le a nagy erős ágak, hullott a levél, pattogott a kéreg. A szívem rettenetesen kalapált, a halántékomban szinte csengve lüktetett a vér, a katona meg egyre kiabált mögöttem:

— Gyorsan, fiú, gyorsan!

Ezután már olyan volt, mintha csak álmomban hallanám a rettentő zenebonát. Emlékszem, hogy hirtelen világosság lett körülöttem, úgy, hogy be kellett hunyni a szememet. Lánggal égő erdőn rohantunk keresztül.

— Még egy kicsit szorítsd! — kiáltotta torkaszakadtából a katona a hátam mögött s én szinte eszméletlenül kívül fogadtam neki szót.

Arra tértem magamhoz, hogy fázom. A homlokomhoz kaptam; kiverte a hideg verejték. Körülöttünk megint sötét volt: kiértünk az égő erdőből, a golyóhullás is elcsendesedett, csak távolast hallatszott fegyverropogás.

— Hála Istennek, — sóhajtottam boldogan, aztán hátra szóltam a katonának, hogy talán most már lassíthatunk egy kicsit.

A katona mintha mormogott volna valamit, de nem értettem, mit. Oda meg nem mehettem hozzá, mert kanyarodójához értünk a völgynek. Minden maradék erőmmel belekapaszkodtam a fékbe és addig rángattam, míg meglassúdott a vonat rettenetes irama. Nagyokat lihegve, szeliden gördült le a lejtő aljára.

Szerte-széjjel piros tábortüzekkel volt behintve a mező. A magyar tábor közepén álltunk meg. A hadnagy ölben vett le a vonatról, katonák futottak elénk egetverő éljenzéssel s vállukon vittek a tábornok elé.

De én már nem tudtam arról semmit. Szemem lecsukódott a fáradságtól és fejem a vállamra nyaklott, mint a beteg madaré. Azt is csak később tudtam meg, hogy csakugyan a halállal utaztam akkor egy vonaton.

A páncél repedésén át az égő erdőben golyó találta szegény katonatársamat, a fűtőt. Mikor én szóltam hozzá, már haldoklott s a vonatról már halottan vették le.

Ott ástak neki ágyat a Kárpátok tövében, őszi kikericssekkel én ültettem be a sírját.

Az ezred fia.

Ágyúkukorékolásra ébredtem föl másnap reggel. Szerencsére nem abban a bokorban kukorítottak az érckakasok, amelyekben a katonák nekem ágyat vetettek a köpönyegükből. Valahonnan messziről jött az ágyúszó. A táborban nem is sokat törődtek vele. Nyugodtan tett-vett mindenki, végezte a maga dolgát.

Volt ott látnivaló elég. Egyik helyen lovat csutakoltak, a másikon ágyút mosdattak, volt aki trombitálni tanult, voltak olyanok is, akik szalonnát sütöttek nyárson a jószagú fenyőparázs fölött. Mi tűrés-tagadás benne, én nekem ez a dolog tetszett legjobban. Oda settenkedtem a katonák mögé, nyeltem a jó szagot.

Nagybajuszú öreg népfölkelők voltak, egy deres fejű szegedi magyar vitte köztük a szót. Később megtudtam a nevét is, Harmos Tóth Andrásnak hívták.

Harmos Tóth András éppen azt magyarázta a bajtársainak, hogy miért van a világban muszka.

— Hát azért, mert az Isten teremtette, — vélte az egyik katona.

— Teremtötte ám, de miért? — tette föl a kérdést Harmos

Tóth András. — Nem ögyébért, mint éppen csak kénytelenség-ből. Mert az úgy volt, hogy mikor az Úristen embőrt akart teremteni, mögparancsolta az angyaloknak, hogy vigyőnek be neki agyagot. Hát vittek is egy nagy dagasztó-teknővel. Annak aztán neki is állt az Úristen, gyúrta, dagasztotta, szabta, formálta s mind telerakta a polcot agyagembőrökkel. Akit legelőbb kiformált, az tetszött neki legjobban, abba legszívesebben lehelte a lelköt, abbul lött a magyar. Azt mindjárt rá is bízta a testőrző angyaljaira, hogy vögyék az ölkébe, úgy vigyék le a földre. Még a második agyagembőrből is kedve telt a teremtőnek, abbul lött a némőt. De már a többit elnagyjázta, mert már akkor mögunt a gyufkálást, azokra nem is lehellött már úgy szívből, külön-külön, csak úgy egyszerre ráfujt az egészre. Hát ezökből lött aztán a sok mindönféle idegön nemzet a világon, az angyalok mög elhajigálták kité ide, kité amoda.

— Hát aztán ezek közt volt a muszka, ugy-e? — kérdezték a bajtársak.

Harmos Tóth András megesóválta a fejét:

— Dehogyan volt ezökö közt, dehogyan! Hogy is lehet olyant gondolni az Úristenről, hogy a maga jószántából teremtött volna muszkát? Hanem az történt, hogy egyszer nagy-szomorúan állítottak be hozzá az angyalok. — No, mi baj, — kérdözi öket az Isten. — Hát az a baj, azt mondják, hogy a magyar nagyon unja magát odalent a földön. — Hát hogy lehet az, azt mondja a jó Isten, ott van a sok idegön nemzet, azokkal elmulathatja magát, azért teremtettem öket. — Az ám, felelik erre az angyalok, — csak hogy azokat már mind möggyözte a magyar és most már halálra unja magát a világba. — Ejnye, ejnye, — töprenködik az Úristen, hogy mit köllene már itt tönni. Hát azt tette, hogy mögparancsolta az angyaloknak, söpörjék le a földre, ami hulladék agyag csak van a műhelyben. No, ögyéb se köllött

az angyaloknak, hozták a nagy söprűt s úgy hullott a szemét a földre, mint az eső: hát abbul lőtt a muszka. Van is belőlük annyi, mint a szemét, de lelköt nem teremtt abba az Őr-isten egybe se!

Mire a mesének vége lett, akkorára megpirult a szalonna a nyárson, de még szét is nyíladozott, mint a rózsa. Nevetett is a szeme Harmos Tóth Andrásnak, ahogy ránézett.

— Embörök, ha a muszka császár tudná, hogy mink ilyenit öszünk, mindjárt beállna magyar bakának.

— Hát kínálja föl kend neki, — incselkedtek vele a többiek.

— Nincs a világnak az a gyémántkoronája, amilvéért egy harapást adnék belüle akárki fiának, — mondta elszántan András vitéz. — Ez még szögedi étök. Szögény kis Panka lányom készítette bele a tarisznyába. Azt mondta a kis bolond: lelköm apám, mire ennek a végire jár kelmed, akkorra lögyön vége a háborúnak is. Őlég baj, hogy a szalonna kurtább lőtt, mint a háború.

Kis bolond Pankára gondolva, elérzékenyedett egy kicsit vasfejű Tóth András. Szégyelte is, hogy megharmatosodott a szeme pillája. Hátrafordította a fejét, hogy ellágyulását észre ne vegyék a többiek. Én megláttam a szemében a könnyet, ő meg meglátott engem.

— Hát te mit tátogsz itt, gyerök? — kiáltott rám mérgesen. — Szaladj innen, mert még a lábadra hág az ágyú!

Megijedtem a haragos katonától és tovább somfordáltam. Arra megszeliidülve szólított vissza:

— Mögállj, te! Ki fia, csikaja vagy? Mi a jelszó?

Én bizony nem tudtam, mi fán terem az a jelszó, de azért megfeleltem. Kimondottam, ami az eszemben volt:

— Sült szalonna!

Nagyot kacagott a katona, repkedett a bajusza, mint a varjú szárnya.

— Öszöm a lelködet, hiszön te akkor magyar gyerök vagy. Én bizony valami ólálkodó polyáknak gondoltalak. Hát aztán mit keresöl te erre, ahol még a madár sem jár?

Már akkorra körülvettek bennünket a többi katonák is.

Mikor megmondtam, hogy a páncélvonat hozott, odaugrott hozzám egy őrmester és a vállamra ütött.

— Nini, hiszen ez a kis vasutas! Gyerünk hamar a kegyelmes úrhoz. Már az egész tábort tűvé tétette érted.

Azzal fölkapott a vállára és elkezdett velem nyargalni ész nélkül. De szaladt ám utánunk Harmos Tóth András is és kiabált erősen:

— Mögálljon, őrmester úr, mögálljon!

Ahogy utólért bennünket, nagy karaj kenyérrel a markomba nyomta a szegedi étket, amit oda nem adott volna a világ semmilyen gyémántkoronájáért.

— Ehol a jelszó e! Kapd be hamar, cselédöm. Majd bátrabb löszöl a kögyelmes úr előtt.

Sok tiszt úr állt egy halmocskának a tetején. Nagyon meresztgették fölfelé a nyakukat; én is fölnéztem, de biz én nem láttam egyebet egy varjúnál, az is olyan magasan szállt, hogy ökörszemnek látszott. A tiszt urak közt volt egy hosszú, fehérszakállas is, az őrmester azt mondta, hogy, az a tábornok úr. És hogy azt kegyelmes úrnak kell szólítani és nem kell tőle megijedni.

Hát mért ijedtem volna meg? Szelid, kék szeme volt a fehérszakállasnak és nagyon barátságosan mosolygott rám.

— No fiúcska, tudod-e, ki vagyok én? — kérdezte tőlem.

— Igen is, tudom.

— No, az derék dolog. Hát hadd halljuk, ki vagyok?

— Klapka tábornok úr.

Lett erre olyan nevetés, hogy némelyik tiszt úr majd legurult a halomról. Én egy kicsit megzavarodtam, de a fehérszakállas megveregette a vállamat:

— Hát aztán honnét tudod, hogy én az vagyok?

Megfeleltem bátran, hogy láttam az arcképét a tisztelendő úrnál egy régi kalendáriumban. Az volt aláírva: Klapka György, 48-as honvédtábornok. Annak is ilyen szép fehér szakálla volt.

— Hát szereted nézegetni a szép képes könyveket?

— Szeretem, — mondtam, — különösen amelyikben csata van.

— Látom, derék fiú vagy mindenféleképen, — tette a vállamra a kezét a tábornok. — Hőstettedet nem fogom elfelejtetni. Nagy szolgálatot tettél vele a hazának.

A sok tiszt úr erre mind éljen-t kiáltott. Szerettem volna ürgelyukba bújni szégyenletemben. Sehogy se tudtam megérteni, miféle hőstettet követtem én el, holott egy hajamszála se görbült meg. Mindig azt hittem, hogy csak azok a hősök, akik meghaltak a hazáért.

Szerencsére a varjúmadár kisegített a bajból. Ugyan most már akkora volt, mint a golya, még kelepelt is. Mindenki azt nézte. Ahogy lejjebb ereszkedett, akkor ismertem rá, hogy nem madár az, hanem repülőgép. Képes ujságokban sokat láttam én olyant. Egyszer faragtam is egyet fából, szárnyat is csináltam neki szitabélből. Nem volt annak a világon semmi hibája se, csak épen hogy nem röpült.

No ez annál vigabban libegett körülöttünk, mint valami óriás szitakötő. Két szeme helyén két katona ült, integettek le a sipkájukkal. A miénk meg fölfelé integettek. Én rólam megfелеdkezett mindenki, szép-csöndesen leosontam a dombról. Gondoltam, én már itt elvégeztem a dolgomat, szükség nincs rám többet, mehetek haza megetetni a tehénkét. Mentem volna ám, ha Harmos Tóth András utánam nem rugaszkodik. De nyakon csipett a harmadik lépésnél.

— Ohó, gyerök, nem úgy mögy ám az katonáéknál, mint otthon! Engedelem nélkül itten se té, se tova.

— Hát kitől kell itten engedelmet kérni, katona bácsi?

— Hát a tulajdon ezredőtől, öcsém.

— Az én ezredemtől? Hát melyik az én ezredem?

— Hát az, amelyik az enyim. A danolós regemönt. Az ezred fiának akar fogadni. Van-e kedved hozzá?

Hát hogyne lett volna! Olyan parolát adtam öreg barátomnak, hogy akkorát szólt, mint egy puska. Ő meg barackot adott a fejem bubjára és elégedetten bólintott:

— Ölég kemény fejed van, gyerök. Nem sok kárt tesz benne a möggymag, ha rácsik is. No, gyere, most majd összeüsmérködtettek a családdal.

Hurcolt aztán engem mindenfelé Harmos Tóth András. Minden tiszt úrnak el kellett mondanom, ki vagyok, mi vagyok s azok mind mosolyogva veregették meg az arcomat. Elvitt az ezredszabóhoz is, az mindjárt mértéket vett rólam. Hanem Csamangó őrmester úrhoz már nem mert velem odajönni. Megmutatta, hogy melyik bokorban lakik s azt mondta, mutakozzam be neki magam és meg ne ijedjek tőle, mert nem rossz ember az, csak cifrabeszédű.

No éppen igaza volt. Csamangó őrmester úr nagyot sodort a lobogós fehér bajuszán, mikor elébe álltam és azzal fogadott:

— Tarrka kuttya, tarrka, kacskarringón kuttyorodott farrka, hát hogy mertél ide kopogtatás nélkül belépni? Hát aztán nem félsz te attól, hogy én mindjárt leharapom a fejedet?

— Jelentem alásan, igenis, nem, — csaptam össze a sarkamat katonásan.

— Tyű, havas-borongatta, jeges-teringette, hát ki fia vagy te, hogy te még Csamangó őrmestertől se félsz?

— Jelentem alásan őrmester úrnak, én az ezred fia vagyok.

— Úgy? Hát te vagy az a torzsa katona? Hallottam már a híredet. Hát aztán tudod-e te azt, te csupacsöpp ember, hogy mi lesz itt a te kötelességed?

— Igenis tudom, őrmester úr. Darabolni kell a muszkát.

— Uccu bocskor, ne tüsszögl! A muszkát nem terád bízták, édes öcsém. A te kötelességed csak az, hogy itten az ezredben minden embert apádnak szólíts? Érted-e?

— Igenis, őrmester apám!

— No hát akkor: hátra arc, futólépésben in-dulj!

Nem indultam én azért se. Álltam a haptákat keményen.

— Őrmester apámnak alásan jelentem, volna egy alázatos kérdésem.

— Tyű, bakkancs, meg a patkó! Még ő neki kérdése van! No csipogj, csirke, hadd hallom!

— Azt szeretném tudni, elfogták-e már a muszka cárt?

Csamangó őrmester úr akkorára tátotta a száját, hogy majd kiesett rajta a feje.

— Micsoda? Hát mi közöd neked ahhoz, te tücsök? Hát aztán mit szólsz ahhoz, hogy nem fogták el?

— Hát azt szólok, hogy annak nagyon örülök, — mondtam megkönnyebbedve.

Az őrmester úgy nézett rám, mint a vasvilla. Még a szemöldöke is ugrált mérgében.

— Csik, meg a mák! Kolbász, meg a vége! Még ő örül neki! Hát mért örülsz te annak, te bakterházból szalajtott ürgefióka?

— Azért örülök, hogy ha más el nem fogta, akkor még én elfoghatom.

— Oszoljl! — ripakodott rám az öreg katona, de láttam a bajusza rángatózásán, hogy alig bírja a nevetését visszatartani.

Félóra mulva már akármerre mentem a táborban, mindenütt nevelve mutogattak rám a katonák.

— Nézd a! ez az a kis koma, aki el akarja fogni a muszka cárt!

Én meg annál kényesebben tartottam a fejemet. Különösen estefelé, mikor Harmos Tóth apám beleigazított a csukaszürke ruhámba. Azt hittem, most már én is olyan igazi katona vagyok, mint a többi. Esti parancskiadáskor a sor végére is odaálltam, s úgy kihúztam magam, mint a cövek. Nem is történt más baj, csak éppen annyi, hogy mikor szalutálni kellett volna, úgy lekaptam a sapkám, mint vasutas koromban.

Lett is ebből nagy nevetség. Sok mindenféle ezred volt abban a hadseregben, amelyik ott táborozott a határon. Ezek aztán sokat incselkedtek egymással. Különösen a csehekkel szerettek figurázni. Ha aztán lehetett, azok is visszaadták a kölcsönt.

Most egy hosszú cseh fiú kezdte a tréfát. Kerített valahol a szántóföldeken egy nagy sütnivaló tököt s azt szétdarabolva, odarakta a tűzre, ami körül hevertünk. Hát ez rendénvaló is volt, mert a sült-tök drága jó étel, hanem azon nagyot néztünk, mikor a nyers tökmagot egyenkint bedugatta a földbe a szomszéd.

— Mi lösz abból, Vendel? — szólt oda Harmos Tóth

András, akinek az volt a hite, hogy minden csehet Vendelnek hívnak.

— Ebbul? ... Ebbul lesz kidzsi magyar homved! — vigyorodott el a Vendel s felém vágott a szeme sarkával.

Nagyon elfutott engem erre a méreg. Ez a nagy égi meszelő azt akarja mondani, hogy én tökmag Jancsi vagyok. Ránéztem Harmos Tóth apámra, ő meg én rám. Rám is mordult a bajusza alól:

— Szorítsd mög, gyerök!

Nekiugrottam a Vendelnek, mint kis kakas a pulykának. Persze ő úgy elbánt velem, mint egy mézeskalács-katonával. A hónom alá nyult és a hosszú karjaival fölemelt a levegőbe. Akkor rugtam egyet magamon és egyenesen a nyakába ugrottam. Mire pedig odakapott volna hozzám, akkorra már én lent voltam a földön, eléje kerültem, a két térde közt átdugtam a fejemet s rántottam rajta olyat, hogy elvágódott egész hosszában. De én még ezzel nem értem be, hanem rá is térdeltem a bajtársra és megfenyegettem az öklömmel:

— Ne bánts a magyart!

Lett erre nagy lárma, taps, kacagás. Az öreg csontok majd megettek örömkben. Még a Vendel is jó képet vágott a tréfához. Nagy kezét felém nyújtotta, ahogy föltápaszkodott.

— Eljen kidzsi magyar homved!

— Isten kenddel, Vendel, — bocsátottam meg neki. Mit is tehettem volna mást? Utóvégre a cseh is csak isten teremtese, ahogy Harmos Tóth apám szokta mondani.

Hanem a nagy diadal egyszerre elálmosított. Szerteszét a tábortüzeknél még szólt a furulya, dalolgattak a legények, mikor nekem már vackolt öreg barátom:

— Gyeröknek esti harangszókor már ágyban a helye, másképp nem kenik be az angyalok álommézzel a szömét.

Kicsit megszórta szénával a földet, az volt a derekaljam.

A borju volt a fejem alatt a vánkos. Köpönyegem tetejébe odaterítette a magáét is. Aztán Istennek ajánlott és visszabalogott a tűzhöz.

Félálomban úgy tetszett, mintha még sokáig jöttek mentek volna körülöttem a katonák. S úgy éreztem, mintha

mind rám terítette volna a köpönyegét. Legutóljára mintha a Csamangó őrmester duruzsolását is hallottam volna:

— Kakas-rúgta, csirke-kaparta gézengúza! Még hogy ő elfogja a muszka cárt!

Azzal ő is rám terítette a köpönyegét. De már akkor

olyan magas volt a köpönyeg-halom, hogy a tetejéig föl se láttam a szememmel.

Másnap reggel vagy harminc köpönyeg alul hámozott ki Harmos Tóth apám. A danolós regiment gondját viselte a fiának.

Bánki hadnagy.

Mindössze egy hétig maradt a táborban a danolós regiment. Akkor egyszerre megkaptuk a parancsot, hogy pitymallatkor indulni kell befelé Galiciába.

— No, ideje is már, — mondta elégedetten András vitéz. — Itt mind mögmacskásodott már az ember lába a sok heverésben.

Nagy örömben volt az egész ezred, végigdanolta az egész éjszakát. Senkinek se jutott eszébe, hogy szembe megyünk a halállal. Mindenki arra gondolt, hogy a győzelem és dicsőség elé sietünk.

Mig a hegyek közt jártunk, színét se láttuk az oroszoknak. Negyednap lejutottunk a rónára, s az előre küldött őrzője jelentette, hogy muszkák ólálkodnak a környéken. Tányér-sapkás fejeket láttak a füzesben, mely az ég alján ködlik.

— Mennyire lehet az ide? — kérdezte az ezredesünk.

— Vagy négy óra járás.

— Mennyien lehetnek?

Bánki hadnagy volt az őrzője vezetője. Fehér képű, szelid szemű, fiatal katona. Mindig mosolygott s most is mosolyogva felelt:

— Husz ember elég lenne nekik.

— Husz ember lépjen ki! — csattant fel az ezredes hangja.

Az egész ezred lépett egyet.

— Állj! — kiáltott az ezredes. — Olyan husz ember, aki el van szánva a halálra!

Persze megint megmozdult az egész ezred.

— Állj! Ez nem gyerekjáték. Lehet, hogy husz ember közül egy se jön vissza. Az öregek álljanak félre. Majd a fiataljából válogatunk.

Nem mozgott senki. Az ezredes meghatottan tisztelgett katonái előtt.

— Büszke vagyok rátok, fiúk. De egy marék muszkára még se mehet az egész ezred. Hogy válasszam ki közületek a hősokeket?

— Bajusz szerint, ezredes uram! — dörmögött Harmos Tóth. — Amekkora a bajusz, akkora a tisztesség.

Csamangó őrmester válogatta össze a nagybajuszuak szakaszát, s közéjük állt maga is. De ahogy, indulóban voltak, én is odalopódtam közéjük. Az ezredes észrevett és rám kiáltott:

— Hohó, Simon! Hát a bajusz hol van?

Harmos Tóth apám kilépett a sorból, és könyörgő tekintettel tisztelgett az ezredes előtt:

— Ezredes úrnak alássan jelentem, nekem két emberre való bajuszom van! Tessék megengedni, hogy a gyerekek is elgyőjjön egy kicsit nézelődni.

Az ezredes rábólintott és megindultunk. Jó darabot haladtunk, de egy lelket se láttunk semerre. A tarlókon nyugodtan tollázkodtak a varjak. Fel se rezzentek, mikor elmentünk mellettük. Tudták, hogy őreájuk senki se vesztegeti most a puskaport.

Már tisztán látszott a füzes s itt-ott a folyó ezüst-pántlikája is kicsillant mögüle. Bánki hadnagy megállította a csapatot.

— Jó lenne egy kicsit körülnézni, fiúk. Azt hiszem, annak a nyárfának a hegyéből belátni a füzes mögé. Próbáljon szerencsét, aki legfrissebb.

Nem messze onnan, ahol álltunk, egy halmocskának a tetején zizegett száraz leveleivel a hatalmas jegenye-nyárfa. Mig a katonák azon tanakodtak, hogy melyikük álljon be

mókusnak, én már fent is voltam a fán. A közepe táján jártam már, mikor a hadnagy utánam kiáltott:

— Vigyázz, Simon fiam, a muszkának is van ám szeme!

A fahegyben óvatosan toltam szét az ágakat és kikukucsáltam közülök.

— Mit látsz, Simon? — kiáltott fel a szája elé tett tenyerei alól a hadnagy.

— Semmit. Csak borzasztó sok béka van a vízparton. Füstöt is látok. A békák nagyon ugrálnak. Most pukkant is valami.

Hirtelen felharsant a hadnagy szava:

— Vigyázz! Kapd le a fejedet!

— Miért kapnám le? — néztem fölfelé. Nem láttam semmi különösét. Nagy magasságban báránylegények úszkáltak a kék égen. De egy darabka mintha leszakadt volna. Sokkal alacsonyabban úszott a többinél, meg sebesebben. Ahogy közelebb ért, még muzsikált is. Úgy sistergett, mint tüzes vason a víz.

— Nini, ez az a srápnell, úgy-e? — fordítottam a fejem a katonák felé. Eszembe jutott, amit Harmos Tóth apám beszélt fölé, mikor a haditudományokban oktatgatott. Hogy legjobb ilyenkor levágódni a földre.

A legények csakugyan mind hasravágták magukat a homokban. Csak Bánki hadnagy maradt állva és toporzékolt mérgesen:

— Észrevettek a cudarok. Rögtön gyere le a fáról!

A srápnell akkor süvöltött át a fejem fölött, de nagyon magasan. Már lefelé hajlott az útja, mint a hulló csillag. Tőlünk messze robbant szét nagy csattanással.

A katonák felugráltak a földről és a hadnagy odafutott hozzám.

— Lefelé, fiú! Minden percben a halál fia lehetsz. Azok most már nem nyugszanak addig, amíg a fát el nem találják.

Csakugyan, már megint hallottam a pukkanást és láttam a füstöt. De semmi kedvem se volt lemenni a fáról. Éreztem, hogy a jó Isten itt is a fejem felett tartja a kezét. Lekialtottam, hogy nem félek semmitől.

— Nem félsz? — szólt vissza rekedten a hadnagy. — Fent mernél maradni még vagy félóraig? Akkor is, ha mink

íthagynánk és elmennénk egészségére kívánni az ebédet a muszkának?

Egyszerre megértettem, miről van szó. Míg a muszka az

én fámra célozgat, Bánki hadnagy meg akarja lepni a szakasszal. Boldog voltam, hogy tudják hasznomat venni. Csak az egyik kezemmel kapaszkodtam a fába, a másikkal tisztelegtem:

— Parancsára, hadnagy úr!

Bánki hadnagy visszaköszönt és kétfelé osztotta a szakaszt. Az egyik csapatot ő vezette, a másikat Csamangó őrmester. Az egyikük a füzes jobb széle felé ment, a másik bal felé. Egy darabig szemmel tartottam de őket, aztán a csukaszürke ruhák hirtelen belevesztek a levegőbe. Nem láttam semmit, akárhogy meresztgettem a szememet.

A srapnellekkel nem sokat törődtem, pedig egyik-másik nagyon közel vágódott le hozzám. Néha úgy kopogott a hátam mögött a golyó, amit kiszórtak magukból, mint a jégeső. Örültem neki nagyon. Mig én rám van gondjuk, addig nem veszik észre a katonákat, gondoltam magamban. S hogy meg ne feledkezzenek valahogy rólam, egyre fickándoztam a fahegyben. Egyszer meg is ütött a szele egy srapnellnek, rezzentem bele akkorát, hogy a nyelvembe is beleharaptam, de azért egy pillanatra sem vettem le a szemem a füzesről. Mi történhet ottan?

Hát az történt, hogy egyszer a békák elkezdtek fejest ugrálni a vízbe. Mást nem láttam, csak a rettentő nagy ugrabugrálást. De elég volt az nekem. A srapnell is elfogyott. Nem lőttek reám egyet se többet. Ész nélkül ereszkedtem le a fáról és ahogy leértem a földre, elordítottam magamat:

— Győztünk!

Hogy, minek kiabáltam, mikor nem hallotta senkisé? Dehogy nem hallotta! A jegenyefa boldogan rázkódott meg, s tapsikolt az ágaival. A jó Isten is meghallotta és örömében piros rózsákat nevetett az alkonyati felhőkre.

Megcsókoltam a kedves öreg fát és a tenyerembe szedtem a lábam. Szaladtam a füzes felé. Fele úton találkoztam a szakasszal. Nagy falka kócos muszkát hajtottak maguk előtt, lehettek vagy kétszázan. Nyolc orosz ló húzott egy hosszú ágyút. Azt, amelyikből én rám lövöldöztek. Amögött jöttek a mi katonáink. Négyen közülük muszka puskából

összerakott hordozó-ágyon hozták Bánki hadnagyot. A szeme lecsukva, az arca mint a viasz, mellén nagy vérrózsza a köpönyegen. Ott érte az ellenség golyója, kivüle senkinek se esett baja a szakaszból.

Hajnatra értük el az ezredet. Hajnali kürtszóra fölnyitotta a szemét Bánki hadnagy. Az első szava nekem szólt:

— Kis hősom! Vezessetek az ezredes úr elé.

Mire az ezredes úr odaért, már alig pihegett a hadnagy. Harmos Tóth és Csamangó őrmester támogatták két oldalról. Én előtte álltam, egyik kezét a fejemen nyugtattam, a másikkal szalutáltam:

— Ezredes úrnak alásan jelentem, tévedtem. Ennyi

muszkának elég lett volna tiz honvéd is. Legnagyobb érdeme ennek a csupacsöpp hősnek van...

Nem tudta tovább mondani. Keze lecsúszott a vállamról és mikor megcsókoltam, már hideg volt. Szeme elfénytelenedett, de a mosoly ott maradt szelid arcán.

A jegyenyárfa alá vittük temetni Bánki hadnagyot. Fölfektettük az ágyúszekérre és letakartuk az ezred zászlójával. Mögötte némán haladt az ezred, gyászindulót peregetek a dobok. Sirját maguk a tisztek ásták meg s az ezredes szórta rá az első marék földet.

Aztán fölhangzott a vezényszó:

— Imára!

Megharsan husz éretrombita. Végig hasít a sűrű ködön a danolós regiment ezredhívója és szomorúan bűgva száll az ima a visszhangverő messze bércekig. Tisztelegve, mereven áll az egész ezred s a büszke villogású szemekből nagy könnycseppek peregnek a prémes mentegállatokba. Először láttam sirni a danolós regimentet.

Aztán még egyszer tisztelgett az ezred az ezredes parancsszavára. Ez a tisztelgés Bonta Simonnak szólt, a csupacsöpp katonának. Mikor fölemeltem a jobb karom, hogy visszatisztelegjek, belenyilallott a vállamba a fájdalom. Csak most vettem észre, hogy a fahegyben mégis csak belém ütődött valami bolond meggyimag. Fölhasítottam egy kicsit a vállamat. Nem mertem senkinek se szólni róla, mert attól tartottam, hogy hazakergetnek, ha megtudják. A kenyérbélvirág nagy levelei még zöldeltek az árkok oldalában, azokból téptem a sebre. A jágertől tanultam, hogy az a legjobb sebforrasztó fű.

A vállamnál is jobban sajgott a szívem, míg az orvosságot szedtem és a jágerra gondoltam. Öreg Habura barátom merre bolyonghat most Filkó pajtásommal? Hát jó Mihály bátyám, hát a bolondos Tarsóka? A nagy zivatar, amely szét-szórta bennünket, mint a száraz faleveleket, összehoz-e még valaha?

Zsákmány.

Mire a nagy hegyek ködei a rónákra is lejártak már lefelé, akkorra én kész katona voltam. Megtanultam, hogy az embernek nem szabad kapkodni a fejét, mikor lövöldöznek, mert akkor könnyen beleüti a golyóba.

— Ez a fő, mög a jó egészség, — mondogatta Harmos Tóth apám, aki úgy vigyázott rám, mint a szeme világára. Ő tanított meg arra is, hogy akkor kell leghegyesebben füttyülni, mikor legjobban hull a golyó, mert akkor a golyó azt hiszi, hogy ő vele csúfolódnak s szégyenletében másfelé szalad.

Hanem a nehezét a katona mesterségnek valahol a Dunajec völgyében tanultam meg. Ott azt a parancsot kapta a századom, hogy ásson magának gödröt és abból lesse a muszkát.

No annyit mondhatok, hogy az ilyen háború nem a magyar ember szíve szerint való. Mikor kardja, puskája van az embernek, akkor nincs kedve ürgének beállni. De hát a parancs parancs, annak szót kell fogadni.

Egy rekettyés halomnak az oldalában zavarta ki a századom a vakondokokat a kvártélyukból. Nagyszerű földvárat lyuggattunk magunknak az agyagpartban. Pár száz lépésre tőlünk egy kis patak folydogált, azon túl jobbra síkság volt, balra egy kissé távoleső erdő feketéllett. Az erdőre nagyon gyanakodtunk. Nappal ugyan csönd volt benne, de éjszaka tűz világított át a fákon.

— Ott muszka komák sütik a makkot, — kukucskált ki Harmos Tóth a gödörből, mint a marti fecske a házából. Minden áron a nyakuk közé akart csördíteni, Csamangó őrmester alig győzte csitítani.

— Ami regula, regula. Az a parancs, hogy meg kell várni, míg a helyünkbe jönnek a kutyafülűek.

A kutyafülűek azonban nyilván megsejtették, hogy veszedelem van a halomban, mert csak negyednapra mertek előbujni az erdőből szerencsét próbálni.

Már estefelé járt, mikor fölneszeltünk a lódobogásra. Vagy husz kozák kocogott át a patak deszkahidján. Tolvajmódon jöttek, megálltak minden lépésnél és hallgatództak.

— Vigyázz! — adta ki a parancsot Csamangó őrmester. — Lőni csak akkor szabad, ha én mondom.

A csapat lélekzetviassafojtva várakozott. Harmos Tóth

apám azonban nem birt magával. Örömeben elfütytette magát.

A kozákok abban a percben ész nélkül fordultak vissza, Csamangó őrmester pedig mérgesen könyökölte oldalba vitéz Harmos Tóth Andrást.

— No ezt szépen megcsináltad, pajtás, eszem azt a kanári-szádat. Ezer a szerencséd, hogy nem látom a sötétben a fejed, mert mindjárt leharapnám.

Nem mentek azonban messze a kozákok. Megálltak tanakodni a túlsó parton. Nyilván abban egyeztek meg, hogy valami vad-madár füttyenthette el magát. De azért csak egy emberük jött vissza újra a hidon. Ahogy közelebb ért, akkor láttuk a drága prémes bundájáról, hogy a tisztjük. Vézna kis ember volt, gyönyörű kis fekete paripán poroszkált.

Már egészen közel ért hozzánk, mikor a bujkáló felhők közül kiragyogott a hold. Abban a percben megfordult a lovas és nyargalt vissza, mint a szél. Bizonyosan észrevette, hogy a holdsugarak megcsillantak a puskaesőveken.

Egy szempillantás alatt túl volt a hidon, de mire átért, a legényeinek már hült helye volt. Azok mindjárt bajt orrontottak, ahogy tisztjük megfordult s meg se várva, míg közejük ér, vitték az irhájukat az erdő felé.

— Tűz! — harsant fel hirtelen az őrmester szava s ahogy a puskáink eldőrdültek, a tiszt egyszerre kifordult a nyeregből. Meg se moccant többet, ahogy végigzuhan a földön. A lovacska lobogó sörénnyel szaladt világgá s csak hamar beleveszett a síkon úszkáló ködbe.

Csöndben várakoztunk, hogy visszajönnék-e a kozákok a gazdájukért.

— Csak nem hagyják temetetlen szögény fejét, ha lélek van bennük, — mondta Harmos Tóth apám és leeresztette a puskáját. Mindenki azt cselekedte. Magyar katona nem lövöldöz sírásókra.

A kozákok azonban nem jöttek vissza, pedig hajnalig lestük őket. Akkor lepihentünk, mert nappal a kutyafulűek úgy se mutatkoznak. Csak az őrszemek maradtak ébren, meg Harmos Tóth András. Azt mondta, ő nem tud aludni addig, míg ott fekszik előttünk az a temetetlen halott.

— Utóvégre az is csak embör volt, ha muszka volt is, — mondta eltűnődve, — tán valami kék szömű kis gyerekek csak úgy várja haza, mint engöm az én Pankám.

Dél felé puskadurranásra riadtunk föl. Csamangó őrmester megint tátogatta a száját, hogy valakinek a fejét leharapja, de Harmos Tóth nem hagyta szóhoz jutni. Oda állt eléje komoran.

— Én lőttem. Varjak kóvályogtak a halott fölött, azokat ijesztöttem el. Nem engedhetöm bántani a halottat, aki már mög nem védheti magát.

Csamangó őrmester nem szólt semmit. Nem volt beszélhetnékje senkinek egész addig, míg be nem sötétedett. Harmos Tóth András akkor elővette az ásóját és csak annyit mondott:

— Hát én mögyök.

Senki se kérdezte, hová megy. Mindnyájan tudtuk, hogy a halottat akarja eltemetni és megilletődve néztünk utána, ahogy kimászott az árokból.

De nem ért a hidig se, mikor az erdő felől elkezdtek ropogni a pusák. Úgy hullott a golyó, mint a zápor, vissza kellett fordulnia.

— Szömmel tartanak bennünket a kutyafulűek, — mondta elkeseredve. — Úgy éreztem, vaktában a sapkamba is bele tévedt egy golyóbis. Egy meg a köpönyegömet lyukasztotta át. Sok löhet belőle ezeknek a cudaroknak, ha egy embörre ennyit tékozolnak.

el Ahogy visszaért, el is hallgatott minden és csöndben telt el az egész éjszaka. Hajnal felé azonban lóprüsszögésre ébredtünk fel.

— Jönnék a kozákok, — riogattak bennünket az őrszemek.

Fölugráltunk, fölkapkodtuk a fegyverünket és vára-

koztunk. De nem jött senki. Lódobogást se hallottunk, akár-hogy neszeztünk, csak a lóprüszkölés ismétlődött mind-untalan.

Izgatottan találgattuk, mi lehet az, míg a hajnal szökü-lésén ráismertünk a kis fekete lóra. Ott állt fujtatva, prűsz-

kölve a gazdája felett, le-lehajtogatva hozzá a fejét. Hozzá-törléskedett a vállához, a térdéhez, majd a foga közé vette a bundája szélét s úgy ráncigálta fájdalmas nyihogással:

— Ébredj már, édes gazdám!

Mindnyájan hallgattunk, egyik-másik öreg katonának

a szeméből kibuggyant a könny is s a bozontos, deres sza-kállakon végigsordulva, fénylett a hajnali pirosságban. Csak Harmos Tóth apám csikorgatta a fogát és rázta az öklét az erdő felé:

— A muszka lóban több embörség van, mint a muszka embörben!

Mire a pirosképű hajnal helyett az aranyhajú nap kö-nyökölt ki az ég kék ablakába, akkorra a kis fekete ló eltűnt. Horkant még egyet és azzal nyargalt vissza a pusztába, ahol nappalra meghúzta magát.

De másnap éjszaka megint visszajött. Harmadnap éjjel is s keserves nyöszörgéssel hajnalig őrizte a halott gazdát.

A negyedik este Harmos Tóth András megint elővette az ásót.

— Egy életöm, egy halálom, de nem engedhetöm tovább szenvedni azt a szögény állatot.

Most azonban én is utána lopakodtam, ahogy kiosont az árokból. Négykézláb csúsztunk keresztül a hídon és sike-rült észrevétlenül eljutnunk a halotthoz. Gyorsan sirt ástunk neki a csillagok világánál, belefektettük s betakargattuk sze-gényt a fekete lengyel földdel. Kereszt gyanánt odatűztük a fejéhez a kardját s annak a markolatára ráakasztottuk a sapkáját.

De már akkor megint nagyon sziszegtek körülöttünk a golyók. Észrevettek bennünket a gonoszok és ugyan igye-keztek, hogy haza ne érjünk. A hídig azért eljutottunk sze-rencsésen, ott azonban nagyot dobbantott a lábával Har-mos Tóth:

— Ejnye, hejnye, gyerök, tudod-e, mit felejtöttünk mög?

— Tudom ám. Nem mondtuk el a miatyánkot a sírnál.

Harmos Tóth apám rámnézett, én meg őrá, aztán le-buktunk a földre, úgy csúsztunk visszafelé. Kopogtak körü-löttünk a golyók, de nem tettek bennünk semmi kárt se. El-

mondtuk a sírnál az orosz tiszt lelkéért való imádságot, aztán szép nyugodtan haza csuszkáltunk. Tudtuk, hogy vigyáz ránk az Isten, akivel éppen most beszélgettünk.

Az árokban nagy volt a vidámság azon az estén. Mindnyájan megkönnyebbedtünk, hogy a halott ember így meg-

kapta a végső tisztességet és úgy aludt egy félóra múlva az egész csapat, mint az édes tej.

De nem sokáig tartott az édes álom. Heves lódobogásra és szívzaggatóan fájdalmas nyertésre rezzentünk fel belőle.

A kis ló megint előjött a pusztából és kereste a halott gazdát. Egyre nagyobbodó körökben nyargalászott a sír kö-

rül és egyre panaszosabban nyihogott. Néha szinte olyan volt, mintha zokogna. Addig tanakodtunk, hogy mit kellene tenni, míg egyre halkabb lett a kis ló dobogása. Nyilván az erdő felé nyargalt el, mert onnan örült ordítózás és lövöldözés hallatszott. Ettől még jobban megszelesedett szegény pára és megint mifelénk közeledett. Hallottuk, ahogy a patái csattogtak a hídon. Nem szóltam senkinek, csak kisurrantam az árokból s a domb tövére elébe csúsztam a lónak s csettintettem neki, ahogy közel ért hozzám.

— Ne, csina, ne!

Örömmel tapasztaltam, hogy nagyon okos ló lehet a kis muszka ló, mert egyszerre megállt és felém fordította a fejét. Persze napok óta nem hallott kedveskedő emberi hangot az istenadta, azért örült meg úgy az enyémnek.

Nyugodtan megvárt, míg odaértem s engedte megvergetnem a nyakát. Csupa izzadság volt s a szügyén fehérlett a tajték. Mikor a kantárját megfogtam, halkan elnyihogta magát. Volt abban öröm is, fájdalom is, panasz is, kérdés is:

— Mi lesz most már én velem?

Hát az lett, hogy elvezettem a szállásunkra. S mivel ő nem jöhetett le a gödörbe, hát én maradtam fönt vele éjszákára. Végig dőlt az avar fűvön, én is mellé heveredtem, úgy aludtunk hajnalig. Ugyan inkább ő aludt, mint én, mert én váltig azon gondolkoztam, hogy lehet-e a lónak istállót ásni a föld alatt. De nem volt rá semmi szükség. Reggelre kiderült, hogy az éjszaka megszöktek a muszkaink az erdőből. Babonás fajta az orosz nagyon, rájuk ijesztett az éjszakai lódobogás. Azt hitték, a tisztjük lelke jár haza.

Minket is nemsokára fölparancsoltak a Dunajectól a Visztulához. Azalatt nagyon kézhez szoktattam a kis fekete lovat, amely nem tűrt meg a hátán senkit, csak engem. Így aztán enyém is maradt a lovacska, noha az egész szakasz kényeztette s boldog volt, aki megcirógathatta.

A Zsákmány nevet Csamangó őrmester úr adta neki. De nemcsak a lovacsának adott nevet, hanem Harmos Tóthnak is. Kiadta parancsban, hogy ezentúl nem Harmos Tóthnak kell hívni az öreg katonát, hanem Kanári Tóthnak, mert olyan szépen füttyült, mikor nem kellett volna.

Tarsóka története.

Jól bent jártunk már az ellenség földjén, mikor egyszer megszólított a századosom:

— Te csupacsöpp, mit gondolsz, meg tudná-e szolgálni a te muszka lovad a magyar abrakot?

— Százados úrnak alássan jelentem, jót állok a lovamért, — mondtam tisztelegve.

— No, hát akkor nyergeld föl hamar. Egy sürgős levelet kell vinned a tüzérekhez.

— Igenis, százados úr. És hol vannak azok a tüzérek?

— Jaj, fiam, azt én meg nem mondhatom neked. Valahol innen túl, túlannan innen. Három napja még ott voltak abban a faluban, amelyiknek a tornya ott mereszkezik az ég alján. Ha ott nincsenek, akkor tovább még egy házzal. Addig keressed őket, míg meg nem találod. Megértetted?

— Igenis megértettem, százados úr.

Biz én három napig bolyongtam, míg megtaláltam a tüzéreket, de mégis csak átadtam a levelet baj nélkül. Visszatértemben azonban kőbor farkasok megriasztották egy kicsit a lovamat, úgy, hogy egyenesen nekivitt egy nagyobb lovascsapatnak. Rángattam én a zabláját eleget, de mire meg bírtam állítani, akkorra már körülvettek a lovasok.

Nem igen tudtam kivenni a ködben, hogy mifélek, de

azt láttam, hogy sokan vannak. Elszántan kaptam le a puszkát a vállamról és elsőhajtottam magam:

— No, Simon, most mutasd meg, hány kozákot érsz!

De mire a vállamhoz kaptam volna a fegyvert, akkorára már kikapta valaki a kezemből és nevetve kiáltott rám:

— Ne te, ne! Hova viszed ezt a kis gyereket, te nagy puska?

Erre aztán én is elnevettem magam és sorra paroláztam a lovasokkal. Magyar huszárok voltak, mindjárt összebarátkoztunk s meg is telepedtünk éjszakára ott, ahol össze-találkoztunk. Mivel ellenségnek nyomát se látta az egész környéken egyikünk se, fenyőgallyakból nagy tüzet raktunk és bátorságosan körülheverésztük.

Hamarosan megeredt a beszélgetés, ahogy az a tábor-

tüzeknél szokás. Egy fiatal huszárönkéntes vitte a szót és ki nem fogyott a mókából. Mikor bevégzett egy-egy mesét, mindig föltette utána a kérdést katonaszokás szerint:

— Csont?

Ha erre senki se szól semmit, az annyit jelent, hogy elég volt a meséből, most már aludni akarunk. De most nem volt alhatnékjuk a legényeknek, erre visszaadták a szót:

— Csont.

De az én pilláim már ragadoztak az álomméztől s csak félálomban hallottam, mikor az önkéntes azt kérdezte:

— Emlékeztek még a szamaras emberre, fiúk?

Csendesen, szánakozva mondták a huszárok:

— Szegény Tarsóka!

De már erre kerekre nyílt a szemem és elillant belőle az álom. Én rimáncodtam most már a huszárnak, hogy mondja el a Tarsóka történetét.

Elmondta és én úgy adom, ahogy ő tőle vettem.

Hamarosan rábukkant Tarsóka a huszárokra, ahogy elhagyta a bakterházat. Egy darabig incselkedtek vele a katonák, aztán le akarták rázni a nyakukról, de nem lehetett. Tarsóka nem engedett abból, hogy ő huszár lesz, mert őt az Isten is annak teremtette.

Addig rimáncodott a bohó, míg a huszárok őrnagyának megesett rajta a szíve.

— Én nem bánom, fiú, — veregette meg a vállát, — de számárháton nem lehet huszárkodni. A lovat meg, attól félek, nem tudod megülni.

— Megülöm én, csak ráülhessek, — verte a páncélos mellét Tarsóka.

A ráülés azonban nem sikerült. Először a feje felől közeledett a lóhoz, de mindjárt ijedten ugrott vissza.

— Megharap a gonosz!

Aztán hátulról akart fölugrani a lóra, de annak is fogvacogás lett a vége.

— Megrug a cudar!

— Meg vagyok már én rugva teveled, — rágta a bajuszát mérgesen az őrnagy. — Úgy nézem, csak olyan kóchuszár

vagy te. Csakugyan nem való neked egyéb paripa a szamaradnál.

Tarsóka nem tudta, sírjon-e, vagy nevéssen. Örült nagyon annak, hogy a szamárka így kegyelmet talált, de majd megszakadt a szíve, hogy mégse lesz belőle huszár.

Olyan fájdalmasan nézett a fiú, hogy az őrnagy megint csak megszánta.

— No, ne búsulj, — mondta neki, — jó leszel kutyamosónak.

Lett erre olyan öröme Tarsókának, hogy madarat lehetett volna vele fogatni. Átölelte a számárkát és elmondta neki százszor is, hogy milyen nagy ember lett most ő belőle.

— Látod-e, számárka, mi lett a te gazdádéból? Nem olyan imilyen - amolyan huszár, hanem valóságos kutyamosó-huszár! Ehhez mit szólna már, számárka?

A számárka nagyon szomorú ihaházással válaszolt. Megsejtette őt azt mindjárt, hogy nem lesz ennek a nagy uraságnak jó vége.

Pedig bizonyos, hogy kutyamosónak nagyszerűen bevált a szegény Tarsóka. Mindig úgy kísérgette az őrnagyot, mint az árnyék, mikor pedig táborot vertek valahol, mindig úgy állt a sátorajtóban, mint a cövek s csak a szemével biztatta a számárkát, akit mindig gondosan elrejtett valami bokorba.

— No, ugy-e, mondtam én mindig, hogy lesz mibőlölünk valami?

Csodálatos hűségért aztán az őrnagy is megbékült Tarsókával s mindig volt a számára egy jó szava. Egyszer meg különös nagy örömet szerzett neki. A huszárok valami cifra, zsinóros cserkeszgúnyát szereztek valahol s az őrnagy abba bujtatta bele Tarsókát.

— Erről mindenki látja, hogy te valami fő-huszár vagy, — mondta neki komolyan, — csak aztán gondját viseld a szép ruhának.

Hát hiszen gondját is viselte szegény feje. Az volt az első dolga, hogy az utolsó szálíig lefejtegette róla az aranyos sujtást.

— Hát a sujtás hova lett a szép ruhádról? — nézett nagyot az őrnagy, mikor először került a szeme elé a fő-huszár a lekoppasztott orosz díszruhában.

— Itt van a tarisznyámban, — hunyorgatott Tarsóka, — itt legalább nem piszkolódik el olyan könnyen. Ne tessék engem féltetni, őrnagy úr, okos ember vagyok én, tudok vigyázni a ruhámra.

Mérgesen nevetett az őrnagy, de mikor este kijött a sátrából, mégis szeretettel nézett végig a hűséges kutyamosón.

— Te fiú, — szólt oda neki, — én most bemegyek a faluba. Ha az ezredes úr keresni talál, mondd meg neki, hogy már nem győztem várni.

— Igenis, őrnagy úr, — kapta le a sapkát a fejéből a fő-huszár, — hát ha el nem jön, mit mondjak neki?

Ennyi együgyűség végképp kihozta a sodrából az őrnagyot. Megrázta Tarsókát és messze elpöndörítette a sátrától.

— A szemem elé ne hozd többet azt a cinegefogó fejedet! — dörögte utána.

Pedig oda vitte biz az szegény még azon az estén. Besötétedett, mire hazakerült az őrnagy, de lovát már messziről megismerték a dobogásáról a tábornövek mellett heverő huszárok. Egyedül a fő-huszár ugrott föl és süvöltött bele az éjszakába:

— Állj, ki vagy? Mert beléd lövök!

Az őrnagy ráismert a szelid hangra s mivel haragját már fújta a szél, jó kedvvel kiáltott vissza:

— Senki!

— Az már más, — tette le Tarsóka nyugodtan a karabélyt, mint aki jól végezte dolgát.

Az őrnagy most már szóba se állt vele, hanem kiadta a parancsot, hogy a fő-huszárt lovastól együtt zavarják haza.

Nem ért az semmit, hajnalra már megint ott kódorgott

Tarsóka az őrnagy sátra körül. Nem is egymagában, hanem szamarad-magával. Arra ugráltak föl a huszárok, hogy a szamárka fújja az ébresztőt. Gondolta magában a jámbor állat, hogy ha a gazdából fő-huszárrá lett, őbelőle is lehet ezred-trombitás.

Nagy futkosás lett persze, a haragos huszárok megint hajszolni kezdték az ártatlan Tarsókát, de az őrnagy leintette őket:

— Hagyjátok szegény fejét, hadd éljen. Csak bízni ne bízzatok rá semmit. Még csajkát se mosassatok vele, mert bizonyosan addig mossza, míg ki nem lyukad.

A fő-huszárnak az egész lelke a szemében volt, ahogy ránézett az őrnagyra és most már igazán el nem maradt tőle soha többet. Még a szamárkát is magára hagyta miatta, úgy, hogy valóságos vad-szamár lett belőle. Lesoványodott, elkócosodott és mindig lecsüggesztett fejjel kocogott a sereg után. Nagy néha adta ki búját és panaszát egy-egy rekedt iá-ban.

— Gazdám, gazdám, de elkényesedtél, — bizonyosan annyit tett az szamárnyelven.

Tarsóka azonban ügyet se vetett a szemrehányásra. Minden gondja csak az volt, hogy a vezérét követhesse. Reszkettett, ha puskadurranást hallott, de azért a csatában is mindig ott lábatlankodott körülötte.

— Mellém bújik, mert félti a bőrét, — mondta az őrnagy, ha a tisztek közt szó esett a fő-huszárról.

Amúgy nem aggatott senkinek, nem szólt senkihez; ha vetettek neki valamit, megköszönte, ha nem, azt se bánta. Állt szó nélkül minden sanyarúságot. Csak akkor morgott, mint a hűséges eb, ha pajkos huszárok éjszakára elkergették a gazdája sátra mellől.

Az pedig rá se nézett soha, csak a lemergi csata reggelén vetett neki egy-két incselkedő szót:

— No, fő-huszárrá, ma ne járj arra, amerre én, mert meg találod égetni a talpadat.

A fő-huszárrá nem tudott hova lenni örömeiben, hogy őneki ilyen szépet mondtak. Végig-végig hemperedett a deres mezőn, nagy mulatságára a katonáknak, akik majd elgázoltatták a lovakkal:

— Vesztit érzi, szegény, — mondták a szánakozóbbak.

— Inkább a mienket, — nevette el magát az őrnagy.

Abban a percben megharsantak a trombiták s megkezdődött a huszárróham. A szegény fő-huszárrá ott futott elől az őrnagy lova mögött és követte mindenfelé a vezért, mint

az árnyék. Vele volt akkor is, mikor mind szétszóródtak mellette a huszárai s messze volt még a segítő csapat. Pedig egyszerre tíz kozák-lándzsa meredt az őrnagyra, aki alól a lóva is kidőlt már.

— Mondtam, Tarsóka fiam, hogy meleged lesz ma, — vetette a hátát egy testhalomnak és szilajon vágott közé a kardjával a lándzsáknak.

Hiába, a hosszú vasnyársak egyre közelebb értek hozzá.

Az utolsó pillanatban előugrott a fő-husár, két karjával összenyalábolta a lándzsákat és elkiáltotta magát:

— Vágja, őrnagy uram, a gyáva muszkáját!

Tíz lándzsahegy egyszerre fúrta át a testét, de az őrnagy megszabadult s oroszlán módjára vetette magát a muszkákra. Mikor elbánt velük, sírva borúlt a fő-huszárra.

— Hős katonám! — zokogta keservesen.

A husárok alig birták elvinni onnan.

És másnap, mikor elcsöndesedett a csata dühe, kozák-lándzsákból vetett ravatalon feküdt Tarsóka, csudájára járt az egész tábor, főrangú tisztok szalutáltak neki, maga a generális hajolt fölé és arany medáliát tűzött a halott hős szíve fölé, aki behunyott szemével nem bírta nézni a fényességét.

Úgy történt minden, ahogy Mihály bátyám tréfából megjövendölte Tarsókának.

Hát a számárka mit mondott mindezekre? A számárka oda feküdt a Tarsóka sírjához, fejét rányugtatta a halmocskára és senki többet onnan elcsalogatni nem bírta.

Ez volt a szegény Tarsóka története, amit én mikor végighallgattam, nem tudtam, büszke legyek-e, vagy irigy, csak azt tudtam, hogy fáj nagyon a szívem és egyre csurog a könny az arcomra.

A Buksi, meg a Vaksi.

Danolvá kísérték haza másnap reggel az enyimekhez a husárok, csak épen nekem nem volt danolhatnékom. Pedig mindenki füle hallatára derék fiúnak nevezett az ezredes s még Csamangó őrmester is azt mondta, hogy most már megérdemelném az árpacukrot, ha árulnának olyasmit a háborúban.

Nem ért én nekem semmit se dicséret, se móka, el nem mosolyodtam semennyiért. Egyre a szegény Tarsóka története volt az eszemben. Meg Mihály bátyám, meg Habura jáger, meg a filkó. Merre lehetnek, mit csinálhatnak? Látom-e még őket valaha? Olyan szerető szemmel néz-e még én rám valaki az életben, mint ahogy ők néztek?

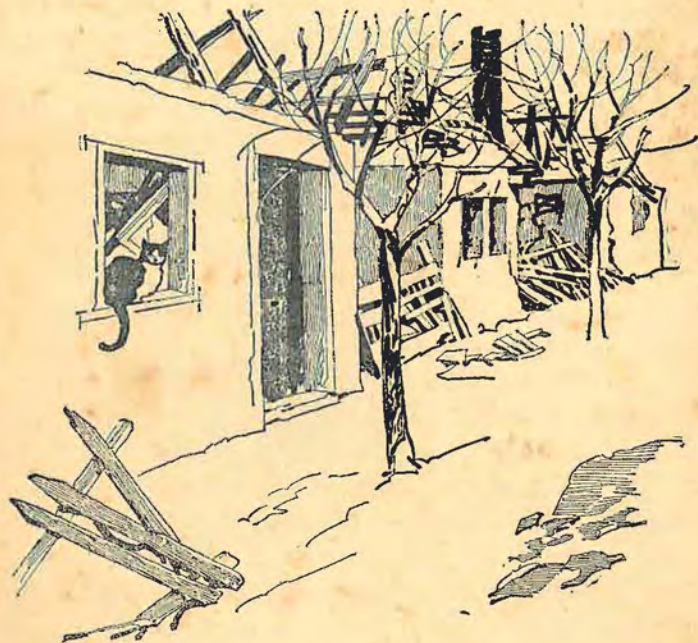
A Filkóra különösen sokat gondoltam. Hogy milyen jó volna ő vele katonáskodni együtt! Nagyon szívesen oda adtam volna érte a Zsákmányt. Mert engedelmes és hűséges volt a kis muszka ló, de nekem mégis úgy tetszett, mintha mindig szomorkodna. Kelletlenül ropogtatta még az abrakot is. Csak olyankor elevenedett neki, ha valamerről orosz trombita szavát hozta a szél. Olyankor hegyezte a fülét, villogott a szeme és meg-megreszkettek karcsú lábai.

— Lám, ez is kívánczik a maga formájúak közé, hát én hogy ne kíváncsoznom! — gondoltam magamban, de a világért meg nem vallottam volna, mi bajom, akárhogy faggott Harmos Tóth apám.

Még azt hitte volna, hogy a katonaéletbe untam már bele. Pedig abba inkább egyre jobban beleszerettem. Nem volt nekem egyéb kívánságom, csak épen valami hozzám illő jó pajtást szerettem volna magam körül látni és érezni.

Egyszer aztán teljesedett ez a kívánságom is. Valami elhagyatott orosz faluban jártunk. Valóságos halott falu volt

az, szomorúbb még a temetőnél is. Az Isten kertjében legalább fák, meg madarak vannak. Itt meghaltak még a fák is. Valamennyit megpörkölte, összeszakgatta a gránát. A házak betört ablaka úgy meredt a havat szitáló éjszakába, mint a

halottak szeme. Sehol semmi élő, sehol semmi hang. Még csak egy gazdátlan ebet se láttunk.

Magunk is szó nélkül ballagtunk át a falun. Ilyen helyeken jobban elszomorodott az ember, mint a csatatéren. És a halott faluk csendje sokkal jobban belesikolt az ember szívébe, mint az ágyúk gyűlölködése.

Már az utolsó házak táján jártunk a falu szélén, mikor az egyetlen hangot hallottuk:

— Miau, miau!

Csak egy istenadta macska miákkolt egy üvegtelen ab-

lakban, de nincs az a szép muzsikaszó, aminek jobban neki örültünk volna, mint ennek.

— A macska szerencsét jelent, — mondta Csamangó őrmester, — ezt el kell fogni. Szakasz, indulj!

Móra Ferenc: Fikő meg én.

A szakasz megindult, de a macska is megindult. Eltűnt az ablakból szőre-szálán.

Persze utána ment egy-két ember az üres házba és hajkurászta nagy csörömpöléssel, amitől a szegény cica végkép megszelesedett. Szaladt prüszkölve, morogva egyik sarokból a másikba, utoljára kiugrott az ajtón s egy szempillantás alatt fönt volt a kútgémnek a hegyében. Ott aztán olyan csúfolódó miákolásba fogott, mint aki biztosan tudja, hogy ő most már jó helyen van. A kúttorfa leszakadt, létra nincs sehol, — most mutasd meg, mit tudsz, honvéd!

— Megostromolni a macskát! — adta ki a parancsot Csamangó őrmester.

A katonák kacagva körülállták a kutat és kiabáltak föl a macskára:

— Sicc te, sicc te!

A muszka macska nyugodtan nyalogatta a bundáját. Ő nem tartozik magyarul érteni, gondolta magában.

Az őrmester azonban már kezdett kijönni a sodrából és türelmetlenül topogott a havon.

— Bombázni, legények!

No a bombáért nem messze kellett menni. Ott volt a szép friss hó a lábunk alatt, csak le kell érte hajolni. Ilyen bomba való a macskaháborúhoz.

A bombák röpködtek is hamarosan, de a cicus nem sokba vette őket. Igaza is volt neki, mert a hógolyók nem tettek benne semmi kárt. Hiszen az orrunk hegyéig alig láttunk a kavargó hóban, nemhogy a kútágas hegyéig láttunk volna. Csak úgy vaktában hajigálództunk.

— Még ilyent nem értem! — mérgeskedett Csamangó. — Ennyi ember közt egy sem tud célba találni! No ezért mindnyájatoknak leharapom a fejét a háború után. Jaj!

Persze nem a mi fejünkért jajgatott a vitéz őrmester úr, hanem a tulajdon fejéért. Mert abban a pillanatban úgy

találta fültövön egy hógolyó, hogy semmi panasza sem lehetett a célzás ellen. S hogy még nagyobb legyen az öröme, úgy hullott rá elül-hátul a hósrappell, hogy csak úgy puffogott.

— No, legalább nem mondhatja őrmester úr, hogy nem tudunk célba találni. — mondta nevetve Harmos Tóth apám.

Őrmester úr el is értette a tréfát és nem harapta le senkinek a fejét, csak azt szégyelte nagyon, hogy ennyien se birunk egy macskával.

— No majd bírok én, — vigasztaltam meg. — Az a baj, hogy nagyon sokan vagyunk hozzá. Egészen megszelesítettük szegény párát.

A legények kihuzódtak az udvarból, én pedig barátságosan fölszóltam a macskának:

— Cicám, cicicic, kis cical

Ezen a nyelven, úgy látszik, minden macska ért. Az ellenség egyszerre megszelidült és félénk miákolással ballagott le a kútgémén. Pár pillanat múlva már az ölemben dombolt s hizelegve törlészkedett hozzám a buksi fejével.

A bajtársak nagyon megörültek a cirmosnak s minden maradék szalonnácskájukat eléje rakták. A macska az eperfát juttatta az eszükbe, mely odahaza őrzi a fehérfa kis tanyát, az eperfáról a tűzre gondoltak, mely, csöndes nyári alkonyatokon szokott alatta lobogni, a tűzről a gyerekekre, akik elandalodva hallgatják a szelid mezők fölött átzengő esti harangszót.

Az otthont juttatta az eszünkbe mindnyájunknak a szegény elhagyott macska, azért lett olyan nagy becsülete. El is határoztuk, hogy nem üzzük világnak, hanem visszük magunkkal hadifogoly gyanánt s közösen kosztoljuk.

A Buksi egyszerre megbarátkozott a hadifogsággal és igyekezett magyar macskává változni. Ahogy megtörülte a száját a szalonnácska után, megint elkezdett panaszkodni:

— Mi-áj, mi-áj!

— Tyhű, — foháskodta el magát Csamangó őrmester. — Tisztára az én nevemet emlegeti. Azt mondja: Mihály, Mihály! Úgy pedig engem hívnak. No, fogoly, hát mondd el, mi panaszod van!

A fogoly szemmel láthatóan fázt, mert reszketett minden porcikája. Az őrmester nekem parancsolta meg, hogy melegítsem meg a foglyot. No ezt a parancsot szívesen teljesítettem. Belebujtam az udvaron a szénaboglyába s a vállamnál helyet csináltam a Buksinak is. A többiek is megvackoltak maguknak, ki hol tudott, s nemsokára csak az őrszemek lépései ropogtak a hóban.

Hajnalban, ahogy az ébresztő trombita-szóra föl pattant a szemem, az volt az első szavam:

— No Buksi, álmodtál-e sok egeret az éjszaka?

A Buksi azonban nem szólt semmit, azt is lassan mondta. A Buksinak hűlt helye volt a szénában, pedig feltartam érte az egész kazlat.

Elszomorodva ballagtam oda a tábori konyhához, ahol a szakács méregette már a csajkákba a forró feketekávét. Zsákmány, aki most a tábori-konyhát segített húzni, vidám nyertéssel kívánt jó reggelt, de én attól fel nem vidámodtam. Kedvetlenül tisztelegtem az őrmester előtt:

— Őrmester úrnak alásan jelentem, a fogoly megszökött az éjjel.

— Tudtam én azt előre, — legyintett megvetéssel az őrmester. — Muszka volt a cudar. Csak addig állta a barátságot, míg a szalonnából tartott. Nini, nyúl szalad a hóban! Hamar, hamar legények, el ne szalasszuk, mert jó volna ám már egyszer nyúl paprikást kávézni!

Hát hiszen nyúlnak nyúl volt, amit Csamangó őrmester látott, csak hogy nem a nyúl szaladt, hanem a Buksi, szájá-

ban szorongatva egy süldő nyulat. Jött vele egyenesen hozzánk, szépen letette a lábunk elé és azt kérdezte nem minden büszkeség nélkül:

— Mi-a-ó, mi-a-ó?

— Hát ez a jó, ni, — emelte fel az őrmester a nyulat. — Hanem azért te is nagyon tisztelni való állat vagy ám, Buksi!

Sokkal több becsület van benned, mint amennyit egy muszkától várna az ember. Gyerekek, mit szóltok ti hozzá, ha besorozzuk a Buksit vadász-önkéntesnek?

Hát azt szóltuk, hogy megéljeneztük a Buksit és megosztottunk vele a nyúlon. Ami csont volt benne, azt mind neki adtuk. S úgy látszik, a Buksi meg volt elégedve az osz-

tállyal, mert harmadnapra megint hozott egy nyulat. Azt soha se birtuk kitapasztalni, hogy hol szerzi a zsákmányt, de az bizonyos, hogy akármerre jártunk, ő mindenütt tudott szerezni harapnivalót.

Gondját is viseltük úgy, hogy macskát még olyan becsületben nem tartottak. Menetközben mindig a nyakamban ült, a borju tetején, ha pedig csatába keveredtünk, meglapult a Zsákmány, nyakán s borzasztón igyekezett belebujni a lónak a sörényébe. Legalább a fejét aládugta s úgy miákolta nagykeservesen, hogy ő nem szereti az ilyen nagy zenebonát.

Hanem hát el kellett nézni a gyávaságát a hasznos szolgálatai miatt. Sőt pár hét múlva elő is léptettük, mert akkor igen nagy érdemet szerzett. Szerzett valahol egy nagy fekete kakast, legalább háromszor akkorát, mint ő maga. S úgy látszik, a kakas nem adta meg magát első szóra, mert három helyen is meg volt szakgatva a cicus bundája.

— No, a Buksi még se olyan gyáva legény, amilyennek gondoltuk, — mondta az őrmester. — Azt hiszem, megérdemli, hogy, káplári rangot adjunk neki.

A káplárrá avatás ünnepi pompával meg is történt. Zöld posztó-szalagot kötöttünk a Buksi nyakára s arra fölvarrtunk két csillagot. Kapott azonban a kakasból is egy egész combot. Ennek nagyon megörült, hanem a szalaggal nem volt kibékülve. Abból nagyon szeretett volna kibújni.

— Csekélyli a tisztségöt, — hunyorított Harmos Tóth apám Csamangóra. — Legalább is őrmester szeretne lenni.

— Hja, ezt meg kell érdemelni, — sodort nagyot a bajuszán a vitéz Csamangó. — Azért legalább is egy pulykát kell fogni.

Pulykát ugyan nem hozott a Buksi, hanem változatosság okából másnap egeret fogott s azzal is Csamangó őrmestert kínálta meg először. Ugrott is a derék vitéz akkorát, hogy ha bomba csapódott volna a lábához, attól sem ijedt volna

úgy meg. S egy álló hétig szóba nem állt az ártatlan círmossal. Akkor is csak azért bocsátott meg neki, mert a vadászönkéntesnek egy fekete tyúkocska lógott a szájában.

— Ez már emberbe való, — örült neki az őrmester, de ahogy lehajolt a tyúkocskáért, egyszerre elment tőle a kedve.

Azt mondta, egye meg a Harmos Tóth koma, ő már megúnta a tyúkhúst.

Harmos Tóth apám gyanakodva vette föl a tyúkocskát és elmosolyogta magát:

— Úgy nézöm, ez a tyúkocska nem kárálni szokott, ha-

nem károgni. Hol vötted te Buksi ezt a károgo tyúkot? Bizonyosan mögfagyva találtad valamelyik fa alatt. No szöröncsed, mert ha életben éröd, akkor nem te öszöd mög a hollót, hanem a holló ösz mög téged.

Csakugyan hatalmas vén hollót fogott tyúk fejében a Buksi. Űrgettük, forgattuk a madarat, utoljára visszahajítottuk a hóba a fővadásznak:

— Ne, Buksi, koppaszd meg magadnak!

A Buksinak sehogy se ment a fejébe, hogy ő most nem csont képében kapja ki a részét. Nagyon óvatosan kerülgette körül a madarat, mintha forró kása volna. S nagyon okosan tette a Buksi, hogy ilyen óvatos volt. Mert amikor már rátátotta a száját a prédára, hirtelen talpra ugrott a madár és mérgesen elrikoltotta magát:

— Urrak a papok, urrak a papok, urrak a papok!

Macska még úgy nem szaladt világgá ijedtében, mint a szegény Buksi. Meg nem állt a legmagasabb fáig, annak is a leghegyéig. Az őrmester úrnak úgy tátva maradt a szája, majd hogy kiesett rajta a feje, a bajtársak pedig nagyon hányták magukra a keresztet.

— Ez nincs Isten hírével, — húzódoztak hátra a hollótól. — Ez valami gonosz madár.

— Nem hiszöm én azt, — csóválta meg a fejét Harmos Tóth apám. — Hogy löhetne az gonosz, aki magyarul beszél?

Azzal bátran odaguggolt a csudamadár eleibe s megkínálta bicskahegyről egy falat kenyérrel. A madár mohón bekapta a kenyeret, utána a földhöz köszörülte a csőrét és annyit mondott:

— Nekem a hús is jó.

De erre már nekem is égnek meredt minden hajam szála s olyan elképpelve állt ott az egész kompánia, mint a kapu-

bálvány. Sok különös dolgot láttunk már a háborúban, de ehhez foghatóról még nem is hallottunk.

A holló pedig féloldalt szegte a fejét, ránk hunyorított a félszemével és most egyszerre kiadta minden tudományát.

— Ujjujjujúj, a papok hollója derék fiú! Urrak a pa-

pok, urrak a papok, urrak a papok! Nekem a hús is jó. Tyuhaj, tyuhaj, tyuhaj!

Harmos Tóth apám erre elnevette magát és földhöz vágta a sapkáját:

— A macska vigye el ezt az ördögös madarat, engöm is

majd mögijesztött. De most már tudom, miféle szörzet ő kelme. Ez valami klastrombul elszabadult szőlidített hollómadár, akít ott rákapattak a barátok az emböri beszédre. Igaz-e, Vaksi?

A Vaksi erre se tudott egyebet mondani, csak azt, hogy neki a hús is jó.

— No, ha jó, akkor fogj magadnak, hékám, — kopogtatta meg a madárnak a begyit a szakácsunk az ujja bütykével. — Aztán hordd el innen az irhád, míg holló-paprikás nem lesz belőled.

De erre mindnyájan fölzúdultunk, hogy nem engedjük a hollót. Még elkárogná magát a bográcsban!

Elhatároztuk, hogy besorozzuk magunk közé az ördögös madarat. Hiszen úgyis annyi esze van neki, hogy ember-számba megy. A katonai tudományokban való kiképzését én rám bízták, mint aki olyan szépen kineveltem a Zsák-mányt is, meg a Buksit is.

Mondhatom, egyik se volt olyan gyorseszű tanítvány, mint a Vaksi. Egy-két hét múlva már tudta utánozni a holló a puskaropogást is, meg a srápnell-csipogást is. Azt se mondta már, hogy neki a hús is jó, hanem egyre azt panaszkolta, hogy „krumpli az ebéd“. Azzal se dicsekedett, hogy ő a papok hollója; ahelyett egy nap százszor is eszébe jutott neki, hogy ő a katonák hollója s arra borzasztó büszke volt:

— Kard, puska, sarkantyu-tyu-tyu-tyu-tyu-tyuhaj! — röpült a vállára hol egyikünknek, hol a másikunknak.

De ha az őrmestert meglátta, arra mindig azt rikoltozta:

— Kár, kár, kár, kár beléd a borocska!

Én nem tudom, hogy erre ki tanította, de annyi bizonyos, hogy Harmos Tóth apám ilyenkor mindig elmosolyodott a bajusza alatt. Az őrmester pedig rácsikorította a fogát a madárra, de az már olyankor mindig az én vállamon ült

és azon mesterkedett, hogy a káplári csillagokat hogy fessegethetné le a galléromról.

Mert volt már akkor csillagom is, még pedig kettő mind

a két oldalon. Most jut eszembe, hogy erről még nem is beszéltem. Nem nagy sor az egész, de már azért csak elmondom, ha szóba került.

Hogy szereztem csillagot?

Akkor volt az, mikor egy hegykatlanban mindenfelől megszorított bennünket a muszka. Valahogy elszakadt a zászlóaljunk a seregtől s mire észrevettük, akkorra már körül voltunk fogva. Megrohanni ugyan nem mert bennünket az ellenség, de ki nem eresztett a kelepcéből. Ágyútűz fogadott bennünket, akármelyik oldalon tettünk próbát. Arra meg nem volt semmi reménység, hogy segítséget kapjunk. Olyan hirtelen estünk az egérfogóba, hogy a mieink azt se tudhatták, merre vagyunk.

A harmadik nap vagy ötször megpróbáltuk a rohamot. Töméredek muszkának elkoppantottuk az élete gyertyáját, de az nem segített rajtunk semmit. Nem bírtuk megapasztani a barom-sok népet. Mi egyre fogytunk, ők meg egyre többen lettek.

Akkor aztán fősorakoztatott bennünket a parancsnokunk abban az erdőben, amelyikbe behúzódtunk és azt kérdezte tőlünk, tisztában vagyunk-e vele, hogy nekünk már nem sok van hátra ebből az életből?

— Éljen a haza! — ez volt a zászlóalj felelete. Olyan lelkesen dörgölt végig a kiáltás az erdőn, hogy csak úgy csörömpölt le a zúzmara a fákról.

— Ezt vártam tőletek, fiúk! — bólintott a parancsnok. — Tudom, hogy egy sincs köztetek, aki sajnálná az életét a hazáért. Egyebet már úgy se adhatunk neki, de azt nem soká odaadjuk. Kenyerünk még van két napra való. Akkor aztán következik az utolsó roham. Harc lesz az utolsó lélekzetvételeig. Míg az Uristen keze ágyat nem vet ebben a szép puha hóban az egész zászlóaljnak, kivéve az egyetlen embert, aki elmenekszik belőle.

Olyan csönd lett, hogy még a hópihéék esését is meg lehetett hallani.

— No igen, egy embernek innen meg kell szabadulni. Aki hirt vigyen rólunk a hazának és átadja a mieinknek az utolsó köszöntésünket. Hát ki lesz az az egy ember?

Állt feszesen az egész zászlóalj, mint a cövek. Nem mozdult senki. A parancsnok elfogódva emelte a sapkájához a kezét:

— Derék fiúk vagytok, értelek benneteket. Egyiktek se akar élve maradni, mikor a többi meghal. De ti is értsetek meg engem. Egy embernek mégis csak meg kell maradni hírmondónak. Ha mind itt veszünk még olyan hírünk támad, hogy megadtuk magunkat az oroszoknak. Hát érhetné ennél nagyobb szégyen a danolós regimentet?

Hát ez nagy csúfság lenne, az igaz. Nyugtalanzkodva topogtunk, de azért csak nem állt ki közülünk senki.

— Még mást is mondok, fiúk, — csöndesített le bennünket a parancsnok. — Ne gondoljátok ám azt, hogy innen gyerekjáték kiszökni. — Nagyobb hőstettet visz az véghez, aki elmegy, mint aki itt marad. Minket itt nem érhet egyéb, mint éppen csak az, hogy meghalunk. De aki erre az útra vállalkozik, az nem egy halálnak megy neki, hanem száznak. Eshetik muszka kézbe, bukhatik farkasverembe, fagy megveheti, hó eltemetheti, óhes vad meglámadhatja, a hősök hőse lesz az, akinek ez az út sikerül. Hátha még idejében találkozni magyar hadakkal! Ha segítséget hozhatna nekünk! Ha megmenthetné az egész zászlóaljat! Megértettétek-e, fiúk?

Persze hogy megértettük. Az egész zászlóalj lépett egyet előre. A parancsnok másodszor is tisztelgett.

— Köszönöm, fiúk! Hanem azért mindnyájan még se mehetünk el. Örüljünk, ha egy embernek sikerül a szökés. Van-e köztetek olyan, aki oroszul tud?

Ketten jelentkezünk. Én, meg egy cigány-katona, Tilinkó nevezetű. Az volt a zászlóalj tréfacsinálója.

— Nini, Tilinkó! — csodálkozott a parancsnok. — Hát te is tudsz oroszul?

— Igenis tudok.

— Hát mit tudsz, Tilinkó?

— Aztat tudom, hogy „nye sztrela!” — kacintott Tilinkó. — Eztet mán megtanúltam a muszkátul.

Persze ebből nagy nevetés lett, mert a „nye sztrela!” annyit tesz magyarul, hogy „ne lőjj!” Ezt szokták mondani

az oroszok, mikor elhajítják a puskát és föltartott kézzel mutatják a magyar katonának, hogy megadják magukat.

— No ezt a tudományod jobb lesz ha eltitkolod, — koppantolt a parancsnok nevetve a fekete honvéd vállára a pálcájával.

Tilinkó tisztelgett és visszafordult a helyére. Én magam maradtam a parancsnok előtt dobogó szívvel.

— No Csupacsöpp, — fordult hozzám nyájasan, — te megint ilyen nagy fába akarod vágni a kis fejszéd? Szegény fiúcska, apád, anyád mit szólna ehhez, ha hallanál!

— Senkim sincs e kerek világon, — mondtam bátran, bár a szememet beharmatozta a könny. — Apám, anyám, mindenem a haza.

— Jól van, kis katonám, — simogatta meg a parancsnok az arcom és elmagyarázta a térképen, melyik úton kell szerencsét próbálnom és merre kereshetem a mieinket.

Igy, ahogy voltam, katonaruhában nem indulhattam el, mert az kész veszedelem lett volna. Ruhát kerítettünk, amely alkalmas arra, hogy az oroszok közé keveredhessem.

Mire belebujtam a bocskorba, halina-nadrágba, bőrködmönbe, báránybőr-süvegbe, akkorra Harmos Tóth apám is előkotort a hó alól egy nyaláb tárgallyat, összekötötte csomóba és fölbillentette a vállamra.

— No, gyerök, neköd senki el nem hiszi, hogy katona vagy, még ha magad mondod is, — nyugtatott meg, ahogy körülnézett.

Csakugyan nem ismertek reám az állataim se. A Zsákmany rugott, ahogy felé közeledtem, a Buksi fújt és prüszkölt, a Vaksi pedig csufondárosan nézett rám és azzal fejezte ki megvetését, hogy azt mondta:

— Krumpli az ebéd.

Amikor már készen voltam az útra, Csamangó őrmester mérgesen rámkiabált:

— Hát aztán mit akarsz enni az úton? Makkot-e, vagy gubacsot? Tán azt hiszed, hogy majd neked manna hull az égből? Tarrka kuttya, tarrka! Hát világnak menne egy harapás kenyér nélkül a kis bamba! Gombold hamar ezt a brúgót a ködmön alá!

A brúgó egy barna cipőcska volt, amiről biztosan tudtam, hogy az utolsó kenyérporciója Csamangó őrmesternek. Meg is mondtam neki, hogy én azt el nem fogadhatom. Olyan dühös lett, hogy azt hittem, most az egyszer igazán engem fal föl kenyér helyett.

— Közhonvéd Csupacsöpp, vigyázz! — ordított reám. — Ha vége lesz a háborúnak, majd megtanítalak én téged, te Hüvelyk Matyi! Kétfelé hasítalak, fölnégyellek, miszlikbe vágalak! Eltenni a kenyeret! Hát mit gondolsz te felőlem? Úgy tudd meg, gyerek, hogy holnap ilyenkor már a menyország aranyabroszos asztalánál az angyalok kínálják Csamangó őrmestert kakastejes kenyérral, meg paprikás szalonnával! In-dulj!

Bucsuzól még hátba is vágott, de olyan gyengéden, hogy ölelésnek szánta ő azt, én meg annak éreztem.

Akkorra besötétedett és rettenetes hóvihar támadt. A szelek úgy nyögtek, jajgattak, üvöltöltek, mintha az egész pokol elszabadult volna a láncáról. Tövükig hajlongtak a fák, recsegték, ropogtak a gallyak és nagy csomókban zuhogott le róluk a hó.

Harmos Tóth apám elkísért az erdő széléig és ott magához ölelt. Látni nem láttunk egymás arcából semmit, olyan sötét volt a fenyvesek alatt, de éreztem, hogy könnyek melegítik a hótól dermedt képemet. Az öreg katona sírt, a kemény szívű Harmos Tóth András.

— No, lelköm, gyөрököm, — szorította a mellére a fejemet — mán most elválunk egymástul, mint könnyér a belitől. Áldjon meg a magyarok Istene, éдös jó fiam.

Szerettem volna megköszönni a hozzám való jóságát, de nagyon el voltam fogódva s egy szót se tudtam szólni. De a kezét úgy csókoltam meg, mint az édes apámét csókoltam volna. Vagy negyven lépést bukdácsoltam előre, mikor egy-

szer csak olyan volt, mintha a nevemet hallanám. Körülnézek, megfordulok, hát jön utánam az öreg katona.

— Mőgállj mán, no, — azt mondja. — Egy kis emléкőт szeretnék adni neкőд. De nincs őgyebem a pipámnál.

Azzal már dugta is a makra-pipát a ködmönöm alá a gyűrűc-szárral. Nem volt semmi nevetheгnékem, de erre már

el kellett nevetni magam. Hogy minek volna én nekem a pipa, mikor azt se tudom, szíjják-e azt vagy fújják?

— Majd mögembörködsz valamikor, aztán arrul mindig eszedbe jut Harmos Tóth apád, — mondta az öreg katona s már akkor baktatott is visszafelé a hóban.

Én meg mentem előre egy jó óra hosszáig, mikor egyszerre jobbról is, balról is megláttam az orosz tábortüzeket. Füstfelhőben nyujtogatták a lángok nyelvöket az ég felé, s a kis vörös foltok vérszinűre festették a havat.

Olyan magas volt a hó, hogy nem látszottam ki belőle s bátran tartottam arra, ahol a tűzgyűrű megszakadt. Csak olyankor álltam meg, ha valahol rakétát eresztettek fel s az ezer csillaggá szikrázva szét, bevilágította az egész hómezőt. Ilyenkor lekussadtam a hóba, míg a gyönyörű tűzijáték kialudt és csak azután tapogatództam tovább.

Velem volt az Isten és szerencsésen átsegített a tábortüzek gyűrűjén. Nagyot lélekzettem, mikor már mögöttem pukkan- tak a rakéták s örömömben majdnem fölsikoltottam, mikor a fényüknél az országútra is rátaláltam. Út ugyan nem volt, mert azt betemette a hó, de a fák koronája két oldalt kiállt belőle s mutatta az irányt.

— No, Simon, most már aztán nyergeld meg a csikókat! — adtam ki a parancsot magamnak s megpróbáltam szaladni. Persze csak olyan volt az, mint mikor a csiga-bíga nekitüzese- dik. Ha a hátam mögül fújt a szél, előre taszított, ha szembe támadt, hátra lökött.

Egyszerre aztán vakító világosság támadt körülöttem, úgy, hogy be kellett húnyni a szememet.

— Fényszóról — mondtam magamban megrémülten és végigdőltem a hóban.

Az orosz tábor felől jött a rettenetes fény-nyaláb, amely mint valami óriás karja nyúlt bele az éjszakába és végigta- pogatta az egész környéket.

El-elvonult fölöttem s már azt hittem, hogy megszaba- dultam. Dobogó szívvel néztem az óriás fény-ujjat, ahogy végigjárta a rónát, mintha keresne valamit és nem találna s mikor messzire eltávolodott tőlem, fölugrottam és elkezd- tem szaladni.

Alig tettem egy-két lépést, megint megtaláltak a hide- gen csillogó sugarak. Úgy éreztem, mintha szuronyhegyek volnának felém szegezve s Istennek ajánltam a lelkemet. Tudtam, hogy most már el vagyok veszve. Ki is voltam fá- radva, alig lihegtem, hát a hiábavaló erőlködés helyett le- ültem a hóba. Gondoltam magamban, lesz, ahogy lesz, most már úgylis mindegy.

Hirtelen bágyadság ereszkedett rám, a szempilláim már lecsukódóban voltak, mikor egyszerre csak rám kiáltanak:

— Sztoj!

Ez annyit tesz magyarul, hogy „állj”! Eszem ágában se volt elszaladni. Hiába is lett volna, mert nem lehetett. Vagy tizenöt hosszú kucsmás cserkesz-katona fogott körül.

Oroszul kívántam nekik jó estét s azt elfogadták ember- ségesen. Kérdezték: ki vagyok, mi járatban vagyok, s be- érték vele, mikor azt mondtam, hogy rözsét szedni jártam az erdőben és eltévedtem.

— No azt okosan tetted, — mondta a vezetőjük, — leg- alább majd fölmelegszünk nála.

Azzal közrefogtak, hogy majd megyünk visszafelé, de nem bírtunk a széllal. Rettenetes erőre kapott s úgy vágta a szemünk közé az éles havat, mint a srappellit. Ha egy lépést tettünk előre, kettővel hajított vissza.

Az egyik katona azt mondta erre, hogy tud ő a környé- ken egy jó helyet, ott meghúzódhatunk, míg a vihar dűhe enged.

— Hát akkor gyérünk, — mondta a vezetőjük, — mert itt megvesz bennünket a hideg.

Balra kanyarodtunk le az országútról, s addig mentünk, míg egy mélyedésben valami nádashoz nem értünk. Messziről feketéllett a nagy fehérségben.

— Ahol ni, — mutatta a cserkesz, — az az a hely. Ott meleg forrás van, az nincs befagyva most se.

Igaza volt, meleg pára ködlött a víz fölött, csak a nádas széle volt beállva. Később megludtam, hogy a Viszlok folyónak egy patakocskája ered itt. Szakadékos partja volt a víznek, annak az enyhében óva voltunk a szélről. Az én rőzsém hamarosan vígan pattogott, száraz náddal is élesztették a tüzet a muszkák, úgy, hogy aztán a fenyőgallyat is megbírta.

Egy darabig csendesen üldögéltek a cserkeszek, kezüket melengetve, aztán elkezdtek beszélgetni. Én úgy tettem, mintha aludnám, de különben se sokat törődtek velem. Azon panaszkodtak, hogy soká tart a háború és hogy nagyon sokat éheznek. Erre nem sok ügyet vetettem, mert ilyesmit már

sokszor hallottam a foglyoktól. Hanem annál jobban hegyeztem a fülem, mikor a mi zászlóaljunkról kezdtek beszélni.

— No, nem szeretnék a bőrükben lenni, — mondta az egyik cserkesz nevetve. — Ott vesznek egy lábíg.

— Ez már nem is küzdelem, — mondta a másik. — Úgy csapkodjuk őket agyon, mint a legyet.

Én bennem már ekkor kezdett forrni a méreg.

— Nem lesz abból semmi, — mondta a harmadik. — Van eszük, hogy nem szállnak szembe velünk. Fogadjunk, hogy három nap alatt kegyelemre megadják magukat.

Úgy lobbant föl bennem a düh, mint a puskapor. Fölugrottam, kikaptam a tűzből egy paraszas végű tuskót és a szeme közé csaptam a cudarnak.

— Hazudsz, te gyáva!

Vad ordítózás támadt, fölugráltak a cserkeszek és a puskáikhoz kaptak, de én már akkorára bent voltam a vízben.

Biz az sütős volt egy kicsit, de ez nem esett rosszul. Most legalább kifürdöm magamat kedvemre, gondoltam magamban. Megkapaszkodtam a nádtorzsában és vártam, mi lesz.

Hát az lett, hogy a cserkeszek fele lobogó szurokfályaikkal odaállt a partra és világított a többieknek. Azok meg lövöldöztek a vízbe ész nélkül és várták, hogy mikor vetődöm föl.

— No, csak várjátok, — nevettem magamban. — Majd megvállik, ki ún bele hamarabb! Gyere csak, gyönyörű gyürűce-pipaszár, áldja meg az Isten azt a bokrot is, amelyiken termettél, meg azt is, aki levágott róla!

Azt tettem, hogy előhúztam a ködmön alul a Harmos Tóth apám pipaszárát. Egyik végét óvatosan kitoltam a vízből, a másikat a számba vettem és úgy szipáskoltam a drága jó levegőt, hogy ma is öröm rágondolni.

— No, most már adjon Isten nyugodalmas jó éjszákát mindnyájunknak. Én akár ki is alszom magam ebben a kedves, langyos fürdőben!

A puskaropogás csakugyan egyre ritkábban hangzott, egyszer aztán végképp elhallgatott.

— De nem hiszek én a csendességeknek se, — gondoltam magamban, s félkézzel lerángattam magamról a ködmönt. (A másikkal a nádas tövébe kapaszkodtam.)

A bőrből való gúnya természetesen mindjárt fölvetődött a víz színére s a pusákák megint megszólaltak.

A cimborák ordítózásából vettem észre, hogy bizonyosan bele is találtak. Abból meg, ahogy egyre messzebből lövöldöztek utána, kitaláltam, hogy a ködmön lefelé úszik a vízben.

Egyszer aztán végképp elcsendesedett minden. No, gondoltam, bizonyosan elmentek a cserkeszek, abban a hitben, hogy engem szerencsésen rostává lőttek. Milyen csudálkozás lesz ebből, ha valaha még összetalálkozunk!

Már éppen ki akartam úszni a partra, mikor hallom ám, hogy megszólal a fülemüle. De cifrázza ám úgy, mintha éppen ma rakott volna fészket valami virágos bokorban, s most a rózsás orcájú májusi hajnalt köszöntené.

— Ta-ta-ta-to-to-to-tyio-tyio-tyio-tincs!

— Ó, te bolond muszka! — nevettem magamban, — hát azt gondoltad, én majd elhiszem, hogy tél derekán is szólnak a fülemülék!

Egy kicsit mégis följebb húzódtam a víz színéhez s a nádak közt egy pillanatra fölöttem a fejemet. De éppen csak egy pillanatra, mert a forró vízgőz egyszerre úgy fagyott rá a fejemre, mint valami bűvársisak.

Már kezdett hajnalodni s el bírtam látni a partig. Két hosszú cserkesz őgyelgett ott, nagyon verte a talpát a földhöz és nagyokat fújtak a tenyerük közé. Világos volt, hogy ezeket az én őrizetemre hagyták itt a többiek. Hogy hátha mégis elő találnék bújni a vízből!

No én annál okosabbat tettem. A hónom alatt még mindig ott szorongattam a Csamangó őrmester brúgóját, azt most szépen föleresztettem a víz színére. Tudtam, hogy a kiéhezett muszkák, ha meglátják, úgy kapnak rajta, mint csuka a gilisztán.

Csakugyan kis vártatva hallom, ahogy az egyik strázsa elrikkantja magát:

— Nini, Andrej, kenyér!

— Az ám, Nikoláj, — mondja a másik. — Egész kenyér. Tudod mit, Nikoláj, nézzük soká, úgyis rég láttunk ilyent.

Nézték aztán nagy sóhajtozások közt az úszó cipócskát, míg egyszer megint meg nem szólalt a Nikoláj:

— Nézni nem jó. Még éhesebb lesz tőle az ember. Ki kellene húzni. Próbáljuk meg.

Próbálták piszkálgatni a puskára tűzött szuronnyal, de az persze közel se ért a cipóhoz.

— Mást gondoltam, Nikoláj, — vakarta meg a füle tövét Andrej. — Tudsz-e te úszni?

— Már megpróbáltam, de nem tudok, — vigyorodott el Nikoláj. — Hát te?

— Én tudok, de még nem próbáltam, — nyögött Andrej. — Hanem most megpróbálom.

Fél szemmel lestem a nád mögül, ahogy nekikészültek a próbának. Letették a puskát, Andrej nekivetközödött, Nikoláj kötelet csavart mindenféle zsinegekből, annak az egyik végét az Andrej derekára kötötte, másikat a kezébe vette, aztán csettintett a nyelvével és rámosolygott a cipóra:

— No pajtás, mehetsz már érte!

A pajtás háromszor is neki fohászkodott, negyedszerre aztán, zsuppsz, csakugyan beleugrott a vízbe, amely mindjárt sodorta is a másik part felé, amerre a cipót vitte az ár.

— Szorítsd! — kurjongatott utána Nikoláj, pedig már akkor ő szorult, szegény jámbor. Mert, ahogy kiugrottam a vízből, az volt az első dolgom, hogy az egyik puskát belelöktem a lábammal a patakba, a másikat ráfogtam a cserkeszre.

— No, Nikoláj, most ölmet harapsz!

Nikoláj éles eszű férfi volt s egyszerre megértette a dolgot. Ha el nem szalad, megcsípi az ólomdarázs; ha elszalad

és elereszti a kötelet, akkor a pajtása úgy megtanul úszni, hogy soha többet ki nem jön a vízből. Mit tesz most már ilyenkor a jóra való muszka?

Hát azt teszi, hogy nagyot ordít s fut világgá, ész nélkül. Én persze hagytam futni az istenadtát. Fegyvertelen emberre csak nem lövöldözhetek. S nem is értem rá vele bajlódni, mert a pajtás nagyon kétségbeesetten fickándozott a vízben. Úgy jajgatott a boldogtalan, mintha nyúznák, mikor észrevette, hogy a cimborája magára hagyta.

— Ne bomolj, koma, — kiáltottam oda neki, — nem látod, hogy én is itt vagyok még?

No erre a biztatásra aztán egészen oda lett. Ijedtében lebukott a víz alá s csak a nagy bugyborékok mutatták, hogy hol vergődött.

— Eszeden légy te, mert mindjárt megesznek a harcsák, — szóltam rá, azzal jól begázoltam a vízbe, kihalásztam a kötél végét és nagyot rántottam rajta.

— Gyere ki, bolond muszka!

Erre aztán csakugyan kidugta a fejét és kezdett kifelé evickélni. Ráparancsoltam, hogy hozza ki a cipót is. Szót fogadott, megint visszalódult, sikerült is neki elkapni a kenyeret. Akkor aztán azzal együtt kihúztam a partra, ahol alázatosan a lábam elé tette a cipót s ott maradt ő is.

— Ne félj, muszka, nem eszlek én meg, — mondtam neki nevetve, — inkább a cipót is neked adom, csak hurcolkodj vele tovább gyorsan.

Ugy remegett, hogy magamnak is vacogni kezdett a fogam s csak most jutott eszembe, hogy fel is kellene már öltözködni, mert minden jégge fagyott rajtam. Persze a ködmönt azóta rég elvitte a víz, itt meg nem lehetett másikat leakasztani a szögről.

Dehogy nem, hát a cserkesz-gúnya! Andrej már hordta

is elémbe a ruháit s biztatott, hogy szedjem őket magamra. Már a fél csizmáját is lehúzta. Egész rendén valónak találta, hogy én most már mindenét elszedjem. Így szokták azt csinálni ők is.

— Hja, koma, én nem vagyok ám muszka, — mondtam neki. — Én csak azt veszem el, amire szükségem van. Sze-

rencse, hogy nektek ilyen sokfajta gúnyátok van. Jut is, marad is belőle mind a kettőnknek. Csak épen a puskán nem osztunk. Az én nálam jobb helyen van, mint te nálad.

Csak a nagy süveget vettem el tőle, meg a prémes bundát. Igaz, hogy a süveg akkora volt, mint egy kemence, a bunda meg húzódott utánam a hóban, de legalább most már muszkának látszottam s nem kellett attól tartani, hogy az ellenség utamat állja. Legfeljebb attól, hogy a mieink meglövéldöznek.

A muszkának azt mondtam, hogy most már obsit, amerre a nap süt, azzal megindultam lefelé a vízparton. Olyan szándékkal, hogy most már meg se állok, míg magyarok közé nem érek.

Alig megyek pár száz lépést, csörtetést hallok a hátam mögött. Lepakom a puskát, megfordulok: nem látok senkit. Megint tovább megyek; most már szuszogást is hallok s ahogy hirtelen visszanézek, látom, hogy valami emberforma bújik be egy bokorba.

— Megállj, ki vagy, mit bujkálsz itt! — ütök az ágak közé a puskámmal.

Hát az én muszkám, az Andrej gurult ki alóluk. Falta a jámbor az ázott kenyeret s alig tudta eldadogni, hogy ő velem akar jönni, mert nem mer haza menni ő hozzájuk. Őt ottan bizonyosan kancsukaszóval fogadnák.

— Hát abban igazságod lehet, koma, — mosolyodtam el. Nagyon megesett a szívem a gyámoltalanon és megengedtem neki, hogy álljon be hozzám hadifogolyként. De, mondom, akkor adjuk meg a módját a dolognak, ő menjen elül, én meg majd kísérem a puskával.

Igy ballagtunk aztán körülbelül délig, mikor az én Andrejem egyszer csak hasra vágja magát a hóban s ugyancsak nyujtogatja ám fölfelé a két kezét.

— Hát téged mi lelt! — mordultam rá.

— Jaj, — azt mondja, — megadom magam.

— Kinek, te?

— Hát a vörös ördögöknek.

— Hol vannak? — néztem körül csodálkozva.

— Ott messze, a fűzfák közt!

Csakugyan olyan messze voltak, hogy én inkább csak sejtettem őket. Látni csak az ijedtség szemével lehetett, amivel a muszka nézett. Oda kiáltottam nekik, de nem hallották. Arra aztán elsütöttem a puskámat, azt bizonyosan meghal-

lőtták, mert egyszerre kibontakoztak a ködből és vágattak felénk sebesen.

Csakhamar oda is értek s negyedóra mulva már az ezredük előtt állottam és elmondtam, mi járatban vagyok. Mire pedig beesteledett, akkorra már a hegyiben voltunk az oroszoknak. A legjobbkor mentünk, mert éppen ágyúzni kezdték az erdőt. Hirtelen támadásunk nagyon megzavarta őket, s mire mivelünk fordultak szembe, akkorra a zászlóalj kirohant az erdéből. Így aztán két tűz közé kaptuk őket s hamarosan elbántunk velük. Aki el nem szaladt, az vagy halottnak maradt ott, vagy fogolynak.

Nekem pedig még azon az éjszakán fölvarrták a galléromra a csillagokat. Először ugyan én magam akartam fölvarrni, a térdemre terítettem a zubbonyt, de örömemben hozzávarrtam a nadrághoz. Arra aztán Harmos Tóth apám segített rajtam.

— Úgy látom, Csupa-csöpp tizedős úr jobban való hősnek, mint szabóinasnak, — kacsintott rám boldog nevetéssel.

Nagy öröm ér.

A koma vadaskodott egy-két napig, de mindjárt megbékült, mihelyst belekóstolt a gulyáslevesbe. Csak azt sajnálta, hogy az öccsei, meg a bátyjai, meg a sógorai, meg a szomszédjai itt nincsenek. Fogadkozott, hogy áthívja hozzánk minden retye-rutyáját, mihelyst meglátja őket valamerre.

— Kétfelé is haraplak akkor, — mordult rá Csamangó őrmester. — Anélkül is annyian vagytok már ideát, hogy mindenütt muszkára hág az ember. Inkább téged is visszakergetünk, ha meg nem becsülöd magad.

No, efelől nem lehetett semmi panasz a muszkára. Fát

lehetett volna vágni a hátán, olyan alázatos volt. Csak akkor jajdította el magát, mikor a főhadnagy úr odaállította a fényképező gép elé és ráparancsolt, hogy álljon nyugodtan:

— Sztoj!

Hiszen állt volna szegény koma, ha a félelem hidege nem reszkettette volna minden porcikáját. Sohase látott még ilyen

ördögös masinát, azt hitte, valami újmódi gépfegyver ez s mikor a főhadnagy alábujt a fekete posztónak, elordította magát:

— Jáj, sus ki, de ne lúl!

Azt akarta mondani a jámbor, hogy süsse hát ki hamar a főhadnagy úr azt a rettenetes fegyvert, de őt meg ne lőjje vele. Ebből tudtuk meg, hogy magyar szó is ragadt már a

komára s most már magyarul is komáztunk vele, ha jókedvünk volt.

Csúnya, fürgeteges téli éjszakán hevertünk egyszer valami erdő sarkán a tábortűz körül, a koma meg fogolyhoz illendően hátul didergett a hóban. Odahallatszott hozzánk a foga vacogása:

Egyszer csak megszólal Harmos Tóth apám:

— Tizedös fiam, ez nem embörség ám!

— Micsoda, apám?

— Hogy az egyik embör diderögve nézi, mikor a másik melegszik.

— Az csak muszka, nem embör, — mondta mérgesen Csamangó őrmester, de azért már készítette maga mellett a helyet a fogolynak.

— Hát ügön, de idővel abból is csak magyar lössz, — mondta elgondolkozva Harmos Tóth apám s odaparancsolta közénk a komát.

Mint az alázatos kutya, úgy csúszott közénk a szegény muszka s csak a kezét terjesztgette a tűz felé, mint aki tudja, hogy neki többre nincs jussa. Szóba ereszkedtem vele egy kicsit, hogy neki bátorítsam.

— Te Andrej, — mondtam neki, — milyen katona a német?

A koma nagy elismeréssel billegte a fejét:

— Nemett asz jo kátoná.

— Hát a francia?

— Francijá asz jo kátoná.

— Hát a szerb?

— Szerb asz jo kátoná.

— Hát az orosz?

— Á, orosz asz nátyon jo kátoná.

— Hát a magyar?

A koma egyszerre nemet integetett kezével, lábával. De szóval is megfelelt a kérdésre.

— Mádzsár asz nem jo ván kátona.

Mi csak néztünk, de Csamangó őrmester megcsattogtatta a fogát:

— Ham, ham, te muszka! A magyar katona csak a jó katona!

A koma nem hagyta magát. Elszántan ütött a földre az öklével:

— Mádzsár asz csak nem jo kátoná.

— Miért, te erdők fenekéről szalajtott bozontos medve, te? — törülte kétfelé Csamangó őrmester a bajuszát, mintha most már csakugyan irgalom nélkül le akarná harapni a muszka fejét. — Hát mért nem jó katona a magyar?

— Azert, mert szur, — bökte ki a koma nagy-őszintén.

No, erre nem lehetett mást tenni, mint nagyot nevelni és örülni neki, hogy a koma ilyen szépet mondott a magyar katonáról, akinél különb mestere csakugyan nincs a szurony-nak. Csamangó őrmester azonban úgy tett, mint aki haragszik és ráförmedt a muszkára:

— Mars, koma, hazafelé! Aki szemtől-szembe sértegeti a magyart, az nekünk nem kell fogolynak. Eredj haza kozáknak!

Megijedt a koma nagyon s belém kapaszkodva ordított, hogy ő nem megy sehova se, mert ő fogoly és őt most már nem lehet visszakergetni.

— Nem vehetjük semmi hasznodat, — incselkedett vele az őrmester. — Gyerünk csak hazafelé muszkának!

Olyan könnyörögve nézett rám az istenadta a nagy kék szemével, hogy nem állhattam tovább a tréfát, megveregettem a vállát és megnyugtattam, hogy nem engedem elzavartatni, inkább szolgálatomba fogadom.

— Jó leszel kutyamosónak, András.

Vállalta a koma az új nevet is, meg az új méltóságot is s erre Csamangó őrmester is megenyhült iránta. Csak én voltam most már bajban, mert az ujdonsült kutyamosó egyre követelte tőlem a mosnivaló kutyát. Azt persze nem tudtam neki adni, hanem hiszen volt én nekem takaros kis állatseregletem, annak most már ő lett a gondviselője. Adott is az neki elég gondot, különösen a Vaksi, meg a Buksi. A Vaksi sohse tudta elfelejteni a Buksinak, hogy egyszer megszorongatta neki a nyakát. Az is lehet, hogy mint magyar holló haragudott a muszka macskára. Elég az hozzá, hogy mindig azon mesterkedett, micsoda bosszúságot szerezhetne neki s nem győzött örömeiben rikácsolni, ha egyet csíphetett rajta. Különösen ha a farkát a csőre közé kaphatta, azt el nem eresztette addig, míg bicskanyéllel a fejére nem kopogtattunk.

Valahol lengyel földön tábozunk akkor, mikor egyszer jelenti nekem az András muszka, hogy megint baj van már a segéd-hadakkal. Úgy egymásba gabalyodtak a macska, meg a madár, hogy szét nem lehet őket választani. A Buksi fogja a Vaksinak a lábát, a Vaksi rángatja a Buksinak a farkát s így hempergették be egymást az erdőbe.

— No hát csak utánuk, koma, hogy kárt ne tegyenek egymásban, — mondom a muszkának.

— Jaj, nem lehet ám, — vakarta András a fejét.

— Mért nem lehet?

— Nagy baj van, — nyöszörgött a kutyátlan kutyamosó.

— Buksi fogta Vaksi, Vaksi fogta Buksi, oroszlán fogta mind a kettő.

— Micsoda, te? Oroszlán?

— Bizony oroszlán, aj-jaj, csuda-oroszlán! Katonasapka a fején és medália a nyakában.

No, azt már magam is megnézem, mit látott ez a bolond muszka, mondom és megindulok az erdő felé.

A muszka csak úgy oldalogva mert utánam jönni s ahogy beértünk az erdőbe, egyszerre csak nagyot sikoltott s mászott föl észnélkül a legmagasabb fára.

— Ott az oroszlán, ott az oroszlán, — mutogatott le a fahegyből.

Az oroszlán csakugyan ott nyaggatta a macskát, meg

a madarat a cserjében, de ahogy engem megneszelt, egyszerre ott hagyta őket s oly erővel ugrott a nyakamba, hogy majd föltaszított:

— Ahhá, hahhahhá, hau — au-au, — táncolt körül bol-dogan és abban a percben már ott hemperegtünk a hóban mind a ketten.

Persze hogy a Filkó volt az oroszlán, az én drága öreg

pajtásom. Ha a szaváról meg nem ismertem volna is, meg a hűséges szeméről, amely most ragyogott az örömtől, rélapocska lógott a nyakában s arra rá volt vésve minden nevezetessége.

Filkó az én nevem, hadi-kutyaság a kenyerem, gondviselőm az ezredem, résztvettem hetvenhárom csatában, kétszer lőtték el a lábam, haragszom a muszkákra, meg a macskákra, mindig előre futok, sohase hátra.

— Büszke vagyok rád, öreg pajtásom, — öleltem át a kutyám nyakát és szerettem volna neki elmondani, hogy miattam se kell szégyenkeznie. De akárhogy mutogattam a csillagjaimat, a Filkó nem sok ügyet vetett rám. No, gondoltam magamban, majd megtanítalak én mindjárt a felsőbbség iránt való tiszteletre. Utóvégre is én már tizedes vagyok, te meg egy köz-hadikutya.

— Vigyázz! — vezényeltem neki.

Ezt megértette az öreg cimbora. Fölütötte katonasapkás fejét s szemét rám szögezve, úgy állt ott hegyezett füllel, mintha meg volna merevedve.

— Hogy kerültél te ide, te hadikutya?

Ez a kérdés szemmeláthatólag rosszul esett Filkónak. Egyszerre kutyába se vette a katonai fegyelmet. Lehorgaszott a fejét és rám öltötte a nagy piros nyelvét. Mintha csak azt akarta volna mondani, hogy semmi közöm nekem ahhoz, ne ártsam én magamat a hadikutya dolgába. Magamtól is fölérhethném ésszel, hogy ő most azért maradt el az ezredétől, mert meg akart engem keresni.

A muszka alatt megreccsent az ág, amelyiken gubbasztott s Filkó egyszerre szimatolva emelte föl az orrát.

— Brrr, brrr, — mutogatta a fogát, — muszkaszagot érzek.

Aztán meg azt mondta, hogy „au, vau, vavau, hupp” s már akkor ugrált is fölfelé a fára, szilaj nekiszökellésekkel.

A muszka nagyokat ordított, a Filkó ugatott mérgesen, a Buksi fölugrott a vállamra, ott miákolt, a Vaksi pedig a fejem tetején foglalt helyet s onnan tudatta a világgal, hogy neki a hús is jó.

Mint legmagasabb rangú katona, hamarosan ráncba szedtem a sok rakoncátlan népet. A Buksit betessékeltem a

köponyegem zsebébe, a Vaksit a kebelembe gomboltam, a Filkónak megráztam a fülét, a komának pedig megparancsoltam, hogy jöjjön le a fáról.

— Itt a kutya, van már mit mosnod, — figyelmeztettem a hivatalára.

Le is kecmeggett valahogy a koma s a Filkó azonnal belekapott a köponyeg sarkába. Nem harapta meg az em-

bert, de a köpönyeget nem eresztette ki a foga közül. Így mutatta meg, hogy ő most muszkát fogott.

Szép hadirendbe sorakoztattam a népemet, úgy vonultunk be a táborba. Elöl ugrált a Vaksi, mint útmutató, ravasz szemével hátra-hátra pislogva. Mögötte óvatosan lépkedett a Buksi, utána a komát kísérte a Filkó. Én voltam a sereghajtó, kezemet az öreg cimbora hátán nyugtatva. Szégyen, nem szégyen, azon vettem észre magamat, hogy a szememből könny, perog a köpönyegem hajtókájára.

Akkora öröm volt nekem, hogy megint összetalálkoztunk az öreg Filkóval. Hát még ha tudtam volna, hogy milyen jókor érkezett meg hűséges pajtásom! Jobbkor nem is érkezhetett volna!

Egy nagyszakállú öreg muszka.

Filkó megérkezése napján nagyon meleg éjszakánk volt. Pedig a fagy szétrepesztgette a lövészárkok falát s vadul csadarta a havat az északi szél.

Napáldozat felé előrsön voltam a folyó partján, amelyiknek a közelében elsáncoltuk magunkat. Persze velem volt a Filkó is. Együtt néztük a tarajos hullámokat, ahogy tova siettek a vérszínű alkonyatban. Néha egy-egy fekete folt vetődött föl a fehér hegyek tetején, lapos tányérsapkák is úsztak a vizen, — csata lehetett valahol a folyam mentén.

Éppen lebukott a nap, mikor a Filkó elkezdett morogni. Szikrázó szemmel nézett át a tulsó partra. Én is kimeresztettem a szemem, de nem láttam semmit. Esti ködök füstöltek már a víz fölött, nem lehetett rajtuk keresztüllátni.

Hanem hallani lehetett, mert a nyirkos levegő úgy vezet a hangot, mint a telefon. Olyan volt, mintha lódobogást hallottam volna. A Filkó is hallhatta, mert mind fölborzo-

lódott a szőre. Befogtam a kezemmel a száját, hogy el ne csaholja magát, úgy hallgatództunk.

— Nincs odaát magyarszki, — ezt mondta valaki oroszul.

— Nyugodalmas éjszakánk lesz, — felelte rá egy másik hang. — Egyik fülünkre ráfekhetünk, a másikkal betakaródzhatunk.

Egy kicsinyég ott motyogtak még, aztán elcsendesedtek.

Mikor aztán semmi neszük se volt már, fütttyenteltem a Filkónak:

— No öreg, most már szedjük ám a tenyerünkbe a lábunkat!

Legelőször Csamangó őrmesternek jelentettem meg, hogy közel vannak a farkasok, hallottam a vonyításukat.

— Csengett a füled, gyerek, — mondta az őrmester, de azért elvezetett a tiszt urakhoz. Azok éppen vacsoráztak. Sült

krumplit ettek pirított kenyérrel, engem is megvendégeltek vele, de a jelentésemre nem sok ügyet vetettek.

— Nem csatára való idő ez, Csupacsöpp fiam, — mondta a kapitány, — belefagyna most a puskába a golyó. Nem hallod, hogy nyerítenek odakint a szelek?

Hallottam biz én, de azért mégis csak szerettem volna megnézni, mit csinálnak a muszkák. Kértem is a tiszteket, engedjenek engem át a másik partra.

— Hát van hozzá szárnyad? — kérdezték nevetve.

Mikor megmondtam, hogy át merek én csónakon is menni, elkergettek.

A tréfás kapitány még utánam is kiáltott, hogy gyereknek már ilyenkor ágyban ám a helye, mert ha kint csavarog, elkapja a markoláb.

— No hát azért is szemébe nézünk annak a markolábnak, — gondoltam magamban és megkerestem az árokban Harmos Tóth apámat.

— Tudna-e nekem egy csónakot szerezni? — kérdeztem tőle. S megmondtam azt is, hogy mire kellene. Azt felelte rá, hogy lesz csónak, de csak úgy, ha ő is velem jöhet.

Halásztanyák voltak a környéken, azok közt szerzett az öreg egy kis lélekvesztőt; kis vártatva már benne is ültünk. Már belemártottam az evezőt a vízbe, mikor öreg társam elkiáltotta magát:

— Megállj, gyereköm, baj van! Visszaszaladok az ünneplő sapkámért, addig ne oldozd el a ladikot!

Nevettem magamban, hogy milyen bolondos ember ez az én Harmos Tóth apám. Hát minek ide az ünneplő sapka? Hát nem mindegy az a harcsáknak, hogy milyen sapkával köszönünk nekik, ha belefordulunk a vízbe?

Hozzá nem is volt annak az ünneplő sapkának semmi ünneplő formája. Nem is katona-sapka volt, hanem báránybőr-süveg, fekete bárány bőrből való. A gyufa fényénél lát-

tam, amint rágyújtott az öreg, hogy több rajta a lyuk, mint a bőr.

— Hát ezért ment kelmed vissza? — nevettem el magam.

— Ezért ám, — mondta komolyan Harmos Tóth. — Erdemös sapka ez nagyon. Emeld mög.

Megemeltem a sapkát, nehéz volt.

— Mi van ebben a sapkában?

— Szögedi homok, fiam. A tanyám udvaráról való. Mikor az életömmel játszok, mindig ezt tőszöm a fejemre.

Most pedig csakugyan az életünkkel játszottunk. Hányta-vetette a szél a korbácsolt vizet a ladikot, mint a dióhéjat. Egyszer-kétszer meg is nyalogattak bennünket a hullámkutyák: csupa zuzmara lett az arcunk, ahol a jeges nyelvek ért bennünket. A halántékunkon pedig gyöngyözött a forró verejték az erőfeszítéstől, ahogy a széllel, meg a hullámmal birkóztunk.

Szerencsére mire a víz közepére értünk, megfordult a szél és hátba kapott bennünket. Repült a csónakunk, mint a nyíl, szinte evezni se kellett. Egy-kettőre odaát voltunk, kikötöttünk a fűzek tövében és lassan csusztunk előre az árnyékban. Mentünk előre vagy félóraig, de se láttunk, se hallottunk semmit magunk előtt. Hanem a hátunk mögött rezzenet valami.

— Farkas lössz, — súgta Harmos Tóth s oldalba könyökölt, hogy kéznél tartsam a szuronyt. — Ahol ni, villog is már a szöme.

Hát villogott is a szöme, de nem a farkasnak, hanem a Filkónak. Átúszott a cimbora a csónak után s nyomon csúszkálgatott utánunk a fák alatt. Még csak el se vakkantotta magát, ahogy utolért bennünket. Hadikutya léte tudta, hogy még csak lélekzeni sem szabad most hangosan. Beérte avval, hogy végignyalogatta a kezemet, ahogy odanyújtottam neki.

Ritkulni kezdtek a fák, de muszkának még mindig nem volt se hire, se hamva. Még szégyeltem is magamat egy kicsit, hogy ilyen nagy hűhót csaptam semmiért s odasúgtam Harmos Tóthnak, hogy vissza is fordulhatnánk már, de ő meg-
rázta fején a sapkát:

— Füstszagot érzök. Úgy nézöm, amott nagyot kanyarodik a víz, gyerünk le addig!

A kanyarodásnál összeharaptam a szám, hogy el ne sikoltssam magamat. Egy, jó puskalövésre onnét tábornüzek lobogtak, ameddig a szem ellátott. A vörös fényben alvó alakok ezrei sötétlettek a havon. Némelyik úgy beleágyazott a hóba, hogy csak a feje látszott ki belőle.

— Löhetnek vagy tizenötezren, — becsülte fel őket Harmos Tóth. — Most már lépködjünk ám sebesen visszafelé, míg mög nem neszelnék bennünket.

Nekem semmi kedvem se volt visszafordulni. Nagyokat nyelve szorongattam a puskám agyát. Borzasztón szerettem volna egymagam közé vágni a tizenötezer muszkának.

— Ne te, ne, — rántott vissza Harmos Tóth apám. — Hogy tőhetnél már olyat magyar katona létödre? Hát nem látod, hogy alszik az egész tábor? Előbb majd felébresszük őket, csakhogy arra át köll hívni az egész danolós regimentöt.

Sebesen szaladtunk visszafelé s csak mikor a ladikhoz értünk, akkor vettük észre, hogy a Filkó elmaradt valahol.

— Tyhű, ebből baj lesz, — ijedt meg a társam. — Felugatja az az eb az egész muszka hadat.

— Attól ne tartson, apám, — mondtam megsértődve. — Tudja a Filkó a katonaregulát.

Tudta is, mert megérkezett, mire mi beültünk a ladikba. Csakhogy nem egyedül jött. Hozott magával egy megfagyott muszkát is. A köpönyege sarkánál fogva kihúzta a fák közül a víz széléig, ott letette és ránk vakkantott egyet-kettöt. Mintha

csak dicsekedett volna vele, hogy ő már kifogta a maga porcióját.

— Helyes, Filkó, csak most már gyere ide, hadd veregessem meg az öreg fejedet, — szóltam oda neki.

A Filkó azonban ez egyszer nem fogadott szót, hanem állt makacsul a muszkája mellett.

— Sohse bánd, majd utánunk uszik, siettetett Harmos Tóth és eloldta a csónakot.

Nekem azonban szeget ütött a fejembe a Filkó viselkedése és kiugrottam a partra. Mégis csak megnézem én azt a muszkát! Föle hajoltam és láttam, hogy őszes szakállu ember. Fölgomboltam a köpönyegét, hallgattam, hogy ver-e még a szive: hát vert.

— Él a muszka! — kiáltottam oda Harmos Tóthnak. — Csakhogy nem nagyon él. Ha itt hagyjuk, megfagy.

— A ladikba pedig be nem vehetjük. Hármunkat nem bír meg ez a lélekvesztő. Hanem tudod mit? Maradj itt vele, jövök én vissza sokad magammal. Addig életre dörzsölheted az öregöt hóval, ki is vallathatod, mit tud a többiről mondani.

Azzal megcsobbant az evező és elindult a csónak, én pedig hozzáfogtam muszkát élesztetni. Segített a Filkó is. Én hóval dörzsölgettem az öregot, ő pedig nyalogatta a reszelős, meleg nyelvét. Kisvártatva már nyújtózott is egyet a muszka, meg is szólalt, de nagyon furcsa volt, amit mondott. Azt mondta:

— Jaj is...

Én eddig azt hittem, előrsön aludt el az öreg muszka és a Filkó ott találta meg félig megdermedten. De erre a sóhajásra nagyot néztem. Furcsa muszka ez, aki a magyarok istenéhez fohászkodik. Mert bizonyosan azt akarta mondani: „Jaj, istenem!”

De mondott az még furcsábbakat is. Hirtelen felült, átkapta a fél karjával a kutya nyakát és azt mondta neki:

— Filkó!

Fölugrottam guggolásomból és ráborultam az öreg muszkára:

— Mihály bátyám, édes nevelőapám, maga-e az?

Ő volt csakugyan, de sokáig nem tudott egyebet szólni, csak azt hajtogatta boldogan:

— Fiúkám, kis fiúkám...

Föltámogattam és behúzódtunk a fűzek alá, ahol egy kis védelmet találtunk a szél ellen.

Ott azután elmondta a történetét. Annyiból állt az mindössze, hogy a lemergi csatában fogságba esett az öreg katona s az oroszok mindenfelé magukkal hurcolták. Nem bántak vele rosszul, adtak neki jó meleg ruhát is és azt ígér-

ték neki, hogy ha vége lesz a háborúnak, megteszik valami orosz faluban bírónak.

— Nem megyek én tihozzátok még császárnak se, — nevette őket az öreg — hanem egyszer úgy itt hagylak benneteket, hogy észre se veszitek.

Ezen meg az oroszok nevettek, mert ugyan hogy is szökhetne meg egy egész orosz hadsereg szeme láttára egy szegény öreg magyar katona?

— Hát csak így szöktem meg, ni, — nevetett az én drága öreg muszkám. — Igaz, hogy nem a szemük láttára, mert mindnyájának le volt fogva a szeme.

— Az előrsőknek is?

— Alszik az egész muszka had, fiam. El van ott csigázva ember, állat. Három napja marsolnak egyfolytában. Az én öreg lábaimat is az viselte meg úgy, hogy meg kellett egy kicsit pihennem a fűzes szélében. Ott is vesz meg a hideg, ha a Filkó rám nem talál.

Filkó ahogy a nevét hallotta, közénk fúrta hozontos nagy fejét s felhúzta az inyét, mintha nevetne örömeiben, hogy ilyen szépen megmentette az öreg gazdát. De hirtelen abbahagyta a törléskedést és víg csaholásba kapott.

Hangokat hallottunk a víz felől. Jöttek a micink.

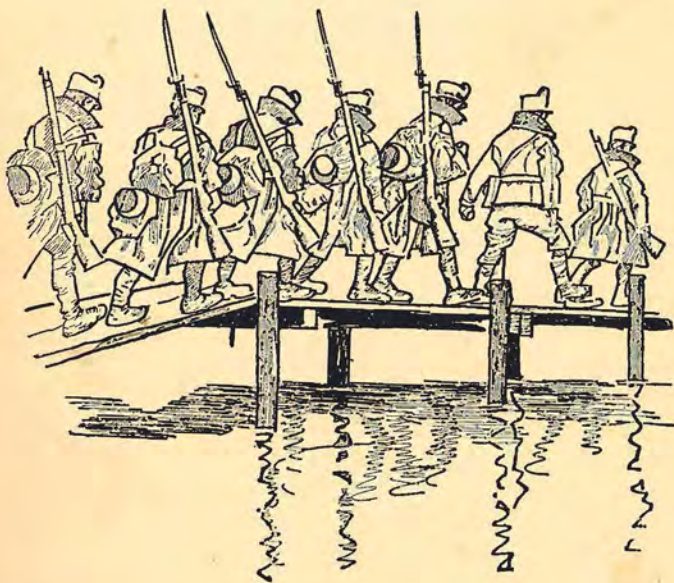
Az ünneplő-sapka.

Harmos Tóth András kalauzolta át a danolós regiment első szakaszát. Katona-csónakokon jöttek a honvédek, cölöpöket hoztak magukkal és gyorsan nekiláttak a hídépítésnek. Éjfél felé járhatott, mikor az egész ezred átcúsúzott a hevenyészett hidon az innenső partra. Nem ütöttünk semmi zajt, mert harisnyát húztunk a kopogó bakancsokra és úgy

rohantunk a ködben, mint az árnyékok. Engem oda vettek a tiszt urak maguk közé és meg-megveregették a vállamat:

— No Csupacsöpp, ez a te csatád lesz!

Persze a Filkót is be kellett venni a vezérkarba. Nem hívta ugyan senki, de nem is várt ő semmi tessékelést. Oda furakodott mellém és elvakkantotta magát:

— Au-vau, ez az én csatám lesz!

Halkan fölvonultunk a nagy kanyarodóig, ahová már oda látszott a muszkaárbor. A tűz csak itt-ott lobogott már, nem volt, aki élessze, aludt az egész tenger népség.

A tiszturak pihenj-t parancsoltak az ezrednek és összeálltak tanakodni. Azt találták legokosabbnak, ha négy felé oszlik az ezred és négy felől lepjük meg a muszkákat.

Hanem míg a tisztek tanácskoztak, a katonák is összegudták a fejüket. Hiába volt minden csendesítés, a suttogásból mormogás lett s a danolós regiment ajkán egyszerre fölharsogott a harci dal:

Föl, föl vitézek a csatára,
A szent szabadság oltalmára...

A danolós regiment nem tagadta meg magát. Mindenki azt érezte, amit Harmos Tóth apám mondott nekem: először föl kell ébreszteni az ellenséget, csak azután lehet megverni.

Szó ki nem mondhatja azt a kavarodást, ami a muszkák közt támadt, ahogy a dal fölriasztotta őket. Ész nélkül ugráltak föl a hóból az álmittas ezredek s megvadulva kapkodtak össze-vissza. Most már csak úgy emlékezem vissza az egészre, mint valami vad álomra. Érzem, ahogy rohanunk előre, mint a vihar, bele a kellős közepébe a nyüzsgő csordának. Trombiták recsegnek, dobok peregnek, megvadult kozáklóvak nyerítenek. Gépfegyverek kelepelnek s hullámos lidércfényük kísértetiesen szaladgál végig a halmok, fák, bokrok sötét árnyékai közt. Fényszórók ezüstös kévái vakítóan szóródnak bele a sötétségbe. Szikrázó rakéták röppennek a magasba s ahogy szétpukkannak, milliomm parázs hullik az éjszaka fekete palástjára. Ha srappell pattan szét, tömérdek kis fehér tűzcsillag fényét tükrözteti vissza a hó s közben a gránátok vetnek aranypiros fénysávokat a csillagtalan égre.

Hirtelen előbujt a hold is, mint nagy ezüstlámpa a csatatér fölött, de mindjárt visszahúzódott megint a felhőfüggönyök mögé. Vak sötétben vagy tízszer indultunk rohamra hajnalig s akkor szomorúan, kétségbeesetten sikoltottak föl az ezred trombitái.

— Tra-rá-ra-ra, hátrálj bakal!

Hasztalan volt minden hősiesség, akármennyit lefektettünk a hóba, hárommannyi bújt elő helyette.

— Tra-rá-ra-ra, gyerünk haza, — sírtak a trombiták s lassan-lassan rendbe szedelőzködve húzódtott vissza az ezred.

A muszkának nem volt semmi kedve utánunk jönni, egy-egy puska eldurant még, de az csak olyan volt már, mint mikor az elcsöndesedett vihar után koppan még egy-egy esőcsöpp a faleveleken.

Komorán szürkült a téli hajnal, mikor egy kicsit meg-

álltunk kifújni magunkat. Bánatosan lebbent egyet az ezred zászlaja, Harmos Tóth apám emelte magasra. De nemcsak emelte, hanem meg is lobogtatta s egyszerre elkezdett vele futni, vissza az oroszok felé.

— Hó, megállj, hová mégy? — kiabáltak utána s néhányan elébe is álltak.

Az öreg hönvéd azonban szétütött a pajtásai közt a zászló nyelével.

— Ej, eresszetők, — dörmögte, — a sapkámat csak nem hagyom ott a muszkának. Az ünneplő sapkámat! A szögedi homokkal!

S azzal csak fúródott előre makacsul. A katonák fejcsóválva néztek utána.

— Megbomlott, — mondták lecsüggesztett fejjel. — Elborult az elméje szegénynek.

A csaták borzalmaiban sokszor történik ilyesmi. Én azonban ahogy hajdon fővel láttam Harmos Tóth apámat, mindjárt tudtam, hogy nem zavarodott annak meg az elméje. Inkább nagyon is nyomon beszél. Leesett a nagy viaskodásban az ünneplő sapka a fejről s most azt akarja megkeresni.

— De már csak én el nem hagyom Harmos Tóth apámat! — kiáltottam magam és utána eredtem. Nem is egyedül, mert a Filkó is ott nyargalt mellettem.

Erre aztán Csamangó őrmester is megsodorta a bajuszát:

— Hej, tarrka kuttya, tarrka, kacckarringón kuttyorodott farrka, hát csak nem hagyjuk szégyenben az ezred zászlaját? Utánam, fiúk! — kiáltotta el magát a kardját villogtatva.

Először egy szakasz fordult vissza, azután egy század, az magával rántotta az egész zászlóalj, arra megmozdult az egész ezred. Nem kellett ott parancs, vezényszó, szurony-szegezve rohant ott minden ember egetverő riadattal a zászló után.

A muszkákat nagyon váratlan érte ez a roham s az első sorok ész nélkül hátat fordítottak. Hiába fenyegette őket a generálisuk, nem tudott beléjük lelket önteni még kardlappal se. Akkor aztán közéjük rugtatta a kozákokat, azok vágták, taposták őket irgalmatlanul s a saját katonáik testén keresztül törtettek felénk.

— Előre, előre! — biztatta őket a generális, ő maga azonban nem igen igyekezett utánuk, hanem hátrább húzódott és fölkapaszkodott egy dombocskának a tetejére s csak onnan csattogtatta a korbácsát a lova hátáról.

Az volt éppen a veszte, hogy olyan magasra ágaskodott. A Filkónak szemet szűrt a magános ember a dombtetőn és oda sompolygott mögéje.

— Brr, — mordúlt rá, — micsoda katona vagy te, hogy csak ilyen messziről nézed a többit? Nem szégyenled magad, hogy így lustálkodszt, mikor más dolgozik? Brr, brr, brr!

A generális nem igen értette, hogy a katonasapkás kutya milyen gorombaságokat mond neki, hanem csak tovább csattogtatta nagymérgesen a korbácsot.

— Micsoda, még te is incselkedni mersz én velem, te gyáva muszka! — dühödött föl a Filkó s a lábaszára felé kapott a generálisnak. Ezt aztán az is megértette s akkorát húzott a korbáccsal az öreg hadikutya fejére, hogy menten kirepedt a sapka.

No a Filkónak se kellett egyéb. Bömbölt egyet s a generális már nem volt a lovon. Lent feküdt a hóban s a Filkó úgy lefogta a két első mancsával, akár az ürgét. A gazdátlan paripa pedig összeveszett nyerítéssel szaladt világgá.

A muszkák nem tudták, hogy mi történt és egyszerre elvesztették a fejüket, mikor az aranyszerszámos ló a generális nélkül nyargalt le a halomról. Egyszerre híre futamodott köztük, hogy elesett a generális és nem fenyegeti már őket a korbáccsal senki.

— No akkor nem is érdemes agyonszurkáltatni magunkat, — mondták megkönnyebbvedve a kozákok és visszafelé fordították a lovuk fejét.

Ők el is hordták az irhájukat szerencsésen, hanem a gyalog muszka mind ott maradt. Ki úgy, hogy megadta magát kegyelemre, ki úgy, hogy megüvegesedett szemmel bámult bele a téli napba, mely hidegen ragyogott a rettenetes halálmező fölött. Ezrivel volt a fogoly, kétannyi a halott, meg a sebesült.

A generálist a halom tövében találták meg. Oda hempergette le a Filkó s igen szorosan fogta a nyakravalóját, de ahogy a mieink odaértek, első szavukra föleresztette a foglyát. Már akkor nem is haragudott rá, jókedvűen lökött rajta egyet a fejével:

— Látod, bolond muszka, mit hadonásztál úgy azzal a korbáccsal!

Mondják, hogy a generálisnak nem volt kedve barátkozni s a kardja hegyével akart visszaköszönni a Filkónak, de kicsavarták a kardot a kezéből s azt mondták neki, hogy mifelénk nem kutya ellen szoktak kardot rántani a katonák.

En ezt csak hallomásból tudom, mert én velem mindjárt a roham elején egy kis katonadolog történt. Mindenütt a sarkában voltam Harmos Tóth apámnak s még azt is láttam, mikor csakugyan megtalálta a híres ünneplő sapkát a csatatéren s mindjárt a fejébe is húzta. Hanem aztán hamarosan beleszaladtam valamelyik ügyetlen kozáknak a vaspiszka-fájába s ettől fogva én hetekig nem tudtam a világról.

Mondják, hogy a Filkó kapart ki a sebesültek közül s mivel szállító kocsi nem volt, Harmos Tóth apám fél napig hurcolt a két karján, míg tábori kórházra találtunk, holott neki is golyó volt mind a két vállában.

Három héten feküdtem nehéz sebémmel eszméletlenül

a kórházban s mikor magamhoz tértem, érdemkereszt volt a vánkossomra tűzve. Harmos Tóth apám is azt kapott, a Filkó pedig aranyzsinóros új sapkát.

A többi barátaim is mind megvoltak friss jó egészségben. Buksi az ágy végében dagasztott a paplanomon, a Vaksi a polcon kapargatta a csajkát és tudtomra adta, hogy neki a hús is jó s ahogy elbotorkáltam az ablakig, víg nyerítéssel köszöntött a Zsákmány.

A muszka lóról eszembe jutott az András muszka, akit sehol se láttam. Kérdeztem is Harmos Tóth apámtól, hát az merre jár.

— Otthon van.

— Hol? Muszkaországban?

— Dehogy. Szögedében. Mögengedték, hogy mögfogadjam bérösnek. Muszka András lőtt a böcsületös neve.

— No, az hát jó helyen van, — örültem neki a hírnek s akkor eszembe jutott a másik muszka, az én drága jó öreg muszkám, Mihály bátyám. Hogy hát azzal mi lett?

— Az is otthon van.

— Hol, Levelényen?

— Dehogy. Szögedében. Mögengedték, hogy mögfogadjam muszkapásztornak. Ő őrzi most a tanyán az András muszkát. Jobb mestörség az az olyan öreg legénynek, mint a háború.

Hálásan cirógattam meg öreg barátom kezét, aki a nagy zivatarból csöndes föld alá segítette a nevelő-apámat.

— Nono, — fénylett föl erre a jóságos szeme, — hiszön egyszer csak hazakerülünk mindnyájan.

Hosszú idők óta most jutott eszembe először az árvaságom és könnybe lábadt a szemem. Hát én nekem hol lesz a „haza“?

— Hát hol lönne, te bohóka, ha nem Szögedében? — tette a fejemre erős, kemény kezét Harmos Tóth apám.

Fogságban.

Szép napos téli délután volt, mikor az öreg katonaoorvos először engedte meg, hogy szétnézhessek a külső világban. Egy kicsit tápolyogtam ugyan, mint a beteg légy, de ahogy felkapaszkodtam a Zsákmány hátára, egyszerre megint erősen éreztem magam.

— Szinte kedvem volna muszkákkal találkozni, — mondtam jókedvűen. — El is felejttem már, milyen az ábrázatuk az oroszoknak, olyan régen láttam őket.

— No, nem jó a muszkát a falra fösteni, — feddődött Harmos Tóth apám. — Ne mőnj messzire, mert a minap is itt kóválygott belőlük egy csapat az erdő alatt, de mindjárt elszellestek, ahogy az őrző közjük durrantott.

— Itthon leszek, mire a vacsora-csillag föltetszik, — köszöntem katonásan, azzal megeresztettem a kantárszárat.

Persze a Filkó is ott nyargalt mögöttem, de visszazavartam a cimborát, hogy meg ne szelesítse a Zsákmányt. Sehogyse tudott összebarátkozni a lóval, nyilván érezte rajta a muszka-szagot. Morgott, szűkölt, ha látta s a Zsákmány is mindig felhorkant, ha maga körül érezte a kutyt.

— Eredj vissza, Filkó, — suhogtattam meg a fűzfavesszőt, amivel fölfegyvereztem magam, — nem megyünk most nyulászni.

Soha se felejttem el, milyen fájdalom volt az öreg kutya hűséges szemében, ahogy visszakergettem. Már messze jártunk tőle, mikor még mindig hallottam a panaszos vonyítását.

Nagyon kedvemre való volt a pompás friss levegő, a szikrázó téli nap, a kis ló is kényesen emelgette a fejét és patái vígan kopogtak a keményre fagyott havon.

— Gyí, csina, gyí! — veregettem meg biztatva a nyakát s egyre sebesebben repültünk a fehér mezőn.

Egyszerre trombitaszó harsant fel valamerről. Megtorpant a Zsákmány, hirtelen fölszegte a fejét, aztán hosszan előre nyújtott nyakkal vágtatni kezdett be az erdőbe.

Ijedten rángattam a kantárt, de a kis ló annál vadabbul vágtatott. Lehetetlen volt megállítani, pedig most már tudtam, hogy hova visz: muszka trombita harsogott a fák között. A hűtlen állat nem győzött rá visszaröhögni, csak úgy habzott már a szája. Próbáltam leugrani róla, de az igazán halálugrás lett volna a fák közt, hát föl is hagytam vele. Mit volt mit tenni, bele kellett törődnöm a bajba. Lesz, ami lesz, gondoltam magamban. Eszembe jutott a Harmos Tóth apám bölcs mondása:

— Úgy még sohse volt, hogy sehogyse lőtt volna!

A kétségbeesésre nem is igen volt időm, mert hamarosan körülfogtak az oroszok. Lehettek vagy tizenöten, toprongyos, torzonborz legények. Valami Petruska nevű káplár volt a bandagazda, egy csupa-sapka kisember, akinek szép nagy szélfogó fülei voltak, mint a túri kancsónak. Vigyorgva kapott bele a lónak a kantárjába, de nagyot húztam a kezére a fűzfavesszővel.

— Csiba, te, — gorombáskodtam vele oroszul — neni látod, hogy a magam jószántából lovagoltam közétek.

Gondoltam, az a legokosabb, ha ezt mondom. Még meg is tódítottam azzal, hogy fontos híreket hozok a magyarok felől.

— Ahá, hát te kém vagy? — nézett a szemem közé a nagyfülű. — Van-e róla bizonyásgleveled?

— Hát hogyne volna, — lódítottam bátran s kihúztam a bekecsem alúl a latin szótár-füzetemet. Lábadozó koromban írogattam tele a betegágyamban.

A muszka persze fordítva vette a kezébe a füzetet s úgy nézett bele, mint tyúk az ábécés könyvbe, de világért se vállotta volna be, hogy nem ért ő ahhoz. Inkább úgy tett, mintha tisztában volna a dolgossal és elégedetten adta vissza a szótárt.

— No ez rendben van; látom, hogy a mi emberünk vagy. Hát mi ujság oda át? Vannak-e még sokan a magyarszók?

— Azt nem kötöm a te orrodra, — néztem rajta végig szigorúan. — Ha a fejjel van sorom, akkor nem állok szóba a farkkal. Vezessetek rögtön a főparancsnokságra.

Nehezemre esett a gorombáskodás, de tudtam, hogy a

muszkával másképp nem lehet beszélni. Meg is juhádzottak az én ordasaim mindjárt, mikor látták, hogy értek a parancsoláshoz. Még a lóról se szállítottak le, ami nekem nagyon jól esett, mert lábbadozó létemre gyalogszerrel nehezemre esett volna a hosszú út. Jó két óra telt bele, míg beértünk az orosz táborba. Ott aztán hamarosan átadtak valami segéd-tisztnek, az meg bevezetett egy sátorba és azt mondta, hogy várjak egy kicsit, aztán magamra hagyott.

Szemem szám elállt, ahogy körülnéztem a sátorban. Ki-vülről ponyva volt az, de belül csupa selyem, bársony. Aranyos szélű terítő a diványon, korona himezve a sarkába. Először csak a szememmel simogattam végig, aztán a tenyereimmel is végig cirógattam, utóljára rá is ültem biz én, igaz, hogy csak a legszélire. De nemcsak hogy ráültem, el is aludtam rajta a hosszú várakozásban s csak arra ébredtem föl, hogy valaki ráncigálja a galléromat és félig haragosan, félig nevetve kiabál rám.

— Hé, kölyök, de otthon érzed magad nálam! Nem mondanád meg legalább, ki vagy?

Ijedten ugrottam föl és elkiáltottam magamat:

— Bonta Simon honvédtizedes, szolgálatjára. Másképp Csupacsöpp tizedesnek is hívják.

Nagy nevetés lett erre s csak most kaptam a szememhez, hogy kidörzsöljem belőle az álmot. De most ijedtem csak meg igazán, ahogy körülnéztem. Csupa aranygalléros tiszttel volt tele a sátor, tábornok volt azok közt még tán a kutya-mosó is. S aki a gallérom ráncigálta az elébb, az nem volt más, mint Nikolajevics Nikoláj nagyherceg, az oroszok fővezére. Hosszú, keszeg ember volt, majd kiszúrta a feje a sátor tetejét.

— Hát tudod-e, ki vagyok én? — kérdezte tőlem elég barátságosan.

— Igenis tudom, a nyakigláb nagyherceg, — bökte ki hirtelen, — láttam az arcképét eleget a képeslapokban.

Mind ijedten szisszent erre föl a sok nagyhasú generális, csak a nagyherceg nevette el magát. Igaz, hogy nagyon furcsa volt a nevetése, olyan, mint a kehes lóé.

— Aztán igazi katona volnál te, te kukac? — nézett rám szúrósan.

Kigomboltam a bekecsemet és álltam szó nélkül. Gondoltam, ha szeme van, láthatja a csillagaimat, meg az érdemkeresztemet.

Látta is, mert egyszerre komolyabbra vette a szót.

— Van-e köztetek sok olyan jó vitéz, mint te vagy, Simon káplár?

No, ha te megembereltél engem, én is megemberellek téged, — gondoltam magamban és összezsáptam katonásan a bokámat:

— Mind különb én nálam, fenséges nagyherceg úr!

— Még se birtok az oroszral.

— Nem is nagyon veszködünk érte, fenség, azt tartjuk, nem érdemes már több vért ontani a muszkáért. Megadja az magát magától is, ha megéhezik.

A nyakigláb nagyhercegnek megtetszhetett a bátor szókimondás, nem hiába, hogy ritkán volt benne része. Elmosolyodott és egy arany forintot nyomott a markomba.

— Tedd el, fiam, majd hasznát veszed, ha kiszabadulsz.

Keserves sóhajtást hallottam a sátor ajtaja felül. A nagyfülű Petruska állt ott, akit azért rendeltek be, hogy számot adjon az elfogatásomról. Ő sóhajtott olyan nagyot, mikor megcsillant az arany a kezemben. Láttam az ábrázatán, hogy majd megszakad a szíve az írigységtől. Hirtelen odahajítottam neki az aranyat:

— Tedd zsebre, hé, úgy nézem, te jobban rá vagy szorulva, mint én, te szegény toprongyos. Étellel, itallal, ruhával, fegyverrel, pénzzel eltart engem az én királyom.

Petruska úgy kapott az arany után, mint a kutya a légy után. A nagyherceg pedig rácsapott a vállamra:

— Te fiú, mondok én neked egyet, kettő lesz belőle. Maradj itt minálunk orosz katonának, mindjárt tisztet csinálunk belőled.

Tisztességtudóan összezsáptam a sarkam és azt feleltem:

— Fenséges nagyherceg, mondanék én egyet, kettő lesz belőle. Jöjjön át mihozzánk magyar honvédnek, káplár is lehet még belőle, ha jól viseli magát.

Erre már nem tudott mit mondani a nagyherceg, csak az ezüst markolatú kardjához kapott.

De nemcsak ő, hanem a tisztjei is mind dühösen csörgették a kardjukat.

— No Simon, most már gondolj el magadban egy

miatyánkot, mert elmondani már úgy se lesz idő, — gondoltam magamban, de azért a pillám se rezzent, olyan me-reven néztem a nagyherceg szemébe.

Ő pedig leoldozgatta a derekáról a kardot és barátságosan nyújtotta felém:

— Eredj haza békességben, fiú és ha valamikor beszélsz

a királyoddal, mondd meg neki, hogy irigyellek tőle. A kardomat pedig fogadd el emlékül.

Öt perc múlva bekötötték a szememet, karon fogott két muszka és kivezettek a táborból. Egész addig vezettek, míg semmit se lehetett már hallani a tábor zajából. Akkor megálltak velem, kirántották a hüvelyéből a kardomat és elfutottak. Mire lekaptam a szememről a kendőt, már csak a nevetésüket hallottam.

*

Ami ezután történt, olyan, mintha álom lett volna. A hómezőn fölöttem egy repülőmasina berregett. Aztán leszállott. És abban magyarok ültek. Persze, hogy összepakoltak engem s feltettek a berregő masinába. Repültem is, elmondhatom, s így mentettek meg a muszka fogságból.

Két héttel később.

Két hete már annak, hogy bevégeztem a Filkó kutyával való kalandjaink leírását. Mondhatom, nagyobb dolog volt ez nekem, mint a háború. Elszoktak az ujjaim a tollfogástól és nehezemre esett az íróasztalnál való görnyedezés is. De ami parancs, azt teljesíteni kell s nekem azt parancsolta a főtörzsorvos is, hogy írjam meg a történetemet, mert ő azt ki akarja tételni az ujságba. Hadd lássák a bécsi gyerekek, azt mondja, milyen a magyar gyerek!

No az bizonyos, hogy egyszerre hírünk is futamodott ebben a bolond nagy városban. Csudájára járt a bécsi nép Filkónak s engem se győztek cirógatni. Ezt csak álltam is én, hanem azt már sehogy, se vállalhattam, hogy engem hősnek nevezzenek. Megmondtam az embereknek, hogy ha igazi

hősnek akarják megszorítani a kezét, akkor a szomszéd ágyhoz menjenek.

A szomszéd ágyban Habura fekszik, a vak pilóta, aki engem megmentett a fogságból, csöndesen és panasz nélkül, bekötözött fejfel. Az orvosok azzal biztatják, hogy lesz még ő belőle jószemű jáger.

Annál többet lármázik a másik ágyban Csamangó őrmester. Mert ő is idekerült azóta s neki is be van kötözve a feje. De azért most is le akarja harapni mindenkinek a fejét s különösen az orvosokra haragszik, hogy mért nem eresztik vissza a harctérre, mikor ő neki kutya-baja sincs. S nem akarja elhinni senkinek, hogy ő nála nélkül is meg lehet verni a muszkát.

Hanem azért tegnap mégis csak olyan látogatónk volt a kórházban, akinek Csamangó őrmester se akarta leharapni a fejét. Jó öreg királyunk kereste föl az ő sebesült katonáit és minden ágy mellett megállt vigasztaló szóval. Bezzeg halk volt most a szava a hatalmas őrmesternek, mikor a fölséges úr megszólította és nagy csöppekben csorgott a keményre pödrött bajuszra a meghatottság könnye. Hanem mikor a főudvarmester állt vele szóba, már azzal szive szerint ki merte magát beszélgetni Csamangó őrmester.

— Van-e valami kívánsága? — kérdezte tőle a főudvarmester.

— Van, alásan kérem, — felelte Csamangó. — Unom márt ezt a sok bécsi litty-lotty ételt. Sokért nem adnám, ha egy jó darab kolbásszal traktálnának meg.

— No, ez nem nagy kívánság, jó ember, — mosolygott a főudvarmester s intett az egyik orvosnak, hogy jegyezze föl ezt a kívánságot.

Erre aztán vérszemet kapott az őrmester és azt mondta, hogy ha lesz kolbász, legalább elegendő nagy legyen.

— Jó, jó, — mosolygott a főhopmester, — dehát mekkora az a kolbász, amelyikre a magyar baka azt mondja, hogy elegendő?

— Hát amelyik legalább az egyik fülemtől a másikig ér, — mutatott az őrmester a bekötött fejére.

— No, ennél nagyobb is kérhetett volna, — mosolyogtak az urak az együgyű beszéden.

— Igen ám, csak hogy az egyik fülem Varsónál maradt, — hunyorított Csamangó ravaszul s így mégis csak ő nevetett utóljára.

A fölséges király azalatt Haburával is kezét szorított s ő maga tett a vánkosára egy arany érdemkeresztet. Aztán az én ágyamhoz lépett s a fejemre tette a kezét, ami nekem nagyobb boldogság volt, mintha a koronáját tette volna rá, ahogy a mesékben szokás.

— Olvastam a történetedet, kis katonám, — mosolygott rám jóságos szemével. — Nagy örömem telt bele, hogy aprajánagyja ilyen hős a magyarnak.

Király ő felsége ahogy tovább haladt, az én ágyamhoz is odaállt a főhopmester és megkérdezte, mi a kívánságom. Megmondtam, hogy nincs nekem egyéb, csak szeretném már tovább szolgálni a hazámat.

— Az is meglesz, fiacskám, — mondta barátságosan. — Még pedig katona gyanánt szolgálhatod egész életedben. Király ő felségének lesz gondja rád, hogy a háború után bekerülj a tiszti iskolába.

Erre nem tudtam mit szólni, csak sírva fakadtam örömben. A nagy úr tréfásan vigasztalgatott:

— Ej, katonalétedre de hamar eltörik a mécsesed! Nem is hiszem én azt, hogy te olyan kemény katona volnál! Valld be csak, hogy mégis csak féltél te egy kicsit attól a muszka nagyhercegtől is!

De már erre csakugyan abbahagytam a sírást és megbántva kaptam föl a fejem:

— Mért félttem volna szegénytől!

— Szegénytől? — nevetett a főhopmester. — Hát mért mondod szegénynek azt a nagy urat, te fiú?

— Azért, mert mindenki szegény, aki nem magyar, — vágtam ki büszkén.

Nagyon megtetszhetett neki a feleletem, mert még az ajtóból is integetett vissza:

— Szervusz, bátor kis barátom!

Azóta mindenki csak úgy hív, hogy „a főudvarmester

barátja“, de én már jobban szeretném, ha megint csak Csupa-csöpp tizedesnek hívnának kint a dicsőség mezején. Lehet, hogy egy-két nap múlva megint vissza is kerülök. Akkorra készen lesz az a bükkfa-furulya, amit tegnap munkába vettem...

Egy magyar honvédet faragok rá, ahogy kezében a puskával szuronyrohamra indul.

A muszka nagyhercegnek szántam ezt a furulyát. Ő kardot adott nekem, mikor én muszka fogságban voltam, én meg furulyát adok neki emléke, ha majd magyar fogságba kerül. Evvel majd elmulathatja magát azokon a szomorú esteiken, mikor a szétvert hadseregei eszébe jutnak.

Singer és Wolfner Kiadásai Budapest

MÓRA FERENC IFJÚSÁGI KÖNYVEI

MÜHLBECK KÁROLY RAJZAIVAL

Mindenki Jánoskája.

Ára kötve 2.80 K

A rab ember fia. Ára

díszkötésben 3.20 K

Falun, városon. Ára.. —.60 K

Csilicsali Csalavári

Csatavér. Mühlbeck

Károly rajzaival. Ára

díszkötésben 7.— K

TARTALOM.

	Oldal
Bemutatjuk magunkat	3
Háború	8
Filkó hadba vonul	14
Egészen magam maradok	19
A páncélvonat	28
Az ezred fia	41
Bánki hadnagy	53
Zsákmány	61
Tarsóka története	70
A Buksi, meg a Vaksi	79
Hogy szereztem csillagot?	92
Nagy öröm ér	108
Egy nagyszakállú öreg muszka	116
Az ünnepelő sapka	123
Fogságban	131
Két héttel később	138